

SUBAT 2005

SAYI: 99

2.000.000

PAZARTESİ

kadınlara mahsus gazete

- Yeşim Ustaoglu: Kadının gücü sınırsız
- Tiyatro Boyalı Kuş: Beş yıldır feminist tiyatro yapıyor
- Feministlerin gözüyle şeriatçı kalemşör Necip Fazıl Kısakürek
- Gülnur Acar Savran'la diyalektik feminizm üzerine...
- Şükriye Tutkun: Bize sunulan her şeyi kabul etmek zorunda değiliz

9 771300 853634

ISSN 1300-8536

PAZARTESİ

Kadınlara mahsus gazete

99 ŞUBAT 2005

Adres Abdullah Sokak No:9 Beyoğlu - İstanbul

Tel-Faks 0212 249 5959 / 0212 245 8358

GSM 0332 510 0965

E-Posta pazartesi@pazartesi.org

cazarfevdeirgi@myriaf.com

Sahibi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Kadın Kültür ve İletişim Vakfı adına

Reyhane Demir

Katkıda Bulunanlar

Ayşe Durukan, Ayşeşül Bahalık, Ayşeşül Oğuz,
Bilge Seckin, Deniz Demir, Devrim Gökçek, Emek Ergün,
Emine Cahit, Eylem Polat, Özde Akgüngör, Gülfer Akkaya,
Handan Koç, Hande Ögüt, Hatice Tekdat, Haziran,
Marina Crispin, Marjvet Yılmaz, Nazan Askeran,
Necla Akgökçe, Necla Algan, Nermin Yıldırım,
Nilgün Yurdalan, Nur Gönel, Özlem Güneş, Övgü Güler,
Özgen Altay, Özgün Akduran, Su, Yelda Yücel

Fotoğraf Özlem Güneş

Kapak Fotoğrafı Kiraz Demirezen

Görsel Yönetmen Ömer Suvari

Renk Ayrımı Mavi Renkayırım 272 05 82

Baskı Özgün Ofset 212 280 00 09

Dağıtım Yay-Sat

ABONE FORMU

Pazartesi'yi güçlendirmek için dafnı fazla
kadına ulaşmaya ihtiyacımız var.
10 abone bulana bir kitap veriyoruz.
Abone olmak istiyorum

Adı Soyadı: _____
Adres: _____
Telefon: _____
E-Posta: _____
Abone Süresi: 1 yıl () 3 ay ()
Başlangıç Tarihi: _____

Türkiye içi

Katık 30 Milyon TL / 36 YTL

400 aylık 18 Milyon TL / 18 YTL

Abonelik için posta çek numarası: 662965
Registremiz için T. İ. Bankası Takvim Şubesi
Hesap No: 1057 30000 758521 Reyhan Demir

Yurtdışı

Yıllık 50 Euro 6 aylık 40 Euro

Dünya Hesabı

T. İ. Bankası Takvim Şubesi Hesap No
1052 301000 3330429
Reyhan Demir

Abone kartınızı kullanırken dafnı
bilgiyi ve aboneliğinizi dafnı
güncellemek için dafnı her ay
PAZARTESİ'ni dafnı okuyunuz.

PAZARTESİ

merhaba

Geçtiğimiz ay Asya ve Uzak Doğu'da kıyamet gibi yaşanan tsunami felaketi bütün acıları ve kalıntlarıyla sürüyor. Yaşanan felaket, kadınları yaşadıkları sıkıntılar yetmezmiş gibi bir de kadın tüccarı erkeklerin eline düşme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Dünyanın her yerinden erkeklerin küçük çocukları ve kadınları düzmek için koşa koşa gittiği topraklarda insanlar şimdi içecek su bulamazken, hâlâ birtakım insanların buradan, kadınlar üzerinden elde edecekleri kârı hesaplıyor olması bize patriarkanın zulmünün bitmesi için tsunamiden daha güçlü bir devrim gerektiğini bir kez daha gösterdi. Pazartesi'nin 99. sayısı elimizde, Mart ayına ilişkin heyecanımız ise bir kat daha artmış durumda. Pazartesi'nin yüzüncü sayısı için, hazırlıkları sürdürürken 8 Mart için de start verildi. Toplantılar ve hazırlıklar başladı. Mart ayı içerisindeki tatlı yoğunluğu birlikte örgütlemek, planlamak için hep birlikte çalışmaya ve konuşmaya ihtiyacımız var. Bu nedenle 15 Şubat Salı akşamı saat 19.00'da Pazartesi'de sohbet etmeye davet ediyoruz bütün kadınları. Geçtiğimiz ay, İstanbul Okmeydanı'nda Okmeydanı SSK Hastanesi'nde çalışan hemşire N.T. tecavüze uğradı. Sokaklar ve geceler biz kadınlara kapatılmaya çalışılıyor. Erkeklerin kadınlara yönelik şiddeti her gün gözümüzü biraz daha korkuturken, bizleri de evlere hapsedmek için uğraşılıyor. Okmeydanı'ndaki tecavüzü dergimizin ilk sayfalarında değerlendirmeye çalıştık. Yeşim Ustaoglu yeni filmi Bulutları Beklerken ile Türkiye tarihinde tartışılmayan bir konuyu tartışmaya açtı. Gözde Akgüngör kendisiyle filmi, Karadeniz'i ve kadınları konuştu. Gülnur Acar-Savran yeni çıkan kitabı, "Beden Emek Tarihi-Diyalektik Bir Feminizm İçin"le Şubat sayımıza konuk oldu. Gülnur Acar-Savran'ın eviçi emek, kamusal alan ve kadın hareketi üzerine sorularımıza verdiği yanıtları ilgiyle okuyacağınızı ümit ediyoruz. Geçtiğimiz sayı tartışma

sayfalarımızda kadınların kendilerinden yaşça küçük erkeklerle yaşadığı ilişkiler üzerine tartışmıştı iki kadın. Bu sayımızda ise üç kadın kendisinden büyük erkeklerle olmanın nasıl bir ilişki ortaya çıkardığını paylaşıyorlar. Görünen o ki, mevzu, erkeklerin küçük ya da büyük olmasında değil, biz kadınların kendimize olan güvenimizde ve ilişkilere bakış açımızda yatıyor. Tiyatro Boyalı Kuş, beş yıldır feminist tiyatro yapan bir kadın grubu. Nilgün Yurdalan'ın tiyatro alemleri, kadın oyuncu olmak ve feminist tiyatro konusunda sorduğu soruları samimiyetle cevaplayan Tiyatro Boyalı Kuş oyuncularını, kadınların feminist tiyatroya sahip çıkmaları gerektiğini söylüyorlar. Mürüvvet Yılmaz bu sayıda Çingene kadınların izini sürüyor. Kendilerine Çingene demek yerine Roman demeyi tercih eden bu kadınların hayatlarını Mürüvvet Yılmaz'ın kaleminden okuyabilirsiniz. Hande Ögüt, Kopya Kadınlar'la, Ceren Ünlü, Marta Veneranda'nın Yasak Hikâyeleri'yle bu sayımızda okuyacağımız diğer yazarlar. Nazan Askeran, Ertesi Gün Hapı olarak bilinen ve kullanımı giderek yaygınlaşan gebeliği önleme hapıyla ilgili bilinmesi gerekenleri Pazartesi için yazdı. Gülfer Akkaya, feministlerin bugün ve dün yeniden tartışıp kendilerine bir yol haritası belirlemeleri gerektiğini tartışmaya açıyor bu sayımızda. Nermin Yıldırım Şükriye Tutkun'la yaptığı söyleşiyi, Necla Algan ise Gönül yarası filmi Pazartesi için yazdı. Son olarak; geçtiğimiz sayı Amy Spangler'in yaqmış olduğu Lyda Lunch söyleşisinde editöryal bir hatadan dolayı tarihi bir buluşmayı sizlere haber vermemiş olduk. Lyda Lunch röportajında, ML, kısıltmasıyla yazdığımız kişi Chicks On Speed'den Melissa, Lyda Lunch hayranı bir topluluğun üyesi olarak Lyda'ya soru sormuş ve birlikte fotoğraf çektiymişti. Dergide bu buluşmayı belirtmediğimiz için özür dileriz. Önümüzdeki ay görüşmek üzere...

tecavüz erkeklerin sorunudur

Geçtiğimiz ay İstanbul Okmeydanı'nda Okmeydanı SSK Hastanesi'nde çalışan hemşire N.T.'nin gece nöbetinden çıkıp evine giderken yolda bir erkek tarafından cinsel şiddete uğradığını öğrendik. Olayın ardından İstanbul Emniyeti tarafından ivedilikle yakalanıp, "sapık" olarak basına gösterilen zanlının yapılan testlerin ardından suçsuz olduğu anlaşıldı. Suçlu ya da suçlular ise hâlâ aramızda elini kolunu sallayarak dolaşiyor.

İstanbul'da, yılbaşı gecesi, şehrin belki de en kalabalık yerinde Taksim Meydanı'nda, bir grup Hırvat kadın, kocaman bir sarhoş erkek gürhunun ortasında kalmış, izlerken tüylerimizi diken diken eden bir taciz yaşıyorlardı. Bir grup erkeğin yılbaşı eğlencesi olarak yaptığı taciz kadınların bedenlerine, kimliklerine yapıyordu. Ağzlarından salyalar aka aka, "yaşasın Türkiye" diye bağırma da bir gösteri bilen bu erkek topluluğunun yaptıkları, elini sallasan sivil polise çarptığın Taksim Meydanı'nda kameraların gözü önünde pervasız bir şekilde dakikalarca sürdü. Ertesi gün televizyon kanallarında gösterilen görüntülerde tacizcilerin yüzleri açıkça görülüyordu. Tacizcilerden sadece ikisi gözaltına alındı ve bırakıldı. İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah'ın olayla ilgili basına açıklama yaparken söylediği, "böyle olaylar turizmi baltalıyor," cümlesine kadınların tepkisi olmasa ihtimal ki bu iki gözaltıya da ihtiyaç duyulmayacaktı. Bu olaydan bir hafta sonra Okmeydanı'nda bir hemşireye yapılan saldırı sonrasında emniyetin gösterdiği suçluyu yakalama çabası hemşire N.T.'nin ikinci bir kez şiddete uğramasına neden oldu. N.T.'nin anlatımına göre, verdiği tarife göre suçlunun robot resmini çizen polis, yakaladığı bir kişiyi hemşireye gösterip sadece sorgulayacağını söyleyerek hemşireye tespit yaptırmış ve gerçek suçluya kaçması için zaman kazandırmıştır. Yakalanan kişinin evsiz, sokakta yaşayan biri olması onu zaten potansiyel suçlu olarak yansıtmakta, toplumun gözünde bir zamanlar tinerici çocuklar üzerinden yapılmaya çalışılan evsiz ve sokakta yaşayanların "sapık" olduğu anlayışının tazelenmeye çalışıldığını gösterdi. Oysa hepimiz biliyoruz ki, taciz ve tecavüz erkeklerin kadınlar üzerinde uyguladığı tahakkümün en düşmanca görüntülerinden biri. Nitekim İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün geçtiğimiz ay yayınladığı suç raporuna göre tecavüzcülerin yüzde 70'ini meslek sahibi erkekler oluşturuyor. Dolayısıyla aile içi tecavüzleri, ensestlin varlığını da düşünürsek, hayatımızın büyük bir bölümünde tecavüzcü erkeklerle sık sık karşılaşılıyor ve yan yana yaşıyoruz. Taciz ve tecavüzle ilgili yayınlar, haberler ve

yapılan açıklamalar kadınlara bu tehlikeden korunmak için evlerine kapanmayı önermekten, gece sokağa çıkmamalarını tembihlemekten öteye gitmiyor. Oysa taciz ve tecavüzün saldırganı erkekler, mağduru kadınlardır ve, "O sırada,

orada, o olduğu için, tecavüz erkeklerin sorunudur ve cinsel şiddetin sona erdirilmesi için kendini değiştirmesi gereken kadınlar değil, erkeklerdir"(1) Bizleri güya korumak için evlerimize kapatmaya çalışanlara kadınların en çok aile içi şiddette hayatlarını kaybettiğini hatırlatmakla birlikte, sokakların kadınla ve erkeklere aynı derecede açık olması gerektiğini söylemek isterim. Kadınların sokaklarda güvenli bir şekilde olmalarını sağlayacak şeylerden birkaçı yapılırsa, mesela; sokakların ışıklandırılmasını sağlamak, özellikle riskli bölgelerde güvenlik önlemi almak, kadınların gece vardiyasında çalıştıkları işyerlerinde kadınları evlerine dek bırakacak servis hizmetinin verilmesini sağlamak bizlere kendimizi daha iyi hissettirecektir. Nitekim Okmeydanı SSK Hastanesi'nde çalışan bir hemşire, senelerdir gece nöbetlerinin kaldırılması için çaba harcadıklarını, sendika olarak gece vardiyasına kalanlar için servis istediklerini ama hastane yönetiminin bu talepleri duymazdan geldiğini, olaydan iki gün sonra birdenbire kadın çalışanların gece nöbetlerinin kaldırıldığını söylüyor. Okmeydanı'nda N.T.'nin yaşadığı saldırı basında oldukça yer aldı. Toplumca kınandı! Çünkü hemşire N.T. işten çıkmış evine gidiyordu. Allah muhafaza ya bardan geliyor olsaydı, nasıl açıklardı orada oluşunu? Okmeydanı'nda yaşanan saldırının ardından kadınlara da bir çağrı yaparak N.T.'ye yapılan

saldırının Okmeydanı'nda kınanacağını duyuran Okmeydanı Halkevi'nin düzenlediği eyleme, yaklaşık on beş kadın katıldık. Eyleme katılanların çoğu erkekti. Eyleme çağrı, yaşanan cinsel saldırı olarak duyurulmuştu ama, bu konu eylemde geçiştirildi. Çeteler ve yoksulluk başta olmak üzere memleketin tüm sorunlarına karşı slogan atıldı. Ama erkeklerin kadınlara

uyguladığı şiddetin çok somut bir örneği yaşanmasına rağmen, bu olay tek başına kınanamaya, eylem yapmaya değer görülmeyecek bir olay olarak çetelere karşı omuz omuza sloganları arasında eritildi. Yaşananlara, İstanbul Kadına Yönelik Şiddete Karşı Platform, Beyoğlu'nda 15 Ocak günü yaptığı yürüyüşle, "geceleri de sokakları da istiyoruz," sloganıyla cevap verdi. Yaklaşık 250 kadının katıldığı yürüyüş boyunca yaşanan taciz ve tecavüz olayları anlatıldı, suçluların yakalanması yönünde yeterince çalışma yapmayan emniyetin görevini acilen yapması gerektiği vurgulandı. Aydınlatılmış, güvenli sokaklarda özgürce dolaşmak istediğimizi sloganlarla, şarkıarla dile getirdiğimiz eylem yol boyunca alkışlandı.

Son olarak; sol muhalefette yer alan kadınların sadece gözaltında ve savaşta tacize ve tecavüze uğrayan kadınları, yani ancak kendi başına gelme ihtimali olan saldırıları kınama alışkanlığından çıkmaya başladığı bu dönemde, bütün sol muhalefetin erkek egemenliğini (patriarka demelerini bile beklemiyorum) sorgulaması gerektiğini hatırlatmak isterim. Çünkü evde, sokakta, işyerinde, gözaltında, savaşta yaşanan kadına yönelik şiddetin, temel sebepleri irdelenmediği sürece, sloganlarımız birer klişeden öteye gidemeyecek.

Hülya, uğradığı şiddet sonucu iki kolu kırılmış olmasına rağmen, toplum huzurunu bozmak, polise mukavemet(!) iddiası ve 'kaçma şüphesi' ile tutuklu olarak yargılanmak üzere Ümraniye Cezaevine gönderilmişti. Hülya şu anda özgür...

Pazartesi'nin Aralık sayısından bir haber hatırlayacaksınız. Tarvesti Hülya 18 Kasım 2004'te ilişkiye girdiği bir müşterisinin polis olduğunu söyleyerek herhangi bir maddi karşılık ödemedi ve silah zoruyla tehditler savurarak onu ikinci kez ilişkiye zorlamasının ardından, bölgedeki trafik polislerinden yardım istemiş ve saldırganın çok rahat bir şekilde polislerle sohbet edip sonra da elini kolunu sallayarak olay yerinden çekip gitmesine isyan eden Hülya dört polis tarafından dövülerek gözaltına alınmıştı. Uğradığı şiddet sonucu iki kolu kırılmış olmasına rağmen, toplum huzurunu bozmak ve polise mukavemet(!) iddiası ile çıkarıldığı Kadıköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından da 'kaçma şüphesi' ile tutuklu olarak yargılanmak üzere Ümraniye Cezaevine gönderilmişti. Hülya orada tek kişilik bir hücrede yirmi gün kaldıktan sonra verdiği dilekçe üzerine Kartal cezaevindeki travesti koğuşuna gönderildi. Olayın üzerinde bir aydan fazla bir süre geçtikten sonra, 31 Aralık'taki ilk duruşmaya cezaevi yönetimi tarafından 'aracımız yok, askerimiz eksik' vs.

hülya ..artık.. özgür

türü sebeplerle Hülya'nın getirilmediği duruşmada, hiçbirinde ne bir çizik ne de darp izi bulunmayan polisler, Hülya'nın kendilerine mukavemet(!) ettiğinde ısrar ettiler. Ayrıca olay yeri tutanağı polisler tarafından tutulduğu ve doktor raporunda da Hülya için kırıklardan hiç bahsedilmeden sadece kollarda şişlik ibaresi yer aldığı için Hülya'nın tutukluluğu devam etti.

Nihayet 25 Ocak 2005'teki ikinci duruşmaya avukatları tarafından Hülya'nın kollarının kırılmış olduğuna dair cezaevi sağlık dosyasının getirilmesi üzerine tahliye kararı çıktı. Bu şüphesiz acı bir tebessüm yaratıyor. Tahliye kararının ardından görüştüğümüz Hülya'nın avukatı Fatma Karakaş çoğu zaman adı işkenceye, kötü muameleye, hırsızla işbirliğine, gaspçı korumaya çıkan polisler tarafından 'polise mukavemetin' bir taktik olarak kullanıldığını ve en önemli delil olan olay yeri

tutanağının da polislerce tutulmuş olmasının olayın aksini ispatlama şansını ortadan kaldırdığına dikkat çekiyor. Hülya'nın sanık olarak yargılandığı bu davanın üçüncü duruşması 22 Mart'ta yapılacak. Bununla birlikte Hülya'nın avukatları aynı olayda Hülya'nın polisler tarafından uğradığı ayrımcılık ve maruz bırakıldığı kasti şiddete istinaden bir suç duyurusunda bulundular. Kadıköy Cumhuriyet

Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma sonucu, Kadıköy 6. Asli Ceza Mahkemesinde bir dava açıldı ve şu an dört polis bu davada aslında en başından beri olmaları gereken yerde yani sanık koltuğundalar. Bu davanın ilk duruşması ise 6 Nisan 2005 tarihinde gerçekleşecek. Hayatından çalınan iki ayın ardından Hülya şu an Lambdaistanbul'un ve arkadaşlarının destekleriyle daha iyi bir durumda. Ve hepimizin desteğine ihtiyacı var.

şiddet tuzamızda değil

Gün geçmiyor ki kadınlar şiddet görmesin, öldürülmesin. Erkekler ve devletler beraberce gencecik kadınların hayatlarına kast ediyorlar. Ne yazık ki, geçtiğimiz ay kadınlar açısından yine bol şiddetle geçti.

"Son yolculuğuna kendi ellerimle uğurlamak istedim." Böyle diyordu Sibel Sartık'ın annesi Gülbahar. Şırnak'ın Kumçatı beldesinde öldürülen beş kadın militanın cenazesi ailelerinden kaçırılarak Eruh mezarlığında bir çukura gömüldü. Nergis'i uzun saçları kesilmiş, kafası kan içinde, sağ göğsünün üstündeki derisi komple sökülmiş bir halde görmüş yeğeni. Aileler evlatlarının işkence edilmiş ve donarak ölmüş olduklarını ifade ediyor.

Tırnakların altındaki deri kalıntıları

İstanbul'da, Yeliz Telli, o gün arkadaşı Erman Ayan, komiser Ebubekir Demir ve Süleyman Uçar'la birlikte eğlenmek için türkü bara gitti. Ama canlı çıktığı eve kendisi değil cenazesi geldi. 25-26 Ocak tarihli Hürriyet Gazetesi haberine göre, Yeliz'in sol kulağının arkasında kurşun izine benzeyen bir delik, vücudunda darp izleri, şüpheli yaralar, sol kolunda iki tane diş izi, tırnaklarının arasında deri kalıntıları bulundu.

Erman Ayan, polise verdiği ifadede komiser Ebubekir ile Yeliz'in tartıştığını ve Yeliz'in arabadan atıldığını söylüyor.

Görünürde iki ayrı olay

Anlattığımız olaylardan birinde, dünyayı değiştirmek, yaşamı kendi ellerine alma kavgasını veren politik kadınlar söz konusuken diğlerinde; zorlu geçen yaşamını, kendince yaşamak isteyen, hayattan beklentileri olan, yaşamının daha başında bir genç kadın var.

Cansız bedenleri üzerinde kalan izler Sibel'e, Nergis'e, Yeliz'e, yani kadınlara boyun eğdirme arzusunun göstergesidir. Öyle ya kadın dediğin,

denileni yapar, boyun eğer. Kadının makbul olanı uysal olanıdır. Onlara mı düşmüş siyasetle uğraşmak, kurulu düzeni değiştirmeye kalkmak, devlete kafa tutmak ya da geceleri eğlenmek için sokaklara çıkmak. Erkeğin gideline dediği yere gitmem demek ne büyük suç.

Birbirinden farklıymış gibi görünen bu iki olay kadına yönelik şiddetin hiç de parçalı, birbirinden kopuk olmadığını gösteriyor. Bilakis çok örgütlü, yaşamın her tarafına sızmış durumda. Erkeklerin patriarkanın çıkarlarına hizmet eden, kadınları denetim altında tutmak için kullandıkları, "sesinizi çıkarırsanız tunç ellerimiz kafanızda," diyen şiddet...

Bu uygulamalarla sadece şiddet mağdurları cezalandırılmıyor. Tüm kadınlara mesaj iletiliyor. Bu yüzden Sibel'e, Nergis'e, Yeliz'e yapılanları sorgulamak, yapanlardan hesap sormak yerine ilk başta bu kadınlar yargılanır. Oysa şiddet, kız kardeşlerimizin yaşadıklarına arkamızı dönecek kadar bize uzak değil. Hayır demek her zaman, hepimizin hakkı. Farkında olmak ise ilk adım...

Yeşim Ustaoğlu:

kendime ait bir göz

Iz ve Güneşe Yolculuk filmleriyle tanıdığımız yönetmen Yeşim Ustaoğlu, üçüncü uzun metrajlı filmi Bulutları Beklerken ile bu kez bir sürgün hikâyesini anlatıyor. Rum olduğunu gizlemek zorunda kalan Eleni'nin hikâyesi bu. Karadeniz'de yaşarken 1916'da alınan bir kararla güneye sürülen Rumlar'dan biridir Eleni. Çocuktur o sırada. Kardeşi Niko'ya ne olduğunu bilemez ama kendisi bir Türk ailesi tarafından evlat edinilir. Artık Ayşe olmuştur. Koca bir hayatı bu sırla, bu yarayla sürdürür. Bu hesaplaşma Ayşe'yi, geçmişine dönüp kardeşi Niko'yu aramaya itecektir.

Yeşim Ustaoğlu, Yorgos Andreadis'in Tamama adlı romanından esinlenerek yazdığı senaryoyla Sundance Uluslararası Film Yapımcıları Avrupa Bölümü Senaryo Ödülü'nü aldı. Ardından, 2004 Uluslararası İstanbul Film Festivali'nde Jüri Özel Ödülü ve Ayşe'yi oynayan Rüçhan Çalışkur da En İyi Kadın Oyuncu Ödülü'nü kazandı. Bu arada, Karadeniz'deki çekimler sırasında, çileli Karadeniz kadını, yayladaki yaşamı anlatan Sırtlarındaki Hayat adlı bir belgesel film de yaptı. Bize de Ustaoğlu'yla söyleşmek kaldı.

Sürgün, özel olarak anlatmak istediğiniz bir konu muydu yoksa Tamama'yı okuduktan sonra mı "Bunu anlatmalıyım" diye düşündünüz?

Genel olarak göç meseleleri zaten ilgimi çekiyordu. Ben Karadeniz'de ve aslında bütün Türkiye'de kültürler, altkültürler üzerine yoğun araştırmalar yaptım. Çok uzun zamandır ilgi alanımdaydı ama Tamama, konusu itibarıyla beni çok etkiledi. Okudunuz mu bilmiyorum ama çok ilginç bir kitap. Filmdekinin benzeri bir gerçek yaşam öyküsünü anlatıyor; sürgünden etkilenen bir küçük kızın verdiği kararı ve ailesini kaybetmesi üzerine yapayalnız kalışının hikâyesi ve bir Türk aile tarafından büyütülmesinin hikâyesi var ama kitaptaki anlatım çok epik. Kitap, çocukluğundan itibaren alıp aile içinde neler olduğunu, nasıl yaşadığını uzun uzun anlatarak Tamama'yı bugüne getiriyor ve sonunda da kızkardeşiyle buluşmasıyla bitiriyor, çünkü biyografik bir kitap aslında. Bulutları Beklerken ise psikolojik bir dram ve Ayşe'nin iç dünyasına bakarak geçmişinin izlerini anlatıyor.

Kitaptakinden farklılaştırdınız...

Ben çok farklılaştırdım, başka bir yapı oluşturdum. Ayşe'nin sürgün sırasında evlat edinildiği zaman verdiği bir kararla korunmayı seçip kardeşinden ayrılmasını ve ondan sonra da ait olduğu bu topraklarda kalırken kendini de ifade edemeyip bir sır saklarken aynı zamanda bir büyük vicdani hesaplaşmayla yıllarca yüz yüze kalmasını anlattım. Kendisinin koruması gereken küçük kardeşi Niko'nun akıbeti hakkında hiçbir fikri olmadan yaşadığı için de önemli bir vicdan azabıyla ve suçluluk duygusuyla da nasıl yüzleştiği üzerine kurdum hikâyeyi.

Sürgün, kendi başına zaten yeterince ağır bir acı. Filmde bunun üzerine bir de suçluluk duygusu ekleniyor...

hikâyelerini dinliyordum ama bunu çocuk gözüyle görebiliyordum, filmdeki Mehmet gibi. Bu hikâyeye başladığım zaman da, bir sözlü tarih çalışması sürdürdüm. Bir takım insanlarla, burdan göç edip de hâlâ orada yaşayan insanlarla, Selanik bölgesindekilerle görüştüm. Onlar çok yaşlandılar ama hâlâ hayatta olanlarla ve onların çocukları, torunlarıyla konuştum. Onların anılarını, sıkıntılarını dinledim. Sorgulamalara, vicdani hesaplaşmalara orada da burada da rastladım.

Ayşe'nin kendi içine dönmesiyle, komşularıyla arasında yavaş yavaş bir gerilim yaşanıyor...

Kadın içine kapandıkça, köylüler de onun suskunluğunu merak ediyor tabii. Aslında onun korkusu, konuştuğumuz ilişki kurdukça bir gün sırrını açık etmesi. Bu yüzden içine kapanıyor, bir hesaplaşma yaşıyor, kendisiyle onun derdi. Böyle olunca da köyden elini ayağını çekiyor. Sırrını paylaşabileceği tek insan Selma. O, yok şimdi, yapayalnız. Ona sırlar yükleniyor, "bu sırrı taşı" denilmiş. İnsanlar sırlarla ölebiliyor. O içe çekilme yavaş yavaş öfke de yaratıyor tabii. Bu vicdani sorumluluk öfkeyi doğuruyor çünkü. Yapamadıklarımıza karşılık öfke duymaya başlarız. O arada komşuları, onun içine şeytan girdi, bir sıkıntısı var diye onu kurtarmaya çalışıyor. Ama sonunda kadın patlıyor; "gidin burdan" diye. Ta ki mektup gelip Tanasis ortaya çıkıncaya kadar da kim olduğunu anlamıyorlar. O zaman anlıyorlar Hıristiyan olduğunu, Ayşe değil, Eleni olduğunu. Hâlâ inancını koruyup korumadığını bilmiyoruz ama.

Bastırılmış bir öfke var.

Var tabii. Bunlar, oralara gittiğiniz zaman daha rahat anlayabileceğiniz şeyler. Hele de 70'li yılları düşünürseniz... Komünist olanlara, solda olanlara karşı genel olarak tepki nasıldı? Özellikle sağdakiler için, ya dinsizdir ya imansızdır. Bir kısım nasıl kol kanat gerip hâlâ korunmaya çabalıyorsa diğer bir kısım da böyle öfkeli bir tepki veriyor doğal olarak.

Peki bu hikâyeyi neden 80 öncesi toplumsal ortamı katarak anlatmayı tercih ettiniz?

Demin bahsettiğim gibi... Sonuçta bir ötekilik, bir ayrıksılık durumu olduğunu kabul edersek, Cengiz'in hikâyesinde de Ayşe'nin hikâyesinde de bir örtüşme olduğu ortada. İkisi de dışlanmış

bir çocuk ve kadın; birisi babası komünist olduğu için, öbürü "gavur" olduğunu dile getiremediği için. Dolayısıyla bir paralellik kurup, ikisinin kaderinin aynı yerde bulunduğunu göstermeye çalıştım.

Amatör oyuncular gerçeklik katmakla birlikte risk de barındırmıyor mu?

Şöyle bakmak lazım; size eğer seyirci olarak gerçeklik duygusu kattıysa, inandırmışsa zaten benim işim o, onu yapmak... Beceremiyorsam bunu yapmamam lazım.

Yönetmen oynatır yani...

Her yönetmen değil belki (gülüyor)... Fatma Teyze çok güzel birşey söyledi geçenlerde. "Başka biri olsa, erkek yönetmen olsa yapar mıydınız, bu kadar iyi oynayabilir miydiniz?" diye sordular, pat diye söyledi. "Hayır" dedi, "Buna inandık" dedi. Özel bir ilişki bu, tarif edemem.

Fırtına Vadisi'ndeki çekimler nasıldı?

Çok kolay değildi. Bölgenin bize gösterdiği sıcaklık ve yardım çok iyiydi. Biz oraya çok uzun zaman gittik geldik, oralarda yaşamayı öğrendik. Özellikle yaylaya çıktığımız kısım çok zordu. Kadınların hayatı bu açıdan bakıldığında çok zor, mücadeleci ama çok da güçlü. Kadının gücünün hem fiziksel hem manevi anlamda ne kadar sınırsız olduğunu da belirtmek lazım. Onlar bize yardım ettiler. O koşullar neydiyse, çekimler de öyleydi. Gördüğünüz gibiydi, hiçbir farkı yok.

Karadeniz kadınına anlattığınız sırtlarındaki Hayat belgeselini çekmeye orada mı karar verdiniz?

Orada karar verdim. Tanıdıkta, bildiğim şeylerdi. Benim yayla deneyimlerim vardı ama bir sinemacı olarak bir kez daha yüzleşince... Yıllar önce bir kez daha yayla filmi yapmak istemiştim, o zaman yapamamıştım. Yeniden yaylalara çıkınca o istek çok depreşti. Onların sıkıntılarını, bir yandan güçlerini, hastalıklarını, ölümle olan ilişkilerini görmeye başladıkça elim kolum bağlandı. Bu belgeseli yapmadan çıkıp gidemeyeceğim gibi geldi.

İki projeyi aynı anda yürütmek kolaylaştırdı mı?

Orayı tanımak açısından evet kolaylaştırdı tabii

Tabii. Sonu gelmeyen bir sıkıntıyla yükleniyor. Belki onu koruyan aileyi çok seviyordu, onu koruyan aile, Süleyman Baba ve Selma ona kol kanat geriyor ve ailenin bir parçası haline geliyor. Ve o korunmayı seviyor. Vahşi bir hayvana dönmüşken büyük bir acı ve sıkıntıyla yolları katederken korunma yolunu seçiyor. İçgüdüleri onu öyle davranmaya iteliyor ama o arada diğer çocuklarla ve diğer yetişkinlerle kışlada barınan, evde kalmayı seçmeyen Niko'nun gitmesine de göz yumuyor. Yeni bir kararla öksüzler toplanıyor çünkü, onları toparlayıp götürürken hiçbir şekilde yanına gitmiyor, evin içinde perdenin arkasında kalakalıyor. Neticede bir karar veriyor. Bu onun artık ömürboyu üzerinde yaşayacağı bir sıkıntı.

Selma'nın ölümü ya da Tanasis'in gelişti sözkonusu olmasaydı da kardeşini arar mıydı Ayşe?

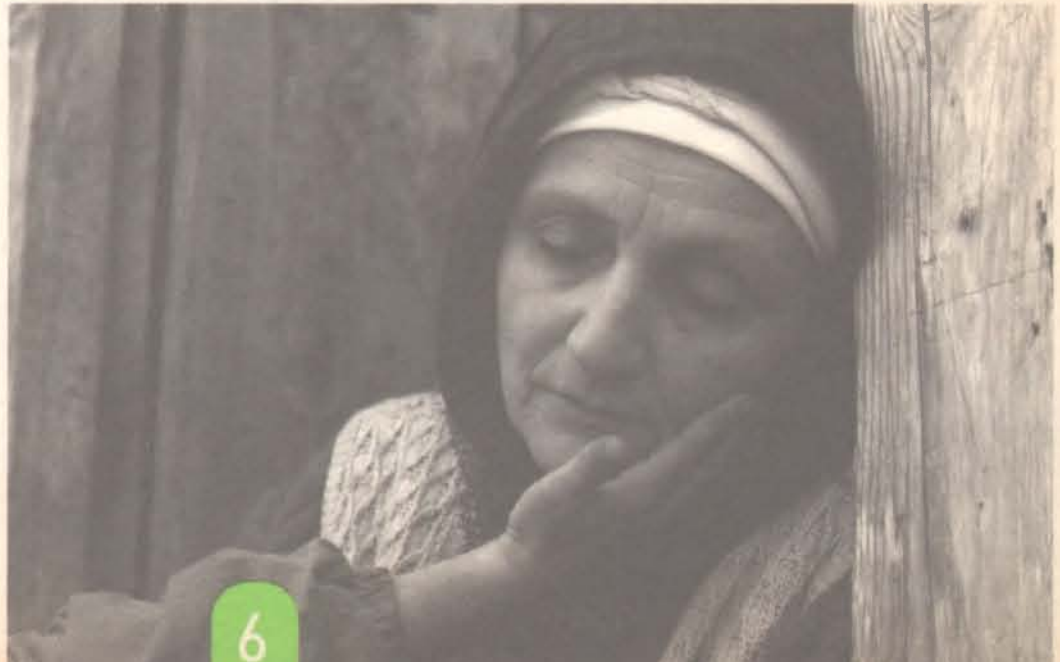
Olmasaydı herhangi bir sebeple de arardı kardeşini. Tamama'ya bakarsanız, ilginç bulduğum bir özellik olarak bunu koruduğumu görürsünüz; Tamama bir aile kurmuyor kendine, Ayşe de kurmuyor. Her ikisi de hayatlarını, yaşadıkları ailenin içine hapsetmişler. Bir aile kurmak, yerleşmek ya da çocukları olsun kocaları olsun istememişler. Ama o ailenin çocuklarına, gelen torunlara onun dışında bütün çocuklara ve Selma'ya vakfetmiş kendini. O aileye hizmet ederek aslında bir gölge gibi yaşıyorlar.

Vefa borcu mu?

Biraz vefa borcu duyduğu için, biraz da o ailenin varlığıyla kendisini vettiği için. Büyüyen, serpilene, gelişen yeni bir şey kurarak varetmiyorlar kendilerini. Öbür taraftan Tamama'ya baktığınızda benim korumak istediğim, orada kadının yaşlanınca durup dururken konuşmaya başlaması. Torunlar torbalar çok şaşırıyorlar; kim bu kadın, nece konuşuyor, ne diyor, akraba da değil aslına bakarsanız. Bunu da öğreniyor aile.

Siz de Karadenizlisiniz. Ayşe'nin kaderini paylaşan insanlarla karşılaştınız mı?

Gayet tabii. Çocukken benzeri şeylerin

ama süreyi uzattı. Önce birini, sonra diğerini çektik.

Filmin başlangıcında Ayşe'yi tanımaya başladığımız bölümde belgesel havası da var. Sırtlarındaki Hayat da bu hikâyeyi tamamlıyor herhalde.

O tabii biraz daha yoğunlaşıyor kadınlara. Birer birer onların hikâyelerini daha iyi anlamaya çalışıyoruz. Özellikle yaylanın aşama aşama gidişini, doğayla, iklim koşullarıyla olan ilişkisini, yaşları kaç olursa olsun yaşlıların ne kadar inanılmaz bir güçle yaylaya çıkmadan hayatlarını sürdüremeyeceklerini... Gidememek ölmek gibi bir şey onlar için. Öbür taraftan da arka planda onlar için ne kadar zor koşullarda yaşadığını da anlattık; eğitim durumlarını, hastalıklarla olan ilişkilerini... Çünkü çok da ağır yük taşıyorlar. Aslında bunu daha çok kadınlar yapıyor. Ne tür hastalıklar yaşıyorlar, hastalandıkları zaman dağın başında ne yapabiliyorlar gibi bütün bu konuları detaylı olarak anlatıyor. Bir de onlar Laz aslında, Laz kültürüyle ilişkili onların türküleri, adetleri, aşkla olan ilişkileri...

Belgeselde ve filme de yansıyan atmosferde kadınların yaşadığı güçlükleri, kadınların sırtlarındaki hayatı anlatıyorsunuz. Kadın yönetmen oluşunuzun getirisi mi bu?

İhtimal benim daha çok dikkatimi çekti bunlar. İnsan biraz da acı çekiyor. Size yardım edecek insanlar ararken delikanlılar analarını çağırmaya başlayınca insanın ağırlığına gidiyor.

Filmin ilk kısımlarında erkek kahraman bile yok...

Vardı da analarını çağırıyorlardı işte. Varolanlar onlar zaten, dışarıya da göç veren yerler oralar. Erkekler çok gözüküyordu, gerçek bunlar, saklayacak birşeyimiz yok.

Yabancı kurumlardan destek aldınız bu filmi çekerken. Anlattığınız hikâye de oryantalizme kaçabilecek, kritik bir yerde duruyor. Böyle bir endişe yaşadınız mı?

Anladığım kadarıyla oryantalizme kaçmadı zaten bu film. Benim de senaryoyu yazarken en çok dikkat ettiğim şeylerden bir tanesi buydu. Türkiye'de finans sistemi yok. Neden dışarıdan? Başka çaremiz yok, burada destekleyen hiçbir kurum ve kuruluş yok ki. Aslında şirketlerden söz etmiyorum, bağımsız, özgür sinema fonlarından söz ediyorum. Pekçok sinema fonu da zaten bütçenin tamamını vermez, bir kısmını verir. Bir kısmını da başka bir yerlerden toparlayıp bir bütçe oluşturursunuz kendinize. Bütün dünya da bunu böyle yapıyor. O yüzden de co-produksiyonlar, ortak yapımlar sinema fonlarından destek buluyor. Bu bir yandan çok zor bir iş, çünkü hem onları hem de kendinizi çok iyi ikna etmeniz lazım, işte bütün bu söylediğiniz endişeleri de ortadan kaldıracak çok iyi bir senaryo yazmanız lazım. Kimse oryantalizme para vermiyor aslına bakarsanız, iyi bir senaryoya para veriyorlar. Bu açıdan çok emek harcattırarak bir iş hepimiz için. Öbür taraftan da özellikle bu film için konuşuyorum, Türkiye'de biz kendi tarihimizi bilmiyoruz ki... Resmi tarih dışında resmi olmayanları, gerçek

tarihi bugün bile bilmiyoruz. Bugün bile etrafımızı yorumlayışımız hakkında duyarsızız, çaba göstermiyoruz ki, bunları bir de dışarıdakilerden beklemek, bizim hakkımızda bilgi sahibi olmalarını beklemek fazla iyiyet. Dolayısıyla ben hem buraya hem oraya derdimi anlatmak durumundaydım. Ama senaryo sanırım sonunda onu halletti. Aslında çok yerel ama bir o kadar da evrensel bir anlayışla derdini hem oraya hem buraya anlatabilme yolunu bulabildi sanırım.

Kadınların kendi sözünü söylemesi anlamında bir kadın sinemasından söz etmek mümkün mü?

Bir kadın sineması belki var. Ben bu konuda her zaman, ne diyeceğimi bilemez bir halde buluyorum kendimi, ama kadın yönetmenlerin en azından belli organizasyonlar içinde yer aldığı ve filmlerini gösterdikleri festivaller var. Ama kendi adıma ne diyeceğimi bilemiyorum. Kadın sineması diye bir ayırım yapmayı çok fazla istemiyorum. Çünkü bu tür kategorize etme durumlarında kadınları hemen belirli duyarlılıkların içine hapsedmeye çalışıyoruz. Erkekler de bu konuda kendilerine düşeni(!) hemen sahipleniyorlar. Bazı konuları, daha zor meseleleri onlar yapabilirlermiş gibi. Sonra da hiç bir şey yapmıyorlar. Dolayısıyla kategorize edilme durumundan çok hoşlanmıyorum yani.

Kadınların algılayış ve aktarış biçimleri farklı olabiliyor ama...

Olabilir, buna bağlayabilirsiniz. Ama oradaki inandırıcılık açısından veya insan ilişkilerine yoğunlaşabilme açısından bir şey bulabilirsiniz. Ben kendim de hissediyorum bunları, halletmeye çalıştığımız şeyler, hakikaten çok zor kurulan ilişkiler ve işler. Erkek olsaydım nasıl olacağını kestiremiyorum, başka türlü bir gözüm olabilir miydi? Hiç onu bilemiyorum. Kendime ait bir göz bu benim.

Türkiyede'ki Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali gibi etkinlikleri nasıl

buluyorsunuz?

Ben de bazı festivallere, organizasyonlara gittim tabii ki. Aslına bakarsanız söylemek istediğimi tam ifade edemedim herhalde. Kadınlar, ataerkil bir toplumda yaşadığımız için çok zor bir şey yapıyor. Genelde sanatçıların işi çok zor ama kadınsanız ilk reaksiyonu da genel sistemden görüyorsunuz. Çok zor yapılan bir şeyi bir kadın eli yaptıysa herkes buna negatif reaksiyon gösteriyor. Sistem böyle çalışıyor. Herkes paydayı belli başka bir yere çekmeye çalışıyor. Bu festivalleri de dikkati belirli bir yöne odaklama konusunda önemli buluyorum.

Aldığınız tepkiler nasıl?

Genel olarak çok iyi içeriden de, dışarıdan da, Yunanistan'dan da. Seyirciden özellikle çok hoş bir tepki geliyor. Tabii ki tahmin ettiğim anti reaksiyonlar ve hazımsızlıkları da görüyorum. Filmin bütününü algılama zorluğu çeken ve üzerinde konuşma, tartışma cesaretinde bile bulunamayanları da gördüm. Zaten tahmin edebiliyordum böyle tepkileri.

Ne tür hazımsızlıklar?

Bilmiyorum basını takip edebildiniz mi?

Ben genelde olumlu eleştiriler gördüm.

Genelde olumlu ama mesela "Neden bu filmi yapmış, ne gereği vardı, senaryo olmamış" diyenler. Sinematografik açıdan bile bakmadan aslında, İki üç yazı çıktı böyle. Ama önyargısız seyircinin beğenisini etkilemeyecek kadar cılız kaldı onlar. Aslında maalesef aydınlarımız çoğu zaman ya toplumun gerisinde ya da sistemin içinde erimiş vaziyette.

Tartışılmasını istiyordunuz tabii

Tabii. Tartışmanın da dışında insanlar bilmedikleri bir tarihi dönemi öğreniverdiler. Ve tartışmaya başladığını hissediyorum. Sürgünün, dünyanın neresinde olursa olsun böyle bir ayrılığın, acının hesaplaşmanın izlerini bugüne taşınması açısından da sanıyorum pek çok insan pek çok soru sormaya başladı filmi izledikten sonra.

Şeriatçı Kısakürek Kalemşör

Geçtiğimiz yıl boyunca 100. doğum yılı vesilesiyle anılan, Türk muhafazakârlarının 'üstad'ı, 'şairler sultanı'nı biraz yakından tanıyalım dedik. Gördük ki kadınlar için tek önerisi var, o da şeriat.

2004 yılı içinde Necip Fazıl şerefine pek çok etkinlik yapıldı. Ama bence Necip Fazıl'a verilen hediyelerin incisi Yapı Kredi Yayınları'nın, 'üstad'ın şiir kitabı Çile'yi şık bir şekilde yeniden yayınlaması oldu. Necip Fazıl portresi, eski yılın son günleri ve yeni yılın ilk ayı boyunca, Beyoğlu YKY kitapevi vitrinini süsledi. Daha önce Nazım Hikmet kitaplarını basan yayınevi böylece onun ve fikirlerinin baş düşmanı olan Necip Fazıl'ı da listesine katarak günümüz egemenlerinin herkesi ayınlama hırsını göstermiş oldu. Bu büyük sermayenin düşmanlarını kendi pelerini altında gömme merakıyla açıklanabilir. İşin bir diğer yönü ise ölümlere saygısızlık. Neyse. Türk sağcısının gönlünde yüce bir yer sahibi olan bu erkeği sadece Kaldırımlar şiirinin yazarı olarak görmek eksik olur. Kadınlar dahil, bütün ezilenlere karşı şehirli bir vaiz olarak, yaptığı politik hizmetin anılmasında bence yarar var.

İnce zevklerin insanı

Otuz yaşına kadar başta kumar olmak üzere pek çok zevkin peşinde koştuğu Beyoğlu, Necip Fazıl'ın hayatında hep önemli bir semt olmuş. Bir yazar olarak bankalarla olan ilişkisi de eskilere dayanıyor. 1936 yılında İş Bankası'nın ve Celal Bayar'ın desteğiyle Ağaç isimli dergiyi çıkaran Kısakürek 1940 yılında CHP Sanat Ödülü'nü almış. Bu yıllarda arkadaşları olan Ahmet Kudsi Tecer ve Ahmet Hamdi Tanpınar gibi milletvekili olmayı beklediği halde İsmet İnönü'nün onun adının üstünü çizdiği ve bunun ondaki koyu İnönü aleyhtarlığında rolü olduğu da hakkında yazılanlar arasında yer alıyor. Türkiye muhafazakâr siyasal düşünce tarihinde özel bir yeri olan Necip Fazıl'ı tevazuun ve tasavvufun çilekeş bir neferi olarak bilmek çok yanlış olur. Onu atlara ve antikalara meraklı, şık giyinmeye özen gösteren, şatafattan hoşlanan, aile hayatını Babanzade'lerden olan eşiyile bir yalıda sürdüren ve kendini çokça beğenen, devlet eliyle burslu olarak Paris'e gidip okulumu bitirememiş, bohem alemlerde bulunmuş bir "beyzade" olarak tanımanızda yarar var. 1934'te Beyoğlu Ağa Camiinde vaaz veren Nakşibendi şeyhi Abdülhakim Arsavî'nin

doğum yeri olan Van ve Anadolu toplum yaşantısına bütün yönleriyle uzak olan Necip Fazıl, belki nadim bir kumarbaz olmak için ilgi kurduğu Nurcularla bağını, kendi hayat biçimini değiştirmemek kaydıyla son nefesine kadar kesmemiş.

Her devirin antikomünisti

Kısakürek'in, daha 1936 yılında Ağaç Dergisi'nin ilk sayısında bir menfi cereyan olarak tanımladığı komünizme karşı, "bunları fikirle durdurmaya imkân yok, onu aynı ateşte yanan bir hayat ve insan hamlesi ile önlemek mümkündür" diye yazmış. Onun anti-komünizmi

Türkiye'ye özgü faşizan-milliyetçi bir modernleşme korkusu propagandasıyla bir arada yürümüş, politik etkisi geleneksel değerlerin bağlı erkeklerin ruhunda yarattığı fırtınayla başı gitmiştir. O bir mucize vaaz etmiştir. Dillerde dolaşan şiiri Sakarya şöyle biter; "Y O'nun, varlık O'nun, gerisi hep angarya/Yüzüs çok süründün, ayağa kalk Sakarya!" Bir ilah güce dayanan üstünlük ve kurtuluş vaadı, Kahramanmaraş katliamının yaşandığı yılların MHP'li olarak geçiren Kısakürek'in hitabının özünü oluşturur. Kendini felsefi olarak ruhçuluğun savunucusu olarak konumlandıran Necip Fazıl, bir "islam inkılapçısı" olarak her konuda görüş neşretmiş. Süslü ve etkili Türkçe'si, polemige merakıyla muhafazakâr Türk sağcılığının bir gururu olarak ömrünü sürdürmüştür. Kuruluş döneminde Erbakan'ın MNP'siyle yakın olmuş 1978'de MHP'ye girmiş, 12 Eylül sonrası, 1983 yılındaki ölümüne kadar, inzivaya çekildiği odasında hizmet verdiği liderse Turgut Özal olmuş.

F. Neslihan Kısakürek

Doğuştan üstün insan

Kısakürek 1980 yılının Mayıs ayında, o zaman başında Tercüman Gazetesi yazarı Ahmet Kabaklı'nın bulunduğu Türk Edebiyat Vakfı'nda şairler sultanı olarak ödüllendirilmiş. B

törene dönemin Milli Eğitim Bakanı katılmış. Aydınlar Ocağı başkanı Süleyman Yalçın bir tıp profesörü olarak bu törende yaptığı konuşmada şöyle demiş: "Üstad bilinen mutad insan bedeni ya ve kabiliyetinin çok ötesindeki bir bünyenin sahibidir. Bu farklılık onu gözünden hafızasına ,

dikkatinden damar ve sinirine kadar her kesiminde çarpıcıdır... Türk'ün, İslam'ın ve insanlığın tarihinde ismi ayrı müstesna ve unutulmaz bir isim olarak parlamaya devam edecektir. "Büyük Doğu'daki künyesi şöyledir: "Kayıtlı bir şecereyle Şeyhülislam Mevlana Behtüt Hazretlerine dayanan ve Osmanoğulları'ndan daha eski bir familya olan Dulkadiroğulları'na bağlı Kısakürekler soyuna mensuptur". Necip Fazıl, milliyetçi mukkadesatçı çevrelerde üstün bir insan arayan birçok genç erkek ve kadını üstünlükler düzeninin ilahi bir sesi olarak etkilemiştir. Necip Fazıl'ın, "Ruh, mucize, büyü, şiir doğuda; çürümüş madde batıda" formülü bu çevrenin erkeklerinin Avrupa kompleksine ilaç olmuştur.

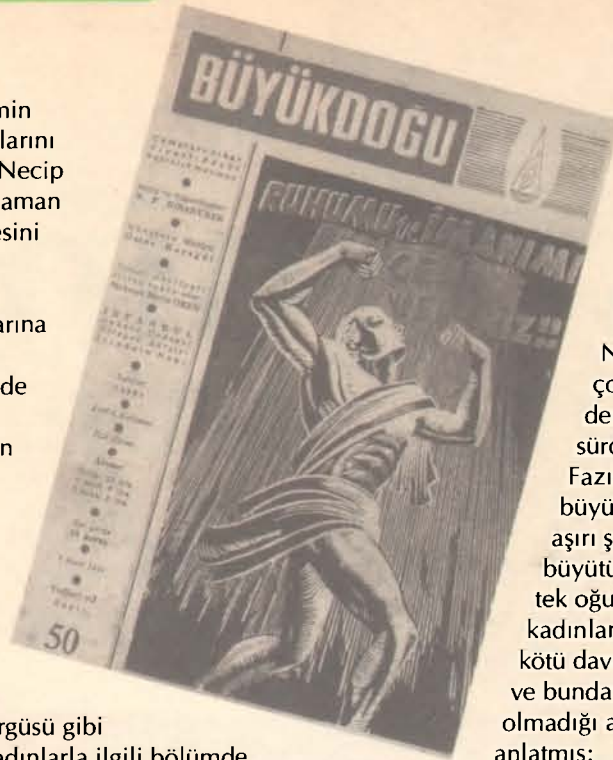
Yüzde yüz İslami çerçeve

Necip Fazıl için kadın konusu hiçbir zaman çetin bir hal almamıştır. Her zaman, "kadının İslam inkılabı içindeki yerini şeriatın sınırları çizer," demiş ve İslam'da reform düşüncesine sonuna kadar karşı çıkmıştır. Ona göre bu inkılabın kadınları, "cihanın en zarif ve en cazibeli kadınları" olacaktır. Onlar şeriatın "örtmeğe mecbursun" dedikleri her noktalarını örtecekler ve "örtmeğe mecbur değilsin" dediği hiçbir noktalarını örtmeyeceklerdir. Necip Fazıl her zaman kara çarşafa karşı durmuştur. Dolayısıyla Türkiye'nin aynı zamanda egemenlere yakınlığı olan bugünkü İslamcılarının yaman çelişkisi onda da mevcuttur. Şeriatı hem vaaz etmiş hem de onun softalıklarından azade olmaya çalışmıştır. Necip Fazıl, kadınların çalışmasına karşı değildir, kadınların birinci dalga feminizmin etkisiyle

ve yırtık neveler tahmin edeceğimiz gibi haklarını arayan kadınlardır. Necip Fazıl ağzına hiçbir zaman kadın hakları kelimesini almamış her zaman Tanzimat'a ve Kemalizm'in kadınlarına olan nefretini ifade etmiştir. Eşitlik peşinde koşan kadın onun gözünde "kadınlıktan çıkmıştır."

Ya erkeklik mahkûm olursa?

Cumhuriyetin Ellinci yılında kaleme aldığı Türkiye Manzaraları kitabı, İdeolocya Örgüsü gibi bölüm bölümdür. Kadınlarla ilgili bölümde şöyle yazar: "Bugün güya gasp edilmiş haklarını kendisine verdiği için herkesten fazla devrimci geçinen Türk kadını bilmelidir ki, aynı devrim kendisine de kadınlığını kaybettirmiştir." Necip Fazıl her zaman geçmişin kutsal değerlerini koruma misyonuyla vaaz veren bir yazardır. Korunması gereken değerlerden birini ise hakim erkeklik olarak şöyle belirtir: "Devrim dedikleri hadisenin ruhları bomboş bırakması yüzünden meydana gelen afet!..Artık susuz insana gaz içerek nefsinin tatminden başka yol kalmamakta....Hâkim erkeklik yerine, mahkûm takallüs geçmektedir. "Takallüs bir organın çekilip büzülmesi demektir. Anlaşılan Necip

1948 tarihinden itibaren bazı aralıklarla 350 sayı çıkardığı Büyük Doğu, onun kadrolarını gönlünce ayarladığı bir dergi olmuştur. Necip Fazıl, tek çocuk alışkanlıklarını dergiyi çıkarırken de sürdürmüştür. Necip Fazıl'ın anılarında büyükbabası tarafından aşırı şımartılarak büyütüldüğü, her zaman tek oğul olarak ailedeki kadınlara ve hizmetçilere kötü davranma hakkı olduğu ve bundan hiç rahatsız olmadığı anlatılıyor. Şöyle anlatmış:

"Dedem cici

annemi ve hizmetçileri haşlıyor. Bir benim başım dik. İstersem avaz avaz haykırabilirim, büyük babamı da susturabilirim. Bana izin sonsuz." , "Konağın ruhu büyükbabam, ben de onun ruhuyum. Babadan oğula içinde yaşattığı soy idealinin en mükemmel numunesiyim" (2) Necip Fazıl'ın tezleri komünizmin solduğu bugünün dünyasında çok işlevli değil diye düşünülebilir. Ama şu da var. Üstün Türk-İslam insanı idealinin soydan soya taşıyıcısı

olan erkeklik ve onun ulvi yardımcısı kadınlar modelinin sözcülüğünü yapmada ondan daha üst rütbeye çıkacak biri henüz yok. Üstelik milli-manevi iklimimizin organik bir ürünü olan, bu faşizan sesine kavruklaşan ve yozlaşan toplumun bugün de ihtiyacı var. Necip Fazıl, İstanbul'un köklü ve zengin ailelerinden birinin iyi eğitilmiş kızı olan eşi Neslihan Hanım'dan hep saygıyla bahsetmiş. Ona beş çocuk veren ve hep yanında olan bu kadının saygı uyandıran en temel vasfı eşine saygısı olarak aktarılıyor. 1950'li yılların Büyük Doğu dergilerinde onun yazdığı Battal Gazi film senaryosunun bölüm bölüm yayınlandığını gördüm. Başka neler yapmış? Necip Fazıl'ın iyi hazırlanmış internet sitesi onun biyografisini vermiyor, eserlerinden bahsetmiyor. Sitede Babanzade ailesinin soy kütüğü yayınlanırken, Neslihan Kısakürek, hakkında Necip Fazıl'ın anlattıklarıyla yer alıyor. O ne fedakâr, çileli kadını diye. 'Üstad'ın annesinin künyesinde ise dil iyice oturuyor. "Necip Fazıl'ın annesi Girit muhacirlerinden bir ailenin kızı, kayıtsız şartsız teslimiyet örneği, derin ve fedakâr Türk kadını Mediha Hanım'dır." Bu alemde bir kadında üstün özelliğin "fatihe" yani erkeğe teslimiyet olarak görülmesi ne yazık ki şaşırtıcı değil.

(1) Büyük Doğuya Doğru / İdeolocya Örgüsü / Hilal yayınları 1959.

(2) Akt. Yalçın Küçük /

Aydın Üzerine Tezler, Cilt 5

gelişen bilincine ise karşıdır. " İslami inkılabın kadınlarından yüzde yüz İslami çerçeve içinde ve bilhassa kendi cinsini yetiştiricilik vazifesiyle muallim, doktor, hastabakıcı, muharrir, sanatçı, alim, kâşif çıkacak; ve bilhassa fahişe çıkmayacak, bar artisti çıkmayacak, sarhoş şarkıcı çıkmayacak, göbek atıcı çıkmayacak ve nihayet başı boş işçi ve memur yaftası altında cinsiyetini azmanlığa götürmüş pis ve yırtık nevelerinden hiçbirini çıkmayacaktır"(1) Bu pis

Fazıl'ın modern hayatın erkekliğin fiziksel hâkimiyetine zarar vereceği yönünde bir korkusu da vardır. Ama yazar kadını açık bir şekilde tasvir ederken korkusuzdur: "Kadın bir fikirdir; erkekte fatihlik sembolüdür, İslamiyet'te de bu bakımdan, yani öz mahiyeti bakımından değerce büyüktür... Kadının erkek üzerinde rolü de Allah'a erme yolunda yardımcıdır."

Fedakâr annenin şımarık oğlu

Gülnur Acar Savran:

sistemin temeli kadının görünmeyen emeği

Beden Emek Tarih- Diyalektik Bir Feminizm için adlı yeni kitabı vesilesiyle görüştüğümüz Gülnur Acar Savran'la kadının görünmeyen emeğinden başladık, Avrupa Birliği'ne varan uzun bir görüşme yaptık. Gülnur Acar Savran Pazartes'i okuyan herkesin tanıdığı bir isim, kendisine bunca zamandır biriktirdiklerini bizimle paylaştığı için teşekkür ediyoruz.

Kadınların ezilmesini nasıl tanımlıyorsunuz? Daha doğrusu, kadınları ezen kim? Sistem mi? Hangi sistem? Kapitalizm mi, ayrımcılık mı yoksa?

Tabii ki kadınları ezen, baskı uygulayan, şiddet uygulayan, sömüren erkekler. Fakat bunu söyleyip burada duramayız diye düşünüyorum. Çünkü bir toplumsal tahlil yapmak ve buradan politik bir perspektif çıkarmak için, bu erkeklerin toplumsal konumlarını belirlemek gerekiyor. Bugün, kadınları patriarkal kapitalizm ya da kapitalist patriarka içinde konumlanmış, belirli toplumsal ilişkiler içinde yer alan erkekler eziyor. Ve bu toplumsal ilişkileri ifade eden de benim açımdan, patriarkal kapitalizm ya da kapitalist patriarka. Kadınlar ve erkekler bir egemenlik ilişkisi içinde tanımlanmış iki toplumsal grup oluşturuyor. Bu toplumsal gruplardan biri egemen, erkekler, diğeri de ezilen toplumsal grup, yani kadınlar. Egemen olan erkekler, kadınların emeğine, kimliğine, bedenine el koyuyor; kadınların bedenini, emeğini, kimliğini denetliyor. Egemen olan toplumsal grubun mensupları, yani erkekler bu egemenlikten çeşitli çıkarlar sağlıyor; çok somut, maddi çıkarlar... Hem kapitalist patriarka ya da

kapitalist patriarkadan söz edip, hem de kadınları ezenlerin bizzat erkekler olduğunu söylemenin anlamı bu. Ayrımcılığa gelince: Ayrımcılık bu egemenlik biçiminin sadece bir boyutunu ifade eden bir terim. Kadınların çeşitli alanlardan ve faaliyetlerden dışlanmasını ve kadınlarla erkekler arasında haklar ve imkânlar açısından eşitsizlik olduğunu ifade ediyor. Ama, bunun yanısıra, bu egemenliğin çok daha köklü, derinlerde kök salmış boyutları var. Sömürü böyle bir şey. Baskı, şiddet böyle bir şey.

Sömürü kısmını nasıl açıklıyorsunuz? Kitapta da Christine Delphy ile tartıştığınız nokta da bu değil mi?

Delphy'den esas ayrıldığı nokta şu benim: Bütün erkekler bütün kadınları aynı biçimde sömürüyor. Ev emeği bağlamında çeşitli el koyma, sömürü biçimleri var. Bazı kadınlar, sadece ev içinde karşılıksız emek harcıyor, tam zamanlı ev kadınlığı yapıyor. Ve emeklerine bu biçimde el konuluyor. Bu tamamen köle sömürüsüne benzeyen bir

sömürü biçimi. Başka bazı kadınlar hem kamusal alanda ücretli işlerde çalışıyorlar hem evde karşılıksız emek harcıyorlar. Bu kadınların evde maruz kaldığı sömürü, köle emeğinin sömürüsünden farklı. Kadınlar aile işletmelerinde de karşılıksız emek harcıyorlar. Oradaki sömürü, dar anlamıyla patriarkanın sömürüsü, yani aile babasının bütün aile üyeleri üzerindeki sömürüsü. Dolayısıyla, bütün kadınlar bütün erkekler karşısında tek bir sömürüye tabi değiller. Farklı farklı el koyma, sömürü biçimleri var.

Ev içindeki sömürü için de mi patriarkal kapitalizm kavramını kullanıyorsunuz?

Evet. Kapitalizme özgü yeniden üretim alanı o. Ama kuşkusuz orada da bir emek harcıyor, üretim yapılıyor. Orada da bir sömürü ya da el koyma var. Sömürü kavramını bütün kadınların durumunu açıklayan tek bir bilimsel kategori olarak kullanmamamın nedeni, farklı sömürü biçimlerinin olması.

Patriarkal sömürüyü yoğun biçimde yaşayan ev kadınları açısından Türkiye koşullarında özgürleşmenin olanaklarını biraz açabilir misiniz, görünmeyen emeğin görünür kılınmasının tek imkânı kamusal alana çıkmak mıdır?

Kamusal alana çıkmak, ücretli bir işte çalışmak, politik olarak kendini ifade etmek, eğitim kültür haklarından yararlanmak tabii ki kadınlar için özgürleşmenin bir boyutudur. Fakat benim sözünü ettiğim görünmeyen emeğin görünür kılınması meselesi bundan çok farklı bir şey. Kitapta, görünmeyen emeğin görünür kılınması için olası yollardan biri olarak kamusal alandaki bakım işlerinin değerinin yükseltilmesinden söz ediyorum. Kamusal alandaki bakım işlerinden kastım, çocuk bakım merkezleri, sağlık kurumları, yaşlılar için merkezler vb... Buralarda

çalışanların emeğinin nitelikli emek haline getirilmesi, yani bu işler için verilen eğitimin düzeyinin yükseltilmesi...İşte bu emeği değerli hale getirmek, dolaylı olarak ev emeğini görünür hale getirir, bu emeğe değer verilmesine yol açar. Tabii ki tek başına bu yeterli değil. Ev

içinde emeğin görünür hale gelmesi ve değer kazanması için başka yöntemler de mümkün. Bunlardan en etkilisi, en çarpıcısı, tabii ki kadınların ev emeğinin ölçülmesi. Çeşitli ülkelerde sosyal politikalara temel oluşturması açısından ölçülüyor kadınların evde harcadıkları karşılıksız emek. Ve bu ölçümlerde kadınların evde harcadığı karşılıksız emeğin devasa bir miktar oluşturduğu ortaya çıkıyor. Bu emeği ölçmenin iki yöntemi var. Bir tanesi daha yaygın; diğeri zaten pek kullanılmayan bir yöntem anladığım kadarıyla. Daha yaygın ve elverişli olan yöntem şu: Bakım ve ev işleri kamusal alanda ya da evlerin içinde ücret karşılığı yapıldığında, bu insanlara, profesyonellere ödenen ücretler göz önüne alınıyor. Kadınların ev içinde yaptıkları işlere harcadıkları zaman göz önüne alınıyor. Ve bu temelde kadınların ev içinde harcadıkları emeğin değeri, ortaya çıkıyor. Bunun tabii bazı zorlukları var. Çünkü, ev içinde yapılırken bu işler, dışarıda yapıldığından farklı olarak (ya da ev içinde ücret karşılığı yapıldığından farklı olarak) birbiriyle iç içe geçmiş bir şekilde yapılabilir. Düzensiz, bir biçimde yapılabilir; sırası yok, mesaisi yok. Bir yandan çocuğu uyuturken, bir yandan ütü yapmak, bir yandan öbürünün ödevini dinlerken bir yandan da fasulye ayıklamak mümkün. Dolayısıyla da, burada belli zorluklar var. Ama sonuç olarak yapılabilir. Ve çok şeyi ortaya çıkarmış oluyor. Emeğin ölçülmesi için ikinci yöntem ve daha zor olan, daha az kullanılan yöntem ise şu: Ev kadınının dışarıda ücretli bir işte çalıştığı zaman yaptığı iş, ya da eğer meslek sahibiyse mesleği, ne kadar ücret getirirdi o kadına, buna bakılarak bir değer biçiliyor. Fakat, bu da tabii çok karmaşık bir hesabı gerektiren bir şey. Burada şöyle bir sorun var: O kadın doktora, doktorluk yaparken alacağı ücretle, ev işlerine harcadığı emeğin değeri aynı değil. Bu toplumda değil. Çünkü bu toplum eşitsiz, hiyerarşik bir toplum. Ama bu iki yöntemden söz etmek mümkün. Kadının ev içinde harcadığı emeği görünür kılmak için izlenecek üçüncü bir yol da, çeşitli sosyal hak talepleri: örneğin ev kadınları için sağlık sigortası, emeklilik. Çünkü, bu şekilde kadınların ev kadınları olarak da çalışanlar olduğunun adı konmuş oluyor. Bu da yine emeğin görünür hale gelmesi için bir yöntem. Tabii geçtiğimiz dönem medeni kanunda yapılan yeni mal rejimi düzenlemesi de böyle bir görünürlük sağlıyor. Kuşkusuz yalnızca mülkü olan ailelerde somut bir sonucu oluyor

bu mal rejiminin, ama ideolojik olarak önemli bütün kadınlar açısından da: Sonuçta bu mülkün yaratılmasında kadının da emek harcamış olduğunu dolaylı olarak ortaya çıkarıyor. Tüm bu yöntemlerin dışında, bu taleplere ve bunların kadınlara getirdiği kısmi güce dayanarak, ev ve bakım işlerinin cinsiyetler arasında eşitlikçi bir iş paylaşımı için mücadele dananın kuyruğunun kopacağı yer. Bunun bir yolu, medeni kanunda, evlilik tanımında, tarafların kimliklerinin, ödevlerinin, sorumluluklarının tanımlandığı yerlerde erkeklerin ev işlerinden sorumlu olduğunu, onların da yükümlülüğü olduğunu bakım ve ev işlerinin, eşit paylaşım gerektiğinin kaydedilmesi. Kendi başına bir şey sağlamayacak olsa bile, bu da ideolojik mücadelede kadınlara güç kazandıracak bir şey.

Türkiye'deki farklılıklara yapılan vurgu, çok kültürcü bir anlayıştan çok, varolan karma ve karma olmayan örgütlerin bir araya gelmemesinin bir çözümü olarak farklılıkların mutlaklaştırıldığı ama zayıf bağlarla örülen bir örgütlenme pratiği olarak yaşanıyor. Türkiyeli feministlerin konumunu bu çerçevede tartışabilir misiniz?

Son yıllarda ben, her tür örgüt, yapı ve eylem dışında kaldığım için bu konuda çok fazla şey söylemekten çekiniyorum. Benim açımdan, kadınlarla erkekler arasındaki nesnel ezme ilişki, egemenlik ilişkisi, kadınlar arasındaki bütün farklılıkların ötesinde, kadınların bir kolektif politik özne olarak davranmalarını mümkün kılan bir şeydir. Buradan bir olanak çıkar. Tabii ki bu, kendiliğinden olan bir şey değildir. Nesnel konumun politikaya tercümesi, politik taleplerle ifadesi ve kolektif politik iradenin oluşturulması politik bir süreçtir. Kadınlarla erkekler arasındaki bütün farklılıklara rağmen bunun mümkün olduğunu düşünüyorum. Bu sorudan somut olarak şunu anlamalıyım herhalde: Sosyalist örgütlerde ve Kürt örgütlerinde çalışan kadınlar bir yanda, feminist yapılarda çalışan kadınlar bir yanda, bunların arasındaki karşılıklı ilişkiler problemi. İki şey söyleyebilirim bu konuda. Bir, politikalar açısından feministlerin konumlarının ne olduğu, ne olabileceği; bir de örgütsel yapılar ve sayısal eşitsizlik açısından meseleye nasıl yaklaşmak gerektiği. Politikalar açısından bir örnek şu: Türkiye'de Kürt kadınlar eskiden beri hep ifade ettiler, ediyorlar da,

kadınlıklarını her zaman Kürt kadınlar olarak yaşıyorlar. Kürt kadınlar olmanın dışında bir kadınlık hali yaşamadıklarını ifade ediyorlar. Her zaman Kürt olmanın dolayımından geçiyor onların kadınlığı. Ve bu bence yadsınamayacak bir şey. Aslında sadece Kürt kadınları için de söz konusu değil. Başka ülkelerde siyah kadınlar da öyle tanımlıyorlar. İşçi kadınlar için aynı şey söz konusu olabilir. Bence, zaten, üst ve orta sınıftan, beyaz, heteroseksüel, egemen ulustan olmayan tüm kadınlar için söz konusu bu. Yani, birden fazla ezme ilişkisindedir, ezilen konumunda olan kadınlar, kadınlıklarını hep bu ezilmişliklerin süzgecinden geçmiş olarak yaşıyorlar. Öznel durum bu. Nesnel olarak, biz erkek egemenliğinden, bütün erkekler karşısında bütün kadınların bir kolektif irade oluşturabileceğinden söz ediyorsak da, öznel olarak yaşadığı böyle. Fakat ben hâlâ hareket içinde, politikaların saptanmasında, değerlendirilmesinde bir takım nesnel ölçütlerin mümkün olduğunu düşünüyorum. Eğer bir kadın kurtuluş hareketinden söz ediyorsak, bu nesnel ölçütlerin mümkün olduğunu düşünüyorum. Yeniden Kürt kadınlar örneğini ele alacak olursak: Ezilen ulusların, ayrımcılığa uğrayan etnik grupların, ırkların kadınları için aile ve analık-doğurganlık yüceltmesi yapmak hep bir olasılıktır. Ezilen uluslar, ayrımcılığa uğrayan ırklar bu düşman ortamlarda aileyi bir sığınak olarak algılayabilirler. Dolayısıyla öznel olarak kadınlık hallerini yaşayışlarında aile, onlar için olumlu bir anlam taşıyabilir. Keza analık ve doğurganlık ulusal hareketlerde, ezilen uluslar söz konusu olduğunda bir ulusal kimliği ortaya koymanın bir yolu olarak görülebilir. Bir de tabii ulusal hareketlerde asker doğurmak diye bir şey vardır. Bu öznel eğilimlere rağmen, ben feminizm açısından, erkek egemenliğinin nesnel tahlilinden bazı ölçütler üretmek mümkündür diye düşünüyorum. Aile, analık kurumu ve doğurganlığın yüceltilmesi, feministlerin ne olursa olsun eleştirmeye hakları

olan şeylerdir. Farklılıklarımız diyerek, Kürt kadınları kadınlıklarını ulus kimliği dolayımından geçerek yaşıyor diyerek, bunu hoş gösteremeyiz. Eğer kadın kurtuluşundan söz ediyorsak, bunların yüceltilmemesi ve politikalarda buna özen gösterilmesini talep etmek, bu hareketteki feministlerin hakkıdır. Bu bir örnek. Nesnel konumun neden bize eleştiri kriterleri verdiğini anlatabilmek için bu örneği verdim.

Kadın hareketi kavramını kullananlarla kadın kurtuluş hareketi kavramını kullananlar arasındaki ideolojik fark da önemli galiba. Çünkü kurtuluş kelimesi ortadan kaldırıldığında, farklılıklarımızla yanyana durmak gibi kavramlara daha çok yer açılıyor...

Kadın hareketinde kadınlar için bir şey yaptığını iddia eden herkese yer var. Ve burada nesnel kriterler getirmek çok zor. Devlet, sermaye, herkes orada at koşturuyor. Dolayısıyla ben, kadın kurtuluş hareketi ve feministler açısından değerlendiriyorum durumu.

Geriye dönüp, meseleye örgütsel yapıların ağırlığı açısından ve sayısal açıdan baktığımızda, karma örgütlerin kaçınılmaz olarak sayısal üstünlüğü var. Bu böyle de olacaktır. Örgütlenme ilkesi itibariyle de böyledir. Dolayısıyla da karma örgütlerden gelen kadınların kadın hareketi içerisinde feministleri marjinalleştirilmesi her zaman bir potansiyel tehdit. Böyle olunca, geçmişten beri feministlerin hep yaptığı gibi, sayıların öne çıkmayacağı eylemlere, feministlerin kendilerini ifade edebileceği eylem biçimlerini zorlamak, savunmak yapılabilecek şeylerden bir tanesi. İkincisi de hep bildiğimiz, karma örgütlerin erkeklerinin kadın hareketine bulaşmasını engellemeye çalışmak. Bunun ötesinde feministlerin ideolojik olarak, kadın kurtuluş hareketinde bir üstünlükleri olduğunu düşünüyorum. Çünkü bütün tahlil ve politikaları kadın kurtuluşu açısından geliştirilmiş tahliller ve politikalar. Dolayısıyla da karma örgütlerden gelen kadınların feministlerin kendilerini ifade etmelerinde onlara yol açmalarının önemli olduğunu düşünüyorum. Bu o kadınların

kendileri için de gerekli. Gerek kendi karma yapıları içinde kendi sözlerini söyleyebilmeleri için, gerekse de kendi özgül alanlarının mücadelesi dışında kadın kurtuluşu için mücadele etme imkânına sahip olmaları için, buna yol açmak onların da yararındır diye düşünüyorum. Fakat bunun ötesinde sihirli bir formül yok. Tabii günümüzde feminist hareketin irtifa kaybetmesiyle bağlantılı olarak da bu mesele iyice güçleşti diye düşünüyorum. Başka bir yerde de söyledim. ÖDP'nin kuruluşuyla birlikte, çok fazla feminist enerjinin ÖDP'ye aktırıldığını, dolayısıyla da karma örgütlerden kadınların da katıldığı harekette, feministlerin kendi yapıları ve kendi kimliğiyle varolmalarının daha da güçleştiğini söyleyebiliriz. Burada bir de kişisel özeleştirisi: ÖDP'nin kuruluş sürecinde bu kadar büyük bir riski öngörememiştim.

Ama karma örgütlerdeki feminist kadınlar üzerinden o örgütlerdeki kadınlar ve erkeklerin

etkilenmesi mümkün değil mi?

Mümkün tabii. Bunun için çalışılmalıdır da. Karma örgütlerde feminist ideolojinin bazı politikaları feminist eleştirisinin süzgecinden geçirmesi mümkün ve bu hepimiz açısından bir kazançtır. Ama bence, feminist yapıların ayakta kalması için yeterli özen gösterilmediği ÖDP'nin kuruluşunda ve sonrasında.

Kitabınızın ev emeğini yani karşılıksız emek konu aldığınız birinci bölümünde "patriarkal kapitalizm" kavramını kullanıyorsunuz. Patriarkal kapitalizm nedir ve kadın emeğinin bunun içinde konumlandığı yeri nasıl görüyorsunuz?

Kitapta iki kavram kullanıyorum: Hem patriarkal kapitalizm hem de kapitalist patriarka. Benim için madalyonun hangi yüzüne vurgu yaptığımı ilgili bir seçim bu. Patriarkanın tarihsel olarak kapitalizmde büründüğü biçimi kastettiğim zaman kapitalist patriarka diyorum. Patriarkal kapitalizm öncesinden varolan bir sistemdir. Kendi özgül dinamikleri olan bir egemenlik. Ve kapitalizmde özgül bir biçime bürünür. Burası ifade etmek için kapitalist patriarka kavramını kullanıyorum. Patriarkal kapitalizm kavramını ise, kapitalizmin nasıl da patriarkanın üzerine yaslanarak geliştiği, nasıl patriarkadan imkân kendine çıkardığı, kendi çıkarı için patriarka nasıl kullandığı, bunları vurgulamak için kullanıyorum genellikle. Emekle bağlantılı olarak bunları açıklayacak olursak; kapitalist patriarkanın bir özgüllüğü şu, kapitalizmin kendinden önceki toplumsal örgütlenmelerden bir farkı var. Kapitalist toplumda toplumsal üretim için harcanan emekle, yeniden üretim için harcanan emek birbirinden ayrışıyor. Delphy'den esas olarak ayrıştığım yer de bu herhalde. Bu iki üretim, iki emek harcama biçimi birbirinden ayrılıyor kapitalizm ilişkileri içinde. Kapitalist patriarkanın maddi temelini de bu ikilik oluşturuyor. Esas olarak da yeniden üretim için kadınların harcadığı karşılıksız emek. Kadınlar -emekçi ailesiyse eğer söz konusu olan- emek gücünü yeniden üretimi için karşılıksız emek harcıyorlar.

eğer mülk sahibi sınıfsa, soyun yeniden üretilmesi için ve kocanın sosyal statüsünün yeniden üretimi için karşılıksız emek harcıyorlar. Bu emekler birbirinden farklı ilişkiler içinde harcanan emekler. Bunu kastediyorum kendimi Delphy'den ayırırken. Ama tüm sınıflardan kadınlar için her durumda burada harcanan karşılıksız bir emek var. Fakat, bu emeğin uzantısı, hangi ilişkiler içinde harcandığı, kadın açısından anlamları farklı.

Kadınları bir sınıf olarak tanımlamıyorsunuz...

Evet, ben toplumsal grup olarak tanımlıyorum. Sınıf daha spesifik bir kavram. Bütün kavramları da aynı yere indirgememek, kavramsal ayrımları korumak gerektiğine inandığım için böyle bir şey söylüyorum. Çünkü bu kavramların politik uzantıları da farklı. İşçiler için kendi konumlarını değiştirmenin, bir sınıf politikası yapmanın şöyle bir anlamı vardır. Hepsini için üretim araçları üzerinde mülkiyetin kalkması bir hedeftir. Kadınlar için böyle somut ortak bir hedef yok.

Diğer soruya geri dönecek olursak: Yeniden üretim alanında harcanan karşılıksız emeğe dayalı bir maddi temeli olduğunu söylüyordum kapitalist patriarkanın. Fakat, kadınların kapitalist patriarkadaki emeklerinin ifadesi bundan ibaret değil. Tam da kadınlar ev içinde görünmeyen, karşılıksız bir emek harcadıkları için, kamusal alana, ücretli emek piyasasına çıktıklarında, bu görünmeyen, karşılıksız emeğin damgasını taşıyor onların emeği. Ve ne oluyor? Kadın işi denilen, bakım işi gibi, prestiji düşük, ücreti düşük, güvencesiz işlere, kayıt dışı ekonomiye ya da meslek sahibi vb. olduklarında da, işyeri içinde karar mekanizmalarının dışına mahkûm oluyor kadınlar. Demek ki yeniden üretimde harcanan emek, bir de kadınların kamusal alanda, ücretli işgücü piyasasındaki konumlarını belirliyor. Bu konum da, karar mekanizmalarının dışında, güvencesiz, düşük ücretli bir konum oluyor. Tabii bu durum meslek sahibi kadınlar için biraz değişiyor. Ama hep biliyoruz ki var oldukları yerlerde en tepedeki karar mekanizmalarında o kadınlar değil, erkekler var. Patriarkal kapitalizmle kadın emeği ilişkisinden söz ederken şunu söylemek mümkün: Aslında bütün bu sistemin yükünü taşıyan kadınlar. En ağır emek harcama kalıpları, yaygın olarak kadınlar için geçerli. Hele küreselleşme bağlamında bu çok belirgin bir biçimde ortaya çıkıyor. Kayıt dışı ekonomi arttıkça, esnek üretim biçimleri yaygınlaştıkça, bütün bir düzen kadın emeği ve kadının aşırı sömürülmesi üzerine kurulmaya başlanıyor. Ve patriarkal kapitalizm ya da kapitalist patriarka dediğimiz bu sistemin kilit noktasında nasıl karşılıksız ev emeğinin yattığını görüyoruz.

ediyor musunuz? Bu konudaki eleştiri ya da değerlendirmenizi öğrenebilir miyiz?

Sözünü ettiğiniz bölüm Marx'ın feminist açıdan eleştirisinin yapıldığı bölüm. Bir Marksist yoruma göre "ekonomi", kapitalizme özgü bir alanın egemen ideolojideki adıdır. Bu alan piyasa alanıdır. Emek gücünün alınıp satıldığı, metaların alınıp satıldığı, mübadele ilişkilerinin hüküm sürdüğü piyasa alanıdır., Burjuva ideolojisi "ekonomi" dediği zaman üretim ilişkilerindeki baskı ve hiyerarşiden soyutlar. Ekonomiyi piyasadan ibaretmiş gibi sunar. Dolayısıyla, ekonomiyi de eşitler ve özgür bireyler arası bir ilişkiden ibaretmiş gibi sunar. Burjuva iktisat biliminde ekonomi dendiği zaman, kastedilen ilişkiler ağı budur. Bu alan aslında bir yanılısama üretir. Yani baskının, eşitsizliğin, hiyerarşinin olmadığı yanılısamasını üretir. Metalar sanki insan iradesinden bağımsız bir dinamiğe göre deviniyorlarmış gibi bir yanılısama doğar. Nitekim sürekli maruz kaldığımız, "piyasalar

ne diyor, piyasalar nasıl davranıyor?" lâfı fetişizmin çok çarpıcı bir örneği. Piyasalar değil bal gibi kapitalistlerdir aslında gücü elinde tutan. Dolayısıyla da ekonomi dendiğinde kapitalizmin bu çok özgül alanının burjuva bilimindeki adı ve burjuva biliminde ürettiği yanılısamayı kastediyorum, özgül bir marksizm yorumuna, göre. Bu anlayış çerçevesinde ekonomi fetişizmi dediğim zaman da kastım

şu: Bu sözünü ettiğim kapitalizme özgü bir işleyiş biçimidir. Onun için de, "ekonomi" kavramını kapitalizmin dışındaki üretim biçimleri için kullanmaya ekonomi fetişizmi diyorum. Sanki "ekonomi" kapitalizmin özgül ilişkilerinden kaynaklanmıyor da, her üretim tarzı için geçerliymiş gibi düşünülüyor; bunu kastediyorum. İkinci bir şey: Marx kendi yapıtına "ekonomi politik" demez, "ekonomi politigin eleştirisi" der. Çünkü Marx ötesine piyasa ile üretim arasındaki bağlantıyı kurar; piyasanın ardında yatan eşitsizliği, sömürüyü ortaya çıkarır. Yani ekonomi fetişizmini kırar. Gelelim "feminist ekonomi" kısmına. Meseleye böyle baktığım için, kişisel olarak, ev emeğine dayalı feminist eleştirisinin de bir "ekonomi" eleştirisi olduğunu düşünüyorum. Çünkü feminizm, yeniden üretimle üretim alanı arasındaki ikilik temelinde ev emeğinin ne kadar kritik bir rol oynadığını, burada ne kadar devasa bir emek harcandığını ortaya çıkararak, aslında bu iki alanın birbirinden kopuk fetişleşmiş alanlar olarak varolduğu yanılısamasına karşı çıkıyor. Dolayısıyla da "feminist ekonomi" denen şey bence, "ekonomi"nin feminist eleştirisi. Ama kitapta girdiğim bu tartışmanın belki çok da gerekli olmadığını düşünüyorum şimdi .

Marksizmin es geçtiği bir noktayı da tartışmaya açmak aslında...

Biraz da bundan dolayı oldu zaten. Yoksa feminist iktisatçıların çabalarını küçümsemek gibi bir anlamı yoktu tabii ki.

Kitabınızda üzerinde durduğunuz "bakıcı çalışan yurttaş" hoş ve ilgi çekici bir tamlama. Kimdir bu yurttaş, nedir, nerede yetişir, biraz bahseder misiniz?

Bu kavram İsveç'teki sosyal güvenlik anlayışını ifade eden bir kavram. İsveç'teki sosyal güvenlik sistemi şu varsayım üzerine kurulu: Hem kadınlar hem erkekler, hem evde bakıcılık yapabilmeliler, hem dışarıda ücret karşılığı çalışabilmeliler. Bunlar hem bakıcı yurttaşlar hem ücret karşılığı çalışan yurttaşlar. Toplumsal cinsiyet açısından nötr bir kavram bu. Cinsiyet farkına göre bakıcılığı ve ücretli emeği ayırtmıyor. Bu sosyal güvenlik sistemi, kadınlar ve erkeklerden bağımsız olarak herkese ücretli ebeveynlik izni veriyor. Bunu ister erkek kullanır, ister kadın kullanır. Kadınlık ve erkeklikten

bağımsız olarak, herkese ebeveynlik ödentileri veriyor. Kadınlar İsveç'te epey yüksek bir oranda katılabilmişler ücretli iş gücüne. Erkekler de bir ölçüde bakım işlerine yönelmişler. Fakat cinsiyetçi işbölümü ortadan kalkmamış. Toplumsal cinsiyet açısından nötr bir imkân tanıdığınızda bu imkân toplumsal ilişkilere göre kullanılacaktır. Tabii ki işgücü piyasasında erkek daha fazla para getiren bir işte çalıştığı için, ebeveynlik iznini kadın kullanacaktır. Bu cinsiyet açısından nötr anlayış karşısında, Norveç babalık iznini getiriyor. Babalar kullanmazsa harcanacak bir izin. O zaman babalar o izni kullanıyor ve daha çok yöneliyorlar bakım işlerine. Keza

ve sağlık sigortası gibi önlemlerle, sadece babaların kullanabilecekleri ebeveyn izinleri (doğum ve hastalıkta) gibi, ev ve bakım işlerini toplumsal cinsiyetten arındıran önlemler bir arada düşünülmeli... Üçüncüsü, ben hâlâ, devletten ucuz ve nitelikli çocuk, hasta ve yaşlı bakım merkezlerinin açılmasını talep etmenin geçerli bir politika düşünüyorum. Ama bu kurumlarda erkeklerle kadınlar arasındaki işbölümünün eşitlikçi olmasının yasalarca desteklenmesi şartıyla. Bu kurumlarda bürokratik işleyişin önüne geçilmesi için, hizmet alanların veya yakınlarının ve çalışanların karar mekanizmalarında yer alması gerektiğini

ebeveynlik ödentileri toplumsal cinsiyete göre verildiğinde kadınların konumları daha güçleniyor.

Yasal değişiklikler ve yasalarda verilen haklar toplumsal cinsiyeti çözümüyor. 'Patriarkal dengeler somut kamusal politikalar aracılığıyla değiştirilmeden ve patriarka kamusal alanda aşındırılmaya başlanmadan karşılıksız ev emeği aşılamaz' diyorsunuz. Bu aşamada kadın kurtuluş hareketinin karşılıksız ev emeğini aşma noktasında kamusal alanda dile getireceği talepler sizce neler olabilir?

Karşılıksız ev emeğinin aşılmasını, hem özel alanda hem kamusal alanda gerçekleştirilecek dönüşümlere dayalı bir süreç olarak görüyorum. Tek başına ne biri ne öbürü yeterlidir karşılıksız emeğin ortadan kalkması için. Bu süreçte ilk aşama, karşılıksız ev emeğinin görünür hale gelmesi, adının konması, ölçülmesi, değerinin (öneminin) ortaya çıkarılması olmalı herhalde. Yani ikinci soruda değindiğim şeylerin bir bölümü... İkincisi, yine daha önce değindiğim sosyal güvenlik meselesi: Öyle bir sosyal güvenlik sistemi olmalı ki, bir yandan kadınların ev emeğini ödüllendirirken, öte yandan da ev ve bakım işlerinin kadın işleri olmaktan çıkarılması için erkekleri özendirici önlemleri içermeli. Yani ev kadınları için emeklilik hakkı

düşünüyorum. Kısacası, cinsiyetçilikten ve bürokratik işleyişten arındırılmış kurumlar olarak tasarlıyorum bu merkezleri. Bütün bunlar, bütünlüklü bir sürecin parçaları olarak anlamlı olabilir ancak, hiç biri tek başına işlevli olmaz. Şu ana dek gelişkin bir sosyal devletten neler talep edilebileceğini konuştuk. Bunun ötesinde, kapitalist patriarkanın sınırlarını aşan onun ötesine geçen talepler kaçınılmaz, karşılıksız ev emeğinin ortadan kalkması için. Bunlar ne olabilir? Birincisi, ev emeğinin erkekler ve kadınlar arasında eşit paylaşımının mümkün olması için, iş gününün ücret kaybı olmaksızın kısaltılması gerekiyor. Sosyal güvencelerle, insanca ücret düzeyleriyle el ele giden olumlu anlamda "esnek" çalışma düzenekleri mümkün olmalı. İkincisi, ücretli işgücü piyasasında cinsiyetçi bir yapılanma var. Erkek işleri, kadın işleri var. Bunun kırılması için pozitif ayrımcılık, kadınlar için çeşitli işlerde kotalar, kadınların çeşitli işlere girebilmeleri için özel eğitim, formasyon alabilmelerinin sağlanması gibi önlemler söz konusu. Bütün bunlar aslında kâr amacına yönelik üretimin sınırlandırılması gerektirir. Çünkü, pozitif ayrımcılık ancak kamusal işletmelerde gerçekleştirilebilir bir şey. Özel şirketlerde hiçbir zaman mümkün olmuyor bu tür önlemlerin hayata geçirilmesi; eşdeğerli işler için eşit ücret talebi bile karşılanamıyor.

Kâr için üretimin sınırlandırılması, kamu alanının savunulması, özelleştirmeye karşı çıkılması çok önemli dolayısıyla. Bu politikalar çok sayıda kadın tarafından sahiplenildiğinde bile çok şey değişmeye başlar. Ama bakım alanındaki işleri tamamiyle kamuya devredilmesi ne istenir bence şey ne de mümkün bence. Yeter ki eşitsiz işbölümüne dayalı olmasın, bütün yük kadınların sırtında olmasın. Bu işlerin bütünüyle kamuya devredilmesi insani açıdan çok ta çekilemiyor bana: Çocuklarla yakın ilişki, kuşaklar arası ilişkiler önemli ve doyurucu olabilecek şeyler aslında. Bunların dışında, hanelerin bileşiminin, hane yaşamının düzenlenişleriyle ilgili olarak ufkumuzu genişletmeliyiz diye düşünüyorum. Biyolojik anne yüceltmesinin kırılması gerektiğini düşünüyorum. Kadınların biyolojik annesi olmadıkları çocuklara annelik edebileceğinin yeniden hatırlanması gerekiyor. Ve aynı şekilde erkeklerin de. Bunlar da o bütünlüklü politikanın parçaları olmalı.

Bugün kadın politikası yapanlar için en önemli gündem nedir sizce?

Çeşitli yüzleriyle kadınlara yönelik şiddet önlenmesi çıkarılıyor son dönemde ve bu önemli. Namur cinayetlerinin töre cinayetleri özgüllüğünden çıkarılıp kadınlara yönelik şiddetin bir parçası olarak ele alınması çok doğru. Fakat, yasal düzlemde bir takım değişiklikler sağlayabilmemiz uğruna devletle çok fazla içiçe girildiği kanısındayım. Ayrıca yasalarda yapılacak değişiklikler yeterli değil. Bunu tamamlayacak biçimde şiddete karşı gerçekten etkin dayanışma ağlarının kurulması da önemli. Demin sözünü ettiğim politikaların da devlete yönelik talepler içerdiğinin farkındayım. Ama benim önermeye çalıştığım politikalarda katılımcı, çalışanların ve hizmet alanların denetim ve katılımına dayalı bir örgütlenme söz konusuydu. Bürokratik işleyişin ve cinsiyetçiliğin devlet tarafından bizden dayatılmadığı bir örgütlenmeyi sağlayabiliyorsa sorunların bir bölümü ortadan kalkmış demektir. Öte yandan, gündemin üst sıralarına yerleşmekte olan, AB'yle bütünleşme politikaları dolayısıyla bu kez de sermayeyle çok fazla ilişkiye girildiğini düşünüyorum. Bu açıdan da kaygılıyım açıkçası. Kuşkusuz AB'nin emperyalist bir kulüp olduğunu söylemek, bu süreci sadece bu temelde eleştirmek yeterli değil. Ama kadınlar neler getirecek, kaç kadına neler getirecek, kadınların çoğunluğu açısından ne anlam taşıyacak bu süreç, bunlara yakından bakmak gerekiyor.

Nasıl bir eşitlik anlayışı var AB müktesebatında?

Buradaki ayrımcılık karşıtı anlayışta feminizmin kazanımları ne oluyor, buna bakmak lazım. "Gender Mainstreaming" denen, toplumsal cinsiyeti baştan bütün politikalara dahil etme yaklaşımı, bir yanı sıra bir tuzağı içeriyor olabilir. Kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık, kadınların yönelik özel önlemlerle bağdaşır mı bu anlayış? Bu açılardan duyarlı olmalıyız bence. Ayrıca, AB bünyesinde giderek daha yaygın olarak benimsenen neo-liberal politikalar bağlamında müktesebatta yer alan ayrımcılık-karşıtı, eşitlikçi sosyal politika anlayışı ne kadar uygulanabilirlik taşır, bu da kritik bir soru...

en yasak hikâyeler

Hikâyelerimiz ne olur, nasıl olur da yasak bir hikâyeye dönüşür? En basitinden utanç verici, ayıp ya da suç olan şeylerin varlığı yüzünden diyebiliriz. Ama yine de içeriği, tanımı kişiden kişiye farklılık gösterebilen bu zor kavramları algılayış şeklimiz, bu soruya cevap ararken daha doğru bir çıkış noktası gibi görünüyor. Kendi algımız ve isteğimizle deneyimlediklerimizin gün gelip kafamızın içinde kocaman birer yük olduğunu hissettiğimizde, başka başka bakış açıları arıyoruz çünkü. Paylaşma, danışma, karşılaştırma, onay ya da itiraz... Her ne sebeple olursa olsun "sana bir sır vereceğim" diyoruz sonra. "Ama kimseye söylememek şartıyla..."

Marta Veneranda'da bu sirdaşlardan biri. Ona sıradan bir dert ortağı demekse doğru değil, çünkü yaptığı iş biraz bilimsel. Bir doktora öğrencisi olan Marta'nın bitirme tezi olarak seçtiği konu, insanların hayatlarındaki 'en yasak' hikâyeler. Kurmaca kahramanımızı kitabın en başında, teziyle ilgili yaşadığı zorlukları anlattığı bir bölümle tanıyoruz yalnızca. Sonrasında o, tezi için dinlediği onlarca hikâye arasından seçtiği en ilginç örneklerle baş başa bırakıyor bizi. Marta itiraf saatlerinin sessiz bir dinleyicisi, öykülerin anlatıcıları ise olayların baş müsebbipleri.

Kübalı yazar Sonia Rivera-Valdes' in 1997 yılında Latin Amerika'nın en önemli ödülleri Casa de las Americas Ödülü'nün sahibi olan bu öyküleri, insan doğasının süprizli ve çelişkili hallerini sergiliyor. Başta kadın eşcinselliği olmak üzere, cinselliğin kuytu köşelerde saklanan taraflarının cesur bir temsilini sunuyor ama bunun da ötesinde, kimi zaman haddinden fazla ağırlığı hissedilen ayıp,

yasak ve suç gibi kavramları eğlenceli bir bakışla tekrardan sorgulamamızı sağlıyor. Bu durum ilişkilerin dramatik ve fazlasıyla karmaşık hallerinin içindeki gülünesi yanları görebilmek; güç dengelerinin, arayışların, paylaşımların o her dilde ortak olan sancılarını hatırlamak için de iyi bir fırsat. Yazar, Marta ve itirafçıların arasındaki özel konuşmalara hınzırca ortak ediyor sizi ama kapı arkasındaki gizli bir dinleyici olarak... Komşusunun ağır ter kokusunun nasıl da dayanılmaz bir çekiciliğe bürünebileceğini

farkeden evli bir adam, arkadaşının işten kovulmaması için patronuyla yatan bir kadın, yıllar sonra kendisini en çok tahrik eden şeyin porno filmlerde seyrettiği kadınlar

Cinselliği, ağırlıklı olarak kadın kahramanların bakışıyla ele alan öyküler, edebiyatta pek de sık yer bulamayan kadın cinselliğinin farklı boyutlarını, açık, samimi, yer yer de iğneleyici bir dille aktarıyor. Sırlar ve yasak hikâyeler ortalığa saçılarsun, başarılı kurgusuyla bir roman gibi de okuyabileceğimiz bu kitabın kahramanları, Marta'ya duydukları güvenle ve paylaşmanın dayanılmaz hafifliğiyle fazlasıyla anlatıyor ve rahatlıyorlar.

olduğunu şaşkınlıkla farkedene eşcinsel bir adam ve diğerleri...

Rivera-Valdes'in kahramanlarının herbiri Amerika'ya Küba'dan gelmiş göçmenler. Öyküler bu açıdan göçmen psikolojisi, göçmenlerin Amerika'daki iş ve yaşam koşulları üzerine de çok şey söylüyor. Her bir öykünün kahramanı bir diğerinin uzaktan ya da yakından bir tanıdığı. Bu curcuna içerisinde bir hikâyede geçen bir olay, bir başka hikâyenin anlatıcısı tarafından yeniden anlatılabiliyor ki, bu da başta sözünü ettiğimiz algılama farklılıklarının yol açtığı değişimin güzel bir örneği oluyor. Cinselliği, ağırlıklı olarak kadın kahramanların bakışıyla ele alan öyküler, edebiyatta pek de sık yer bulamayan kadın cinselliğinin farklı boyutlarını, açık, samimi, yer yer de iğneleyici bir dille aktarıyor. Sırlar ve yasak hikâyeler ortalığa saçılarsun, başarılı kurgusuyla bir roman gibi de okuyabileceğimiz bu kitabın kahramanları, Marta'ya duydukları güvenle ve paylaşmanın dayanılmaz hafifliğiyle fazlasıyla anlatıyor ve rahatlıyorlar. Bize de anlattıkça kendilerini tanıyan, kendilerine şaşırın bu sıcak insanlara kulak kabartmak düşüyor: "Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, televizyon programlarında insanların en kötü zaafalarını ifşa ederek para kazandığını, hiç sakınmadan özel anılarını anlattığını, hatta bazen yaşamadığı olayları uydurduğunu görüyoruz. İnsanların yemek sofrasında Başkan'larının sevdiği ve sevmediği şeylerden bahsettiği bir ülkede yaşamak zorundayız. Tanrı aşkına, eğer ben böyle bir ülkede ve böyle bir zamanda yaşayıp üç gün boyunca banyo yapmamış bir kadının kokusundan hoşlanıyorsam, bundan kime ne ki?"

Marta Veneranda'nın Yasak Hikâyeleri, Sonia Rivera-Valdes, Türkçesi: Sanem Öge, Agora Kitaplığı, öykü, 216 sayfa

küçüğü de aynı büyüğü de

Xazal
30 yaşında, ev kadını
Siyaset ile uğraşiyor

Fazlasıyla olgun, efendi...

Ben evlendiğimde, daha doğrusu evlendirildiğimde on dört yaşındaydım. Daha bir kere adet kanaması görmüştüm. Bir taraf istedi, diğer taraf da verdi. Aramızda uyuşmazlık vardı, bir kere taleplerimiz uymuyordu. Benim istemlerimle onun istemleri çok farklıydı. Ben daha deli dolu, daha hayata bağlı, yaşamı seven, en iyi şekilde yaşamak isteyen biriydim. Ama o çok farklıydı, artık yaştan dolayı mıydı, karakterinden dolayı mıydı bilmiyorum. Tabii yaşın da rolü var. Hani toplumda olgun, efendi insan deniliyor ya, kafasına vur ekmeğini al, ben böyle söylüyorum. Bazıları bunu olgunluk olarak değerlendiriyor. O öyleydi, ben değildim.

Evlendiğimiz zaman o askerliğini yapmış gelmişti, ben on dört yaşına yeni girmiştim, bizi evlendirdiler. Nasıl anlatacağımı bilmiyorum. Kocaman adam. Benim ondan beklentilerim bir abi ya da bir baba gibiydi. Onun da, bu evcilleşecek, çocuktur küçüktür, oynuyor ama olgunlaşacak, büyüyecek şeklinde beklentisi vardı. Çünkü zaman zaman kendini frenliyor, zaman zaman saldırganlaşıyordu. Ama kendisinden ziyade anneye, babaya her şeyi bırakmak vardı. Annesi, babası daha çok üzerime geliyordu. İlk evlendiğimizde o, yirmi dört yaşlarında kocaman, babayiğit bir adam, ben küçük, cılız, zavallı bir çocuk. Yani o şeyi bile ürküntü veriyordu ilk akşam gördüğümde. Bir tuhaf oldum, acayip bir duyguydu ve kendimi saklamaya çalıştım, kaçtım, kaçırıyorsun. Beni yutarsa, ben biterim gibi geliyordu, hatta birkaç akşam öyle idare ettim, hatta bir akşam anamın evine kaçtım. Ama oradan da cesaret alamadım. Çünkü beni kovalayarak geri gönderdiler. Bilmem sik mi seçiyorsun diye. Baktım başka çare yok mecbur boyun eğdik, katlandım. Niye beni böyle evlendirdiler? Aslında sadece ben değil, her annenin beş altı tane kızı var. Feodal, ilkel bir çevre. Kız biraz büyüyüp, on dört-on beş yaşına geldiğinde, her anne kızına bir şey olmasın, başına bir şey gelmesin diye

çabalıyor. Aman kaçırırlar, öldürürler, bir şey olur, namus vb. korkusu ile bir an evvel başından atmaya, sorumluluktan kurtulmaya çalışıyor. Genel olarak böyleydi. Kızları böyle kurtarma vardı. Öbür tarafta da kendisinden ziyade aileye bir hizmetçi alınıyor. Erkeğin de bir şeyden haberi yok. Ona da söyleniyor, işte sana falan kızı alacağız deniyor, o da bir şey demiyor. Bir taraf

sorumluluktan kurtulmaya çalışıyor, diğer taraf da hizmetçi alıyor. Böylece bir tane değil, on tane kocan oluyor.

Geliyorsun ve ailede kaç kişi varsa hepsi kocan oluyor. Kayınbaban, kaynanan, kayınların, görümcelerin, amcalar, en son kocan, kendi kocan oluyor.

Cinsel boyutta çok farklılıklar var. Yani senin babanın yaşında biri gelip seninle birleşmek istiyor. En işkence, ızdırap gelen şey. Sen kendin belki o zamana kadar bir şey bilmiyorsun

Tecavüz nedir bilmiyorsun ama her akşam işkence, ızdırap çekiyor, tecavüze uğruyorsun. İstemediğin halde yatırıyorsun. Bunun kadar kötü bir şey var mı? İntiharlar neden oluyor sanıyorsun. Kadın bıkıyor, çekemiyor, en sonunda ölüm kurtuluştur diyor ve intihar ediyor. Bizim oralarda çıkıp nefes alabileceğin bir yer de yok. Tamamen çözümsüzsün. Hele cinsel boyutu kimseye anlatamıyorsun. Anlattığın zaman seni fahişe ilan ediyorlar. Kocamla yatmak istemediğini bir başkasına anlatsam, anında hemen başka yöne çekecekler. Gözü başka yerlerde, dışarıdadır diyecekler. Anlamazlar, algılamazlar. Ben de yaşın büyüklüğünden ziyade sevgi de yoktu, açık söyleyeyim. Üç tane çocuğumuz oldu. Kendimi çocuklarıma adadım, böyle bir yaşam. Yaşın büyüklüğü etki bıraktı. Onun oturuşu kalkışı farklı, sen çok farklısın. Şimdi baktığımızda ben çöktüm o genç kaldı. On üç yaşında bir çocuk babasının kahrını, annesinin kahrını, kardeşlerinin kahrını çekiyorsun bunların hepsini çektim neler neler.

Ocak sayımızda kendinden yaşça küçük erkeklerle birlikte olan kadınların deneyimlerinden bahsetmiştik. Acaba kendinden büyük erkeklerle yaşamak nasıl bir şey diye merak ettik. Ve bu sayımızda kendilerinden yaşça büyük olan erkeklerle birlikte olan kadınların deneyimlerini aktaralım dedik. Bizim anladığımız, küçüğü neyse, büyüğü de o. Bizden aktarması. Tercih sizin.

Serap
25 yaşında, tiyatro sanatçısı

Ben olgunlaştım, o yaramazlık yapmaya başladı

Bundan üç yıl önce kendinden on altı yaş büyük birine aşık olacaksın deselerdi emin olun hadi oradan derdim. Şu an yirmi beş yaşındayım ve sevgilim kırk bir yaşında. Gerçi oldum olası yaşıtımla erkeklerle anlaşamam, bana çok sorunlu geliyorlar ve ben de sorunlu değil, kendine güveni tam erkeklerden hoşlanan birisiyim. Birlikte olacağım erkeğin yanında kendimi güvende hissetmeliyim ve en önemlisi kadına değer vermeli, kadını kısıtlamamalı. Sevgilim, daha önce evlenmiş birisi, eşinden ayrılalı beş yıl olmuş ve on bir yaşında bir kızı var. İlk evliliğinde başarılı olamamış. Makine mühendisi, işinde ise başarılı bir erkek. Her zaman kendini geliştiren birisi. Hayatı boyunca hep bir şeylerle mücadele etmiş hep başarılı olmayı hedeflemiş. İkimizin ortak noktası da bu: BAŞARI. Başarı ve mücadele benim için çok önemli. O yüzden olacak ki onunla çok iyi anlaşırız. Ben tiyatroyla uğraşıyorum ve hedefim tiyatrodan iyi bir seviyeye gelmek. Ülkemizde sanatla ilgili eğitim almak maddi olarak çok güç. Ben de alaylı yetişmeye çalışıyorum. Ailem de tiyatroya tukaka diyenlerden, bana destek olmuyorlar, dar görüşlü bir aile yani. Ailemden göremediğim manevi desteği sevgilimden görüyorum. Öyle

ki, bana hep güvendiğini hissettiriyor ve ne kadar tiyatrodan anlamasa da benim için araştırma bile yapıyor. Umutsuzluğa kapıldığım zamanlarda bile yanımda sadece bir sevgili değil, bir dost, bir baba gibi olmaya çalışıyor. Evet onu seviyorum. Her ne kadar birçok konuda anlaşsak da bizim ilişkimizde de problemler oluyor tabii. Yaş farkıyla ilgili şu ana kadar çok büyük problemlerimiz olmadı, arkadaşlarım çevrem ilk zamanlar şaşırıldı, ama şu an alıştılar bu duruma. Ailem ise hâlâ bilmiyor. Sadece ablam biliyor, o da ilk zamanlar kızılıyordu ama hırçın kardeşindeki olumlu değişiklikleri görmeye başlayınca artık bir şey söylemiyor, daha doğrusu söyleyemiyor. Kendinden büyük biriyle olmanın kişilik özellikleri de eklenince farklı görüntüleri olabiliyor. Mesela, yemekten sonra hemen uykuya dalması var, uykuyu çok seviyor ya da yaşından dolayı dinlenmeye ihtiyacı oluyor. Bazen de tam aksine benden daha çılgın olabiliyor, özellikle yazın haftada bir kere lunaparka gidip çocuklar gibi eğleniyoruz. Bizim asıl sorunumuz duygusallık bölümünde. O, duygularını çok belli etmeyen birisi. Mesela kolay kolay "seni seviyorum" demez, ya da romantik sözcükler duyamazsınız ondan. Elinde çiçekler ya da hediyeler olması hiç ona göre değil. İlk zamanlar çok kızılıyordum, ona beni sevmiyorsun diyordum. Sonra farkettim ki sevgi ne sözcüklerde, ne hediyelerde, ne de çiçekte. Sevgi emekte, mücadelede, o beni adam etmek için uğraşıyor, güçlü bir kadın olup hayatta dimdik olmamı istiyor. Galiba başarmaya başladık. Bundan üç yıl önce, "hayat görüşün ne?" diye sorsalardı susup kalırdım, şimdi ise ben hayatın kendisiyim diyorum. Onunla olan ilişkim bana çok şey kazandırdı, olgunlaşmamı ve özgürlüğümü kazanmamı sağladı. Yine de şunu söylemeden edemeyeceğim bazen bencil ve aşırı rahat bir insan olabiliyor. Galiba bu da yaşındaki dezavantajlardan birisi. Kıskançlığını hiç belli etmez, işte bu bazen sıkıcı olabiliyor, biz kadınlar ne kadar özgür olmak istediğimizi söylesek de, kıskanılmak istiyoruz. Bense onu çok kıskanıyorum, neden bilmiyorum. Bazen diyorum sevgimden, bazense yoksa kendime güvenmiyor muyum diyorum. Aslında, ilişkimizin ilk zamanlarında kendime güvenmediğim doğru. Sonra fark ettim ki, bir ilişkinin en büyük düşmanı güvensizlik. Şimdi onu kıskansam da fazla belli etmemeye ve daha yapıcı olmaya çalışıyorum. O da elinden geldiğince bana duygularını göstermeye çalışıyor. Biz sorunlarımızı hep konuşarak hallediyoruz. Nasıl oldu anlamıyorum ama benim gibi asi ve hırçın bir kadın, sorunlar karşısında olgun duruyor artık. Galiba biz bunu başardık. O yeri geldiğinde çılgın olmayı öğrendi, bense olgun olmayı öğrendim. Onunla bir denge kurduk. Galiba her kadın da bunu ister, birlikte olduğu erkekle dengeyi kurabilmeyi. Biz birbirimizin hayatına renk katmaya çalışıyoruz. O benim çok renkli hayatıma sakin, duru renkler katıyor, ben de

onun monotonlaşmaya başlamış koyu renklerle dolu hayatına gökkuşağının renklerinden katmaya çalışıyorum. İlişkinin anlamı da bu değil mi zaten? Birbirimizin hayatını güzelleştirebiliyorsak, ne yaş sorun oluyor ne de kişiliklerin farklı olması. Bence Önemli olan birbirine emek vermek...

Burçak

27, hostes

Büyükler ukala oluyor

Benim ilişkim bundan epey zaman önceydi. Yaşadığım ikinci ilişkiydi. Birincisi çok acemice yaşanmış, çocukça bir aşktı. Öyle cinselliği filan henüz tam idrak etmediğim zamanlardı benim. Sonra karşıma o çıktı. Çok karizmatik, çok akıllı bulmuştum onu. Tabii onun beni neden seçtiğini o zaman düşünmedim. O kadar sevinmişim ki benden hoşlandığını söylediğinde. Ama yaşadıklarımın sonra, bir daha hiç kendimden çok büyük erkeklerle olmadım zaten. Sanırım olmam da. Sonrasında da genellikle kendimden küçük erkeklerle oldum. Uzun zaman bunun sebebinde

düşündüm. Ve şimdiki aklımla yaptığım muhasebeye göre diyorum ki büyük adamlar hem ukala oluyorlar hem de çok akıl vermeye kalkıyorlar. Üstüne üstlük sana gösterdikleri saygı da epey bir eksik oluyor. Ben yirmi iki yaşındayken o, kırk bir yaşındaydı. O kadar büyük bir fark oluyor ki hayat tecrübesinde, sevgilim sürekli her şeyi benden önce yaşamış, binlerce deneyimle yanıma gelmiş, yaptığım hiçbir şey, gösterdiğim hiçbir refleks, hissettiğim hiçbir heyecan ona yeni gelmiyordu. Ben yanında kendimi sürekli hayat çömezi gibi hissediyordum. İlişki boyunca çoğu zaman, ki ilişkim iki yıl sürdü, "ben napıcam bu adamla," diye düşünüyordum. Onun yaşadığı, kendi yaş grubu erkeklere genç bir kadınla olduğunun havasını atmaktı. Yaşıtı erkekler onu kıskanıyordu. Eli yüzü düzgün biriyim sonuçta. Ve onun pek yakışıklı olduğu söylenemezdi. Kırklı yaşlarına gelmiş adamlar bayılıyorlar yanlarında genç bir kadınla dolaşmaya. Benim etrafıma "hava atacağım" tek şey ise onun entelektüel birikimiydi. Ama ilişki boyunca gördüm ki benim attığım hava onunkinin yanında sıfır kaldı. Sizin anlattıklarınızı dinleyince benim yaşadıklarımın oldukça kötü bir tecrübe olduğunu fark ediyorum aslında. Ama çıkardığım sonuçları etrafımdaki birçok kadında da test ettim. O yüzden kendimden küçük erkeklerde hissettiğim güven, yaşadığım ciddiye alınma duygusu, fikirlerime gösterilen saygıyı yaşamayı tercih ederim doğrusu. Şimdi hatırlıyorum da bir gün benimkinin evinde

arkadaşlarıyla oturuyoruz. Sanırım ciddi bir politik mesele konuşuluyordu. Ben de okuduğum bir kitaptan bir şey söyledim. Arkadaşları bir şeyler söyledi, bana cevaben. Benimkinin hareketi ise, "senin söylediğinin konumuzla pek ilgisi yok canım, hem sen o yıllarda bu konuyla ilgili tartışmaları bilmediğin için sanırım anlamadın," oldu. Şimdi hatırlıyorum da bu ve buna benzer ne çok hikâye geliyor aklıma. Beni sevdiğine emindim. Bu konuda şüphem yoktu. Hatta bugün de beni sevdiğini düşünüyorum. Ama beni sevmesi bana saygı göstermesi anlamına gelmedi ne yazık ki. Mesela, Serap'ın anlattığı ilişki biraz daha karşılıklı değişim yaşanarak sürüyor. Oysa benim ilişkimde ben hep ona ayak uyduruyordum. Sevgilimin en sıkıldığı şey benim arkadaşlarımla vakit geçirmekti. Özellikle de erkek arkadaşlarımla yan yana

O kadar büyük bir fark oluyor ki hayat tecrübesinde, sevgilim sürekli her şeyi benden önce yaşamış, binlerce deneyimle yanıma gelmiş, yaptığım hiçbir şey, gösterdiğim hiçbir refleks, hissettiğim hiçbir heyecan ona yeni gelmiyordu.

gelmekten nefret ediyordu. Kız arkadaşlarıma daha kıızı gibi davranırken, erkek arkadaşlarımla gençliğini bence kıskanıyor ve kıskandığı için onların yaptığı her şeyi eleştiriyor, onlara sürekli, "biz sizin zamanınızdayken" diye başlayan mahalle komitelerindeki devrimcilik anılarını anlatıyordu. Birkaç kez ondan ayrılmayı denedim. Yapamadım. Her seferinde ondan ayrılmayı düşündürten hislerimi ona anlatmaya çalışıyordum. Sonra o bana, hislerimin somut sebepleri olmadığını, büyümekle ilgili kadın olmakla ilgili bir çeşit depresyon yaşadığıma beni ikna ediyordu. Ben de bir süre depresyonda zannederek kendimi, kendi hislerimi ciddiye almadan anti depresan kullanarak idare ediyordum durumu. Hislerim dediğim, rahatsızlıklarım değdin şeyin onun beni ciddiye almaması olduğunu anladığımın ertesi günü ayrıldık. İlişki boyunca bana kullandırdığı iradeyi ayrılırken kullandım. Ağlayarak da olsa ayrılmayı başardım. Artık benim üzerimden kimseye hava atma şansını kalmadı diye düşündüm, sonra güldüm içten içe, sonra da yaşıtım biriyle oldum. En azından eşitlenmişti hayat tecrübelerimiz...

Şimdi bana kur yapan ve benden büyük erkeklere öyle bir bakışım oluyor ki, arkadaşlarım bu bakışa, "bir daha asla" bakışı diyorlar. Gerçekten de neden beni ezeceğini bile bile aynı hatayı bir daha yapayım ki. Burnu bir karış havada adamlara tövbeliyim yani.

feministler

tiyatro yapınca

Tiyatro Boyalı Kuş, feminist tiyatro yapan bir kadın topluluğu. Oyunlarını yazıyor, hazırlıyor, oynuyorlar. Bir oyunun bütün aşamalarını kendi elleriyle, akıllarıyla, yetenekleriyle bize ulaştırıyorlar yani... Biz de sorduk Boyalı Kuş'taki kadınlara, neler yaşıyorlardı bütün bu süreçleri yaşarken, onlar da feminist tiyatro yapmanın zorluklarını anlattılar.

kalıplarını yıkıyoruz. Feminist tiyatro dünyada feminist hareketle güçlenmiş, 70 ve 80'lerde hem akademik hem de pratik açıdan altın zamanını yaşamış. Batı feminizminin ulaştığı başarı, feminist tiyatroyu da etkilemiş, şimdilerde daha çok kadın tiyatrocuların desteklenmesi ve kadın performans sanatı söz konusu. Türkiye'de ise feminist tiyatro çok yeni. Tiyatro Boyalı Kuş olarak kendi tiyatral dilimizi ve biçimimizi bulmaya çalışıyoruz.

Masalı'nda. Tiyatro Boyalı Kuş oyuncuya fazlasıyla söz hakkı tanıdığı için, böyle bir ekiple çalışmak benim için büyük bir avantaj. Kendi fikirlerimi açıkça söylüyorum. Oyunun oluşum sürecine tamamıyla dahil olabildiğim için de rolümü ya da rollerimi çıkarmam çok daha kolay ve zevkli oluyor tabii. Bir de metinde yer alan tüm sözleri kendime çok yakın hissediyorum. Mesela geçen sene bir ev kadını oynamıştım *Dış Ses'te*. Ben sonuçta bir ev kadını olmasam da bir kadın olduğum için aslında ortak sorunları paylaşıyoruz ve yabancı olduğumu sandığım anda ne kadar da benzer olduğumuzu anlıyorum.

Oyunları sahneye nasıl koyuyorsunuz?

Duygu: Ben geçen sene katıldım gruba. *Dış Ses'te* rol aldım. Bu sene de *Böyle Bir Aşk*

Oyunlarını yazan, oynayan, sahneye koyan çok az sayıdaki feminist tiyatrodan biri Tiyatro Boyalı Kuş'tan söz edelim mi biraz?

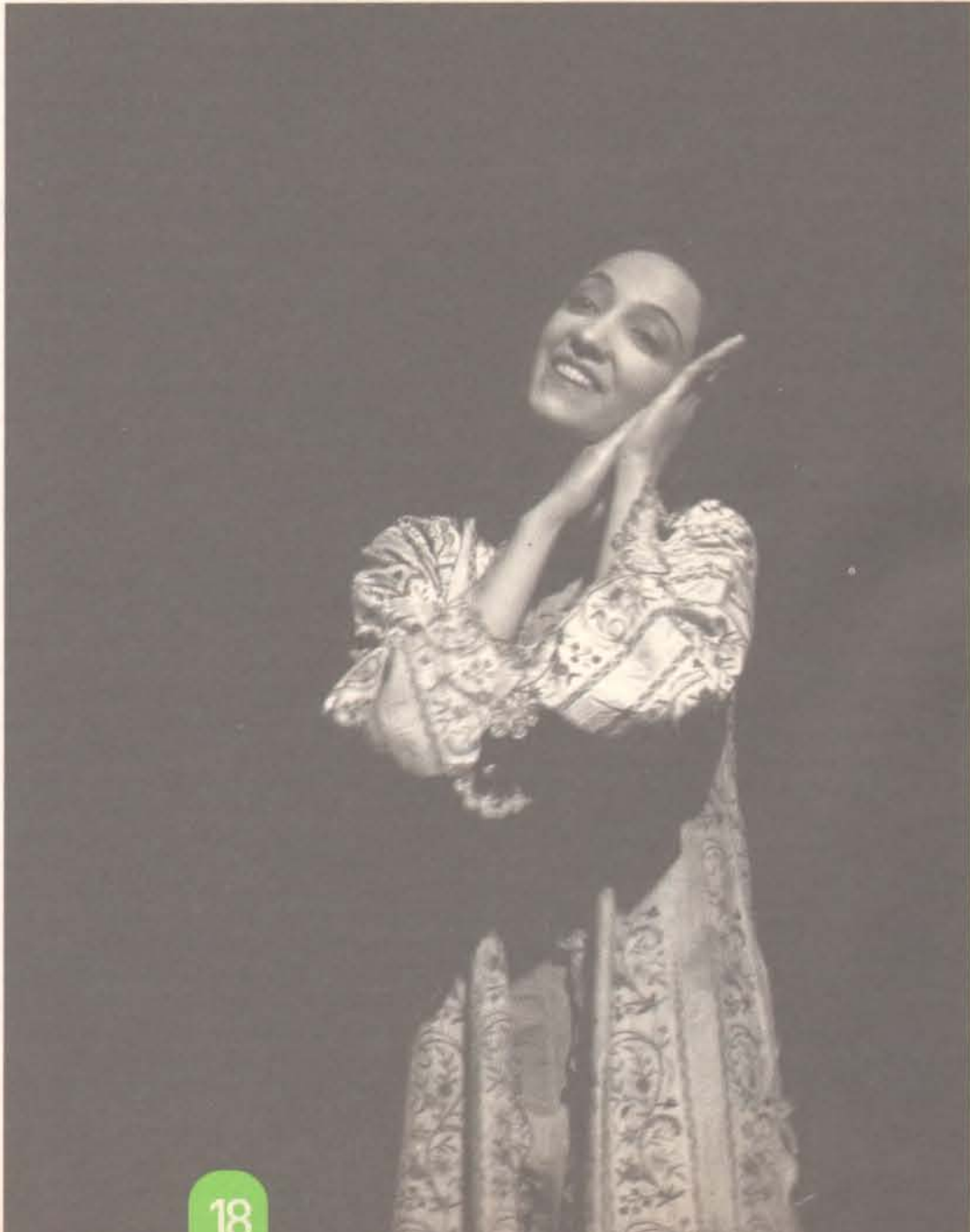
Jale: Tiyatro Boyalı Kuş'u 2000 yılında Zeynep'le birlikte kurduk. Ekip şu an dört kişi. Tabii feminist tiyatro yapmayı tercih ettik. Ama feminist olduğumuz için tiyatro yapmıyoruz, tiyatrocudüğümüz için feminist tiyatro yapıyoruz. Yani asal amacımız tiyatro yapmak.

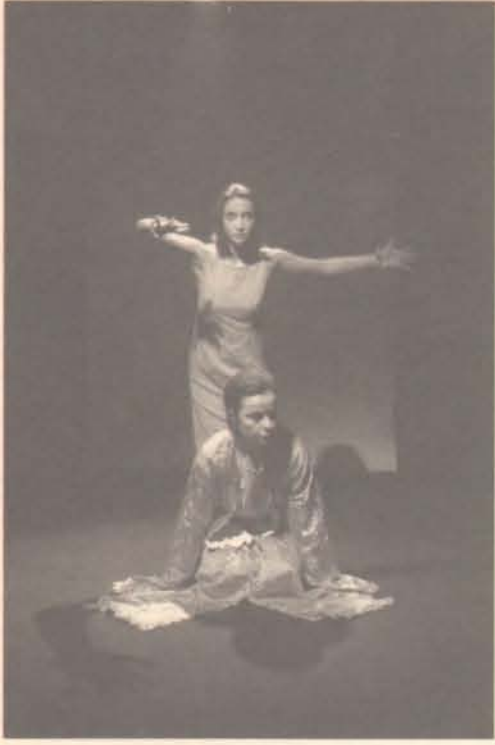
Zeynep: Bu bizim mesleğimiz. Hepimizin. Koşullar ne olursa olsun tiyatro yapalım diye yola çıktık. Tiyatroların çoğunda kadınlar nesneleştiriliyor. Bu nedenle biz kendi sözümüzü, kadınların sözünü söylüyoruz.

Jale: Zaten metinlerimizi de kendimiz oluşturuyoruz. Şimdiye kadar dört oyun yaptık. *Ferhat ile Şirin*, *Aşk İhanet Yalnızlık Vesaire*, *Dış Ses* ve bu sene de *Böyle Bir Aşk Masalı*. Kendi derlerimizden, deneyimlerimizden, izlenimlerimizden, hayat birikimlerimizden yola çıktık ve sonuçta bu metinler çıktı ortaya.

Zeynep: Cinselliği, ağırlıklı olarak kadın kahramanların bakışıyla ele alan öyküler, edebiyatta pek de sık yer bulamayan kadın cinselliğinin farklı boyutlarını, açık, samimi, yer yer de iğneleyici bir dille aktarıyor. Sırlar ve yasak hikâyeler ortalığa saçılardursun, başarılı kurgusuyla bir roman gibi de okuyabileceğimiz bu kitabın kahramanları, Marta'ya duydukları güvenle ve paylaşmanın dayanılmaz hafifliğiyle fazlasıyla anlatıyor ve rahatlıyorlar. Kendi sözlerimizi söylüyoruz. Tabii kadın olduğumuz için kadınca sözler bunlar. Tiyatroda da bin yıllardır erkek egemen söylem hâkim. Neredeyse tüm metinler erkeklere ait ve tabii oyunun temel ekseninde de erkekler yer alıyor. Biz de bu yapıyı kırarak oyunlarımızda hep kadınları merkeze yerleştiriyoruz.

Jale: Kadını tiyatrodan hep nesne olarak kullanmaya alışık olan tiyatro geleneğinin

Zeynep: Biz ortaklaşa, kolektif bir iş yapıyoruz. Yapılanmamızda ast üst ilişkileri yok. Zaten Jale ve ben dramaturji kökenli olduğumuz için aslında tiyatromuz daha çok dramaturjiyle besleniyor. Mesela yönetmen yok bizim tiyatrodaki. Herkes söz hakkına sahip. Son sözü söyleyen de yok. Ortak karar veriyoruz her şeye. Her işe de birlikte koşturuyoruz.

Jale: Tiyatro sadece dört kişiden oluştuğu için yapılacak bir sürü iş oluyor. Bilet basımından, afişin tasarlanmasına, kostüm seçiminden, ışıkların düzenlenmesine kadar bütün işleri biz yapıyoruz. Aslında zevkli ama bazen çok yorucu hale geliyor. Mümkün olduğunca kadınlardan destek istiyoruz. Tabii bazen bunu bir yük gibi algılayanlarla da karşılaşmıyor değiliz.

Böyle Bir Aşk Masalı'nda kadınlara biçilmiş rollerden birini, beklemeyi açığa çıkarıyorsunuz.

Zeynep: *Böyle Bir Aşk Masalı* 2000/2001 yılında oynadığımız *Ferhat ile Şirin* adlı oyunumuzun yeniden düzenlenmiş hali aslında. Masalda Ferhat'ın aşkı anlatılır. "Ferhat Şirin'e aşık olur ama sınıfsal farklar yüzünden Şirin'i ona vermezler, o da gider dağları deler." Biz masala farklı bir açıdan baktık. Ferhat dağı delmeye gidince Şirin ne yapar diye sorduk ve karşımıza korkunç bir bekleme durumu çıktı. Şirin bekler. Cevabı bu. Ama bu kadar basit değil ki beklemek. Biz kadınlar alıştığımız aslında beklemeye. Hemen kabulleniveriyoruz bu durumu. Oysa dünyanın en zor eylemidir beklemek.

Duygu: Ben Şirin'i oynuyorum. Şirin beklerken acı çekiyor, evet, ama diğer yandan yazarlara olan öfkesini de dışa vuruyor. Masalın içinde sadece bir isim olarak yer almasına karşı duyduğu öfke. Zaten oyunun finalinde tek bir isteği var yazarlardan. "Beni de alın masalımıza" diyor. "Birkaç satır yazın, bir cümle de yeter. Şirin de bekledi deyin sabırla..."

Jale: Biz kurulu bir yapıyı söküp yeniden kurguluyoruz, kendi yapımızı kuruyoruz. Bu hem tiyatro dizgelerini, hem edebiyatın kanıksadığı bakış açısını, hem oyunculuk biçimlerini, hem de dili yeniden söküp

kurgulamak aslında bizim yaptığımız.

Zeynep: Başka bir yerden bakınca aslında gizlenmiş ne çok sır olduğunu görüyorsunuz. Söylenmiş binlerce yalanın satır aralarında gizli olduğunu biraz dikkatle bakınca görebiliyorsunuz. Bence bizim en iyi yaptığımız şey yeni bir dil oluşturmak. Her anlamda. Hem sahnelemede, hem metinde, hem de oyunculukta.

Oyunlarınızın kadınlığa dair olması nedeniyle kadınlar arası bir dayanışma oluyor mu, demek istediğim kadınlar oyunlarınıza sahip çıkıyor mu?

Jale: Tabii çok desteklenmiyoruz. Genç bir ekibiz diyoruz ama, dört sene oldu kurulalı. Bu dördüncü oyunumuz. Herkesin kolay becerebileceği bir şey değil dört senede dört oyun sahnelemek. Kadın kuruluşlarından, feministlerden de bugüne kadar açık bir destek görmedik. Hâlâ umutluyuz. Bakalım. Basın ve en önemlisi tiyatro eleştirmenleri Tiyatro Boyalı Kuş'un oyunlarıyla ilgilenmiyor.

Zeynep: Zaten erkeklerin ellerinde tuttuğu bir alanda bin bir güçlkle mücadele ederken bazen kadınların insafsız tavırlarıyla karşılaşılıyor..

Jale: Zeynep'e katılıyorum. Bir oyun yazmak, oluşturmak, sahnelemek, feminist söylemi tiyatral biçimde sunmak, yani Tiyatro Boyalı Kuş'u idame ettirmek kolay iş mi? Sabır istiyor, emek istiyor.. Dört yıldır biz bir feminist tiyatro

Tiyatro Boyalı Kuş *Böyle Bir Aşk Masalı*

4-11-18-25 Şubat Cuma
Saat: 20:30
Stüdyo Drama Sahnesi

Sakızağacı Cad. Büyük Bayram
Sok. No:1 Kat : 4
Tel: 0 216 418 51 62

örneği olarak Tiyatro Boyalı Kuş'un içinde var olduk. Bu tiyatroyu hiçe sayacak anlayışlarla mücadele ettik, etmeye devam ediyoruz. Yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi tiyatro alanında da kadın dayanışması gerekiyor. **Duygu:** Tiyatrocular da pek ilgi göstermiyorlar. Eleştirmenler de öyle. Oysa biz eleştiriye açığız. Zaten tiyatro eleştirilerle beslenir. Kendi seyircimiz var ama biz daha çok seyirciye ve daha çok yoruma ulaşmak istiyoruz.

Şu anda Beyoğlu'nda oynuyorsunuz. Feminist bir oyunun gerek İstanbul'un merkeze uzak mahallelerinde gerek başka kentlerde turne yapması ne iyi olur.

Jale: Haklısın, zaten biz bu oyunumuzla turne yapmayı düşünüyoruz. Hem yurt içinde, hem de yurt dışında. Araştırıyoruz şimdilik. Başka şehirlerdeki kadın kuruluşları davet ederlerse niye gidip oynamayalım?

Duygu: Biz Taksim'de oynuyoruz ama İstanbul'da oyunumuza gelemeyen kadınlara da ücretsiz oynamak istiyoruz. Tabii bunun için kadın kuruluşlarının desteğine ihtiyacımız var.

Zeynep: İstanbul seyircisi nasıl olsa giderim, nasıl olsa yaparım diye diye her şeyi kaçırıyor. Biz bu oyunu sonsuza kadar oynamayacağız. İlkbahar geldiği an tiyatro sezonu da kapanıyor maalesef. Zaten İstanbul'da bizim dışımızda üç ya da dört tane daha genç tiyatro var. Seyirci gelmezse bu tiyatrolar nasıl ayakta kalacak? Aralık ayında Ankara'da bir festival kapsamında oyunu sergiledik. Kötü bir organizasyon ve tiyatro salonuna karşılık Ankaralı seyircinin ilgisi inanılmazdı. Boş birkaç koltuk vardı. Ama İstanbul'da durum farklı. Bizler de tiyatro yapmasak on sene sonra ülkede tiyatro kalmayacak, bunu görmüyorlar.

Jale: Biz kendi seyircimizi oluşturmak için elimizden geleni yapıyoruz ama onlar bizi zorlamalılar aslında daha çok ve daha nitelikli işler yapmak için. İnancımızı yitirmedik ama bazen bu kadar emek harcıyıp bu kadar nitelikli bir iş yapmanın kime ne faydası var diye de düşünmüyor değiliz.

kadınlar yeniden

Türkiye’de feminist mücadele 1980’lerden itibaren başladı. Daha önceleri örgütler içindeki kadın kolları şeklinde yürütülen çalışmalar ve bu çalışmaların hepsinden daha ileri olan İlerici Kadınlar Derneği (İKD) çalışması da dahil hiçbir ideolojik olarak kadın kurtuluşu kaygısını taşımıyorlardı. Çünkü bu ve benzeri kadın çalışmaları ideolojik olarak var olan sol örgütlerden besleniyorlardı. “1980 öncesinde, Türkiye Solu’nun gündeminde gerçek anlamıyla bir ‘kadın sorunu’ yoktur; bu, ciddiye alınması gereken bir teorik sorun olarak görülmediği gibi, kadınların ezilmesinin özgül boyutları üzerinde de durmazdı. Olsa olsa, ‘feodal’ ilişkilerin ve ideolojinin kadınlar üzerinde daha fazla etkisi olduğu kabul edilirdi. O kadar!”(1) 80’lere dek bu süreç böyle devam etti. Ve bu tarihlere Türkiye’li kadınlar açısından bir yenilik

yaşanmaya başladı. Örgütlerine onca emek vermiş kadınlar, yaşanan nice sorundan sonra yıllarca kadınları da temsil ettiği var sayılan örgütleri ve bu örgütlerde en başta bulunan adamların kendilerini temsil etmediklerini fark ettiler.* Artık kadınların kendilerini keşfettikleri ve örgütlü olarak bir arada olma gerekliliğini hissettikleri yeni bir dönem başlamıştı hayatlarında.

Feminizm “1980 öncesinde demokratik kitle örgütlerinde, sol örgütlerde yer alan, ama bu örgütlerin tabanında değil, daha çok yönetim kadrolarından gelen kadınların öncülük ettiği bir hareketti. En az iki kuşaktır kentli, iyi eğitilmiş, Batı dillerindeki yazını izleyebilen kadınlar... Cinsiyet eşitsizliğinin politik bir konu olarak gündeme getirilmesi, feminist hareketin büyük bir başarısıydı...

Biz feministler şimdilerde parçalı kızgınlıklar yaşıyoruz. Yaşanan bir kadın cinayetine kızıyoruz, birkaç ay sonra yaşanan tecavüze kızıyoruz. Eşitlik zeminine inen taleplerle politika yapıyoruz. Devrim talebimizden uzaktayız. Unuttuk! Hareketsizleştik. Öyleyse ne yapmalıyız? Artık işin bu bölümünü, yani feminist politikayı nasıl yapacağımızı daha fazla tartışmamız gerekiyor mu sizce de?

Cinsiyet eşitsizliğinin başka eşitsizliklerin içinde değerlendirilemeyecek kadar temel, kendi dinamikleri olan, farklı iktidar biçimlerini de içeren bir sistem olduğunu söylemek, yeni ve radikal bir tavrıdır. Bu tavrın mantıksal bir sonucu, cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik bir politika oluşturmaktır. Feministler de bunu yaptılar. Feminist hareketin bağımsızlığı, 1980’lerin en fazla tartışılan konularından biriydi. Başka mücadelelerin (ki o dönemde asıl olarak sosyalist mücadele kastediliyordu) peşine takılmamak, onlarla teması sürdürse de kendi bağımsız duruşunu koruyabilmek, çok önemseniyordu.”(2)

Feminizmin diğer ideolojilerden bağımsızlığı, maalesef hâlâ yeterince anlaşılabilmiş değil. 80’ler daha çok kadınların feminist teoriyi oluşturmak için çokça çabaladıkları, aynı zamanda kadınlar olarak ortaklıklarını fark ettikleri, kendi örgütlerini kurmak için sol muhalif hareketten çekildikleri, bir arada olmanın koşullarını araştırdıkları, farklı bir dil kurdukları, kadın dayanışmasından bahsettikleri, amatör ama radikal, devrimci bir dönemdi. Kısa bir süre sonra ortalığı hareketlendiren, feminist hareketi tüm topluma duyuran meşhur Dayağa Karşı Miting, Mor İğne, birahane baskınları vb eylemler de yapılmaya başlandı. Artık birbiriyle feministçe buluşmak isteyen kadınlar hem teorik hem de politik olarak, yeni ve devrimci bir zeminde buluşmayı başarmışlardı.

Bu süreci takip eden feminist yayınlar, çeşitli kadın örgütleri ve feminizmle buluşmak isteyen genç kadınlar oldu. Kadınların feminizme doğru yönelmeleri diğer örgütlerde tedirginlik yaratmaya başlamıştı ve birçok erkek feminizme karşı yazılar yazmak zorunda kaldılar, “kadınlarını” feministlere kaptırmamak için. Çünkü artık bu memlekette de feminizm hayaleti dolaşıyordu ve bu hayalet en çok örgütlü (sağcı, solcu, inanan, kısaca her kesimden örgütlü) erkekleri ürkütüyordu.

80’ler daha çok kadınların kadın oldukları için ezilmeye maruz kaldıkları, bu ezilmenin tüm kadınları birleştiren ortak bir zemin olduğu, buradan yola çıkarak kadınların kurtuluş mücadelesini bütünsel bir bakış açısıyla kurma dönemiydi.

1990'lara girerken kadınların gündeminde artık farklı tartışmalar yaşanıyor. Bu bölümü açmadan şunu belirtmek isterim. 90'ların başı itibarıyla feminizmle tanışan yeni bir kuşak (1970'lerde doğan kadınlar) vardı ve bu kuşağın kendinden önceki feminist ablaları gibi yeterince deneyimli örgütlü hayatları yoktu. Karma ya da değil, örgütlü siyasete yeni başlamışlardı ya da örgütlü siyasette hiç yer almadan direkt feminizme yönelmişlerdi. Bu dönemde bu kadınlar yeni bir kuşak olarak feminizmle tanıştılar.

90'lar feministler açısından farklılıkların çokça konuşulduğu, politikanın daha çok bu zeminde yapıldığı bir dönem oldu. Farklılık kadın politikalarının merkezine o kadar oturdu ki, kadınlar 80'li yıllarda keşfettikleri ortaklıklarını neredeyse unuttular. Tüm farklılıkları fark etmek ilerici bir durumdu. Politika yaparken tüm bu farklılıkların hassaslığına dikkat etmek gerekir. Çünkü her kadının durumu birbiriyle aynı değil. Ancak tüm farklılıklara saygı duymakla beraber, ortaklıkların üzerinden atlanmadan da farklılıklarımıza dair işler yapılabileceği kanısındayım. Kadınların tamamını etkileyen sorunlarımızla bir araya gelerek, daha bütünsel mücadeleler yapılabilirdi. Burası biraz ıskalandı sanırım.

90'ların özellikle ikinci yarısında feministler açısından yeni bir deneyim daha yaşandı. 80'lerde feminizmi örgütlemek için sosyalist örgütlerden ayrılan kadınlar, yaklaşık on beş yıl sonra yeniden bir araya geldiler. Aynı partilerde mücadele etmeye başladılar. Bir farkla. Bu kez feminist olma bilinciyle, içinde oldukları karma örgüte feminizmi taşıdılar. Böylece karma örgütlerde feminizm tartışmaları da başlamış oldu. Kendi duruşunu nereden tanımlarsa tanımlasın, hiçbir karma kurum kendisini feminist ideolojinin etkisinden koruyamadı. Ancak evvelden yok saydıkları kadın sorununa karşı, yine kendilerince antifeminist, yeni, uyduruk tanımlar yaratmaktan da geri durmadılar. Bu da kendisini zorlayan devrimci gücün karşısında sırttan, suni politika olmanın ötesine geçemedi. Feminizm en katı yapıların dahi sınırlarına devrimci, yıkıcı basıncını uygulamaya devam ediyor. İleriki yıllar bundan dolayı daha mor yıllar olacak. 90'lı yıllarda kadın kurtuluş hareketini olumsuz etkileyen yeni bir şey de proje feminizmiydi. Kimi kaynaklardan alınan fonlarla bir çok kadın kurumu açıldı. Eskinin var olan maddi sorunları büyük oranda ortadan kalkmış ancak buralarda feminist ruh körelmişti. Proje feminizmi, var olan feminist yapıları radikal politika yapmak yerine, enerjilerinin çoğunu fon bulmaya harcayan kurumlar haline aldı. Patriarkayı hedef alan siyaset, kadınların hayatını daha çok zorlaştıran kötü koşulları düzeltme çabalarına dönüştü. Bu sadece proje feminizmiyle ilgili değildi ama, proje feminizminin var olan sorunları daha bir körüklediğini söylemek sanırım abartı olmaz. Rekabet ve rekabetle beraber başka sorunlardan da kaynaklı olarak kadınlar ve kadın kurumları arasında çeşitli mesafeler yaşandı. Kadınlar arası hiyerarşi, örgütlerin yapı ve bağımsızlık sorunları bu dönemde tartışılmaya başlandı. Müslüman kadınlar ve Kürt kadınlar gibi

Türkiye'de örgütlü bulunan kadınlar da bu dönemde önemli işler yaptılar. Kendi kurumlarındaki erkeklerle mücadele ettiler. Her iki kesimden kadınlar Müslüman ve Kürt kimliklerine rağmen kendi erkeklerinden farklı sorunlar yaşadıklarını, kendi ulus ve dinlerinden olan erkekler tarafından siyasette kullanıldıklarını, ezildiklerini hepimizin ve tabii kendilerinin bilincine çıkarttılar. Türkiyeyi beyaz, orta sınıf kökenli feminist hareket maalesef yeterince bu konulara sahip çıkıp, bütünsel kadın politikası yapamadı. Yine Kürt kadınlarıyla ortak eylemler, kimi yakın politik duruşlar sergileyen (asla yeterli yakınlığı kuramayan) feminist hareket, Müslüman kadınlara karşı biraz daha çuvalladı. Dışladı, hor gördü. Feminizmin bunca yayıldığı ortamda devlet ve sermaye sınıfı da boş durmadı. Türkiye'de rejim krizi dinamikleri olarak görülen Kürtler ve Müslümanlara yönelik olarak yıllardır mücadele eden devlet, bu toplulukların kadınlarını elbette es geçemezdi. Özellikle bölgedeki Kürt kadın örgütlenmesini engellemek, yok etmek için karşı kadın kurumları oluşturdu. Bölgedeki kadınları buralara çekmeye çalışarak kadınlar üzerinden Kürt politikasına ve feministlere karşı mücadele başlattı.

Aynı çabayı Müslüman kadınlar için de gösterdi. Özellikle türban üzerinde yürüyen mücadelede Müslüman kadınlar, devletle anlaşıp, uzlaşan Müslüman erkekler tarafından yalnız bırakıldı. Kamusal alana çıkabilmiş kadınlar yeniden evlerine kapatıldılar. Feminizme inanan kadınlar ise aynı Müslüman erkekler tarafından televizyon programlarında bile örgütü bozmak, bölücülük yapmakla suçlanmış, fikirlerinin yayılmasının önüne geçilmiştir. Konca Kuriş bu dönemde Müslüman erkeklerce öldürüldü. Beyefendilere göre fazla özgürdü, çizmeyi aşmıştı.

Tüm bunlar yaşanırken feministler suskun kalmış, gösterilmesi gereken dayanışma maalesef gösterilmemiştir. Konca Kuriş'in yok edilmesine yönelik cılız eylemleri de saymazsak, feministler inanan kadınlarla ilişkide sınıfta kalmışlardır. Bu da yetmezmiş gibi devletin Müslüman kadınlara yönelik kullandığı moderngerici ikilemi maalesef feministler arasına da sızabilmişti. Biz moderndik, onlar gerici. Ama bizler Kemalizme, moderniteye karşıydık aynı zamanda, teorik de olsa!

Ve 2000'li yıllara gelindiğinde artık kadın toplantılarımıza devletçi feministlerde katılıyor, devlet usulca içimize giriyor, bundan şikâyetçi olan kadın sayısı ise gittikçe azalıyordu. Bu durum her geçen gün kanıksanıyor. Her yerde baş gösteren kadın kurumlarının çoğu feminizmi uç ve gereksiz görüyor, sadece hak zemininde, özgürlük zemininde mücadeleyi hem önemsiyor, hem de öneriyorlardı. Şiddete karşı olmakla beraber, şiddetin kaynağı olan patriarkanın üzerinden atlanıyordu.

Bu yazıyı neden kaleme aldım?

Biz feministler şimdilerde parçalı kızgınlıklar yaşıyoruz. Yaşanan bir kadın cinayetine kızıyoruz, birkaç ay sonra yaşanan tecavüze kızıyoruz. Eşitlik zeminine inen taleplerle politika yapıyoruz. Devrim talebimizden uzaklardayız. Unuttuk! Hareketsizleştik. Öyleyse

ne yapmalıyız? Kadınları ezenin, sömürenin patriarka olduğunu yeniden hatırlayarak, elbette kadın hakları mücadelesini de yol haritamızda belirleyip, bunun için de mücadele eden, ama aslen patriarkanın ortadan kalkmasını hedefleyen bir perspektifle kadınlara ulaşmak, örgütlenmek, daha çok kadınla bu yürüyüşü sürdürmek. Evlilik gibi, özel alanda kadın ve çocukların emeğine el koymaya dayanan üretim biçimini ortadan kaldıracak, şiddeti de, kaynağını da kurutacak bir mücadele.

Tüm farklılıklarımızı gören bir yerden bütün kadınların ezilmesine ve sömürülmesine karşı ortak mücadele etmeliyiz. Çünkü hayatlarımızın daha çok şiddetle dolduğu, evlerimize daha çok doluşturulduğumuz şu günlerde hiç birimizin kendi durumunu bir diğeri için önüne koyma, ortak mücadele için gereğinden fazla efor sarf etmeme lüksü olamaz. Biz kadınlar hem kendimiz için hem de tanımadığımız bir başka kadın için ancak bir araya gelince güçlü ve değiştirebilen olabiliriz.

Daha çok kadınla örgütlenerek, bilinç yükseltmelerimizi gerçekleştirip, geliştirerek; bilgimizden politikaya sıçrayarak ve farklılıklarımızı tanıyarak, mesela Kürt, mesela Müslüman kadınlarla ve elbette aklımın yetmediği başka başka tüm kadınlarla bir araya gelmek, ortak talepler oluşturmak, bunların propagandalarını, eylemlerini yapmak önümüzdeki süreçte üstümüze vazife almamız gereken işler olmalı.

Bu yazıda, genel bir değerlendirme yapmak istedim, gücüm yettiğince. Ama bu konuların tartışılması için birçok kadının aklına ve fikrine ihtiyaç var. Ve de tartışmaya, yan yana durmaya... Başka bir hayat biz kadınlar için de mümkün değil mi? Neden olmasın? Biz kadınlar yeniden başkaldırabiliriz ezilmeye, sömürülmeye. Yine reddedebiliriz var olanı. Feminizme, kadınlara, devrime yeniden inanabiliriz ve imkânsız olanı isteyen bir mücadeleyi bir daha başlatabiliriz. Haydi kadınlar, yeniden!

1- 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar Fatmagül Bertay Türkiye Solunun Kadına Bakış Açısı: Değişen bir şey var mı? İletişim Yayınları 1995 Yayına Hazırlayan Şirin Tekeli

*Burada kullandığım dilin dışardan olduğunun farkındayım. (geç doğmuş olmaktan ötürü) Maalesef bu dönemi yaşayacak şanstın yoksun bir kadın olarak kendimce bir geçmişimiz değerlendirmesi yapmaya çalışıyorum.

Mutlaka hatalarım vardır. Ve tüm eksikliğine rağmen özellikle bu dönemi yaşamış kadınların bu döneme ilişkin deneyimlerini dergimiz sayfalarında görmek isterim

2-Birikim Ağustos-Eylül 2004 sayı 184-185 Aksu Bora Feminizm: Sınırlar ve İhlal İmkânı

erkeksiz de

olmaz ki!

Onlar, dünyalı ama yurtsuz, kimi yerde Roman, kimi yerde Kırpti, kimi yerde Çingene dediğimiz insanlar. Her daim şehrin sokaklarında uluorta yaşayan, çalışan, çiçek satan, fal bakan, bohçacılık yapan, aslında hep yanı başımızda, ama hep yabancı olduğuğumuz, burada ve dünyanın her yerinde en altta olanlardan.

Onları, yani Çingeneleri çocukluğumdan beri tanırım. Her bahar köyün karşısına çadırlarını kurar, güze doğru başka yerlere göçerlerdi. O zamanlar çocuk aklımızla sadece bizim diyarlarda varlar zannederdik. Büyüyüp şehirlere gelince onların da şehirlerde, bazılarının hâlâ şehir merkezlerine uzak yerlerde, çadırlarda yaşadıklarını gördüm. Mahallelerinde at arabaları, bohçaları, falcıları, eğlenceleri, renkli giysileri, oyunları ile tüm geleneklerini değiştirmeden yaşayıp gidiyorlardı.

Bayramlarda, ucuz bir şeyler almaya, Eminönü'ne gidip de, oradaki bohçacı kadınlardan ve işportacıardan, aslında yok sayılan iki milliyetin insanlarından, Kürtlerden ve Çingenelerden alışveriş yapmamış olan var mıdır? Ancak bir süredir Eminönü'nde bohçacı kadınlar, işportacılar yok. İşportacılar, ekmek teknelerinin kapatılmaması için uzun süredir direniyorlar fakat hâlâ bir değişiklik olmadı. Tıpkı Beyoğlu/İstiklal Caddesi'nden sessiz sedasız çekip gitmek zorunda bırakılan, çoğumuzun yokluğunu bile fark etmediği simitçiler gibi.

Çingene kadınlarıyla görüşmek istedim çünkü; her kadının eşi, babası, çocukları, patronu ile yaşadıklarından öğreneceğimiz çok şeyin olduğunu düşünüyorum. Kız kardeşlerimizin yaşamlarına dokunmak, ortak dil oluşturmanın belki ilk adımı olacak. Aynı şeyleri yaşayan kadınlar olarak erkek egemen sistemin kadınların bir araya gelmesini engellemeye yönelik yürüttüğü politikaları tersine çevirmek çok da zor değil. Onlar, dünyalı ama yurtsuz, kimi yerde Roman, kimi yerde Kırpti, kimi yerde Çingene dediğimiz insanlar. Her daim şehrin sokaklarında uluorta yaşayan, çalışan, yanı başımızda olan, ama hep yabancı olduğuğumuz, bu ülkede ve dünyanın her yerinde en alttakilerden.

Yaşamlarını hep merak ederdim. Edirnekapı civarında oturan Sultan beni kırmadı, sorularımı yanıtladı. Sultan, dört çocuk annesi, ikisi okula

gidiyor. İki göz odada altı kişi yaşıyorlar. Ev işinin dışında başka bir iş yapmıyor. Kendisi de, "çocuk, ev işi, anca zaman yetiyor," diyor. Mahalledeki diğer kadınlar da hemen hemen aynı durumdaymış. Başka yerlerdeki Romanlar gibi

bohçacılık, tekstil, falcılık vb işler yapmıyorlar. Nasıl geçiniyorsunuz sorusuna, "o gün ne bulursak," diye yanıt veriyor Sultan. Eve düzenli bir para girmiyor, seyyar satıcılık yapan eşi belediyenin uygulamaları nedeniyle hepten işiz. O yüzden evde tencereyi kaynatmak pek kolay olmuyor.

"Aslında ekonomik durumum iyi olsa mahalleden ayrılırdım, mahallenin ortamı iyi değil, belli bir saatte dışarıda kalamazsın silah

işiz, güçsüz evde oturduklarını, bir başka kadın ise, evlerde çalıştıklarını söylüyor. Ne kadar kazandığını sorunca söylemek istemiyor, "ne geçerse," diyor. Çorbacılık yaparak kızına yardım etmeye çalışan Halime Teyze, "erkekler bizim her şeyimiz, kızı kusuru olsa da uygun birine verirsın gider, ama erkek öyle değil," diyor. Kızlar on üçünde evlendiriliyorlar, daha büyük yaşlarda evlenenler de var ama evlenme yaşı on dokuzu aşmıyor. Mahalleyi dolaşırken dikkatimi çeken bir diğer nokta ise sokaklarda çok az insanın olması. Nedenini sorduğumda ise gece eğlencelerinden kaynaklandığını söylediler. Kadınları anca öğleden sonra görebilirmişiz. Kadınlar, kocaları ile ilişkileri konusunda pek konuşmak istemiyorlar. Roman kadınları Kadıköy, Taksim gibi merkezi yerlerde çiçek satarken görürüz daha çok. Sabahın

yedisinde Kadıköy'de karşılaştığım Şengül, iki saatlik yoldan geldiklerini söylüyor. Buz gibi bir havada, yağmura kara rağmen bir taraftan çiçeklerini satmaya bir taraftan da ısınmaya çalışıyor. Şengül on sekiz yaşında evlenmiş, şimdilik iki çocuğu varmış dediğine göre. O çiçek satarken görüncesi bakarmış çocuklarına. O, bu soğukta çiçek satmaya çalışırken kocası da evdeymiş. Cevap beni şaşırtmasa da kocasıyla ilişkisinin nasıl olduğunu soruyorum, uzunca bir düşünüyör, işte cevap; "erkeksiz de olmaz ki," diyor. Çöplerden, sokaktan satılabilecek bir şeyler toplayan Esra ise on üçünde evlenmiş, veremli bir kocaya ve üç

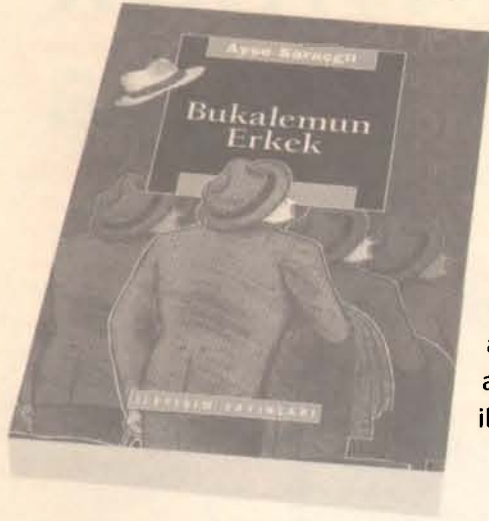
çocuğuna bakmaya çalışıyor. Kendisini nasıl hissettiğini soruyorum. "Ne olsun, ne kocadan hayır gördüm, ne hayattan, bir şey anlamadım, evde tüp yok, bir yerlerden tüp bulmaya çalışıyorum. Biz kadınlığımızdan da bir şey anlamadık. Yaşımdan büyük adamla çocuk denecek yaşta evlendim, ondan sonrası da malûm."

Roman kadınların da hem evde hem dışarıda harcadıkları emeğin hiçbir görünürlüğü yok. Kazandıkları paralar, erkeğin eline teslim ediliyor. Onlarla konuşurken benzer şeyleri yaşamamıza rağmen, ne kadar da birbirimizden uzak olduğumuzu fark ettim. Bu, konuşmalarımıza bile yansiyordu, çekingen, kırmaktan korkan ama bir o kadar da merak ve diyalog kurmaya çalışan. Yaşamdan kopmamış, yaşamı döndüren bu kadınların yaşamlarına dokunmak çok da zor değil aslında.

sesleri, içki içilmesi, anlayacağın buralar çok tekin değil. Ama çocukları eve sokmak da bir problem. Gece birlere kadar dışarıda kalıyorlar. Evde olmasa bile, ortam küfürlü olunca çocuklar da küfürlü konuşuyor, hırçın oluyor."

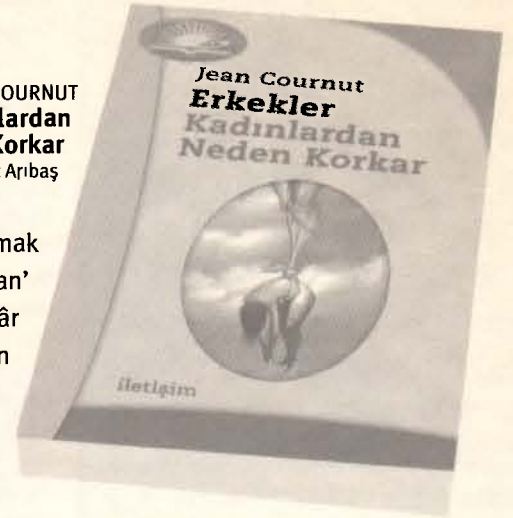
Ya eşinle ilişkiler diyorum, zaman zaman her evde olduğu gibi ekonomik zorluklardan kaynaklı sorunlar yaşadığını söylüyor. Dayak gibi şeyler yaşamıyormuş Allah'tan. İş, mal mülke gelince, yeni mal rejimini soruyorum. "Haberim var ama hiçbir şeyimiz olmadığı için düşünmüyorum. Olsa da çocuklarıma kullanırım," cevabını veriyor. Sultan ile sohbetten sonra hem Neslişah Mahallesi'ni (Fatih ilçesinde farklı halkların yaşadığı kozmopolit bir yer) hem de çoğumuzun Sulukule diye bildiği yerlerde dolaşıp, kadınlarla sohbet etim. Sahip olduğu eğlence merkezi yıkılmış ve yakılmış olan kırk beşindeki Şenay,

AYŞE SARAÇGİL
Bukalemun Erkek
Osmanlı İmparatorluğu'nda ve
Türkiye Cumhuriyeti'nde
Ataerkil Yapılar ve Modern Edebiyat
Çeviren: Sevim Aktaş

Ayşe Saraçgil ataerkilliği, toplumların dünyayı algılama biçimlerini, toplumsal deneyimin birikimini ve iktidar mekanizmalarını ifade eden kilit bir kavram olarak ele alıyor. Ona göre, geleneksel ile modernin, birey ile cemaatin, çocuğa ve kadına ayrılmış 'iç' ile toplumsal hayatın cereyan ettiği 'dış' arasındaki gerilimin odağında, ataerkil yapılarla modernizm arasındaki 'pazarlıklı' ilişki var. *Bukalemun Erkek*, bu ilişkinin izini, son yüz elli yılın Osmanlı - Türk edebiyatında sürüyor.

JEAN CURNUT
**Erkekler Kadınlardan
Neden Korkar**
Çeviren: Bülent Arbaş

Adı ister korku olsun, isterse kıskançlık; erkekler, kadınlar üzerinde egemenlik kurmak ve de bunu sürdürmek isterler. Bu isteklerinin haklı nedenleri olduğuna, 'iman' etmeseler de, inanırlar. Kimi zaman bunu itiraf da ederler; ama çoğu zaman inkâr yolunu seçerler. Ünlü Fransız psikiyatr Jean Cournut, bu 'anatomik kader'i, mitolojiden edebiyata, antropolojiden sosyolojiye, psikolojiden felsefeye dek uzanan geniş bir disiplinler prizma ışığında inceliyor. Talat Parman'ın önsözünü...

E R K E K L İ K

- Erk ile erkek** Yıldırım Türker
"Erkeklik" en çok erkeği ezer! Tayfun Atay
Sosyalizasyon sürecinde erkeklik Hilal Onur - Berrin Koyuncu
Hegemonik erkekliğin peşinden
Kurtuluş Cengiz - Uğraş Ulaş Tol - Önder Küçükural
Yasaklanmış manifesto Bülent Somay
İslamcı erkekliğin inşası - Geleneksel rollerin ihyası
Hidayet Şefkatli Tuksal
Erkekliğin ev halleri! Cenk Özbay - İlkey Baliç
Türk şiirinde erkek imgesi Yücel Kayıran
İktidar, erkeklik ve teknoloji Maral Erol
Günümüz Türk sinemasında
"erkek filmleri"nin yükselişi ve erkeklik krizi Nejat Ulusay
Yeşilçam'ın erkekleri ne istiyor? Tümay Arslan
Kim üstte? Alman ve Türk erkeklikleri
Almanya'da işbaşında Jennifer Petzen
Mynet'te erkeklik halleri Ayça Alemdaroğlu - Neslihan Demirtaş

101
GÜZ 2004

Toplum ve Bilim

'kopya'lanan kadın

kan

kusmuk salya

acı

Kopya Kadınlar; kadınlık hallerine trajediyle harmanlanmış bir mizahla bakar ve anlatısı ile biçemi arasında hallice uyumlu hazzı sağlarken; "bölünme", "parçalanma", "eklenme", "eklemlenme", "benzeme", ve "kopyalanma" üzerine düşünmeme neden olmakla kalmayıp birbiri ile bağıntılı sekiz öykünün yer aldığı bu ilk kitaba ilişkin bazı "ayırım"lara değinme konusunda kıskırttı beni; kendisini bir öykü muhabiri olarak görme tevazuunda bulunan, Spatar ve hikâyelerindeki yazın gücü özelinde...

Kadın hep bir "şey"e, bir duruma göre varolacak ve bu rolün gereğince davranmak zorunda kalacak. Kadının, kadın bedeninin böylesi biçimlendirilmesi, dolayısıyla parçalanması, karşılığını idealize edilenin dışında, ham halde, olgunlaşmamış bir halde, kimi kez de tiksintide bulacaktır. Spatar'ın öyküleri, bu tür tiksintiden hareketlendiği, 'abject'i öne çıkardığı için, ayrılıyor(du) pek çok kadın öykücüden. Kocasından ölesiye dayak yedikten sonra, evine yuva yapmış bir örümcek ağına bakarak kanayan bedeninden sıyrılan, acılarından dem vurmaya o duvarın içine gömerek, ilgisini bambaşka, şeytanın dahi aklına gelmeyecek ayrıntılara, gizemli masallara yönelten, varlığını, doğanın muallak bilmeceleleri üzerine düşünerek arayan kadınlar var, bu öykülerde. Dayak yerken dahî temizlik yapmayı düşünen, dişleri kırılan, acısı beynine batan, ağzından, burnundan kulaklarından, altından kan gelen, erkekleş(tiril)miş kadınlar, erkeklerce iblisleştirilen, ötekileştirilen kocasının, babasının ve toplumsal sorumlulukların üstesinden ancak ütöpik bir dünya yaratarak gelebilen kadınlar... Ve bu kadınların gündüz düşlerini süsleyen, işgal eden yılanlar, solucanlar, lekeler, yivışkan

bereler, telleri bağırsaktan yapılan arplar, sakatatçı vitrinleri, yerlerinden sökülmüş yürekler, işkembeler, siğilli, tüylü, bıyıklı kadınlar, salya ve kusmuklar, çiğ et, kan, bayat tükürük, çürük nefes ve tezek kokusu, dipsiz kuyular, diri diri yanmalar, kurbağaya dönüşen prensler, kendinden geçmiş insan çılgınlıkları ve saldırgan soluklar var.

Prototip kadın imgesini ve temizlik düşlerini yerle bir eden düpedüz çirkin kadınlar var ki kadının öz doğasını yaşaması konusunda, ayrıntı düşkünü ısrarcı okuru rahatsız edecek ayrıntılar bunlar...

Spatar'ın öykülerinden heyecan duymama, metaforlar üzerine derinleşmeme neden olan; hayalgücü, dil becerisi ve sıkı örülmüş kurgusu, eril (kunt) iktidar ile kadınsı (akışkan) bedenini çatışkısının yansıtılışıydı, evet! Ancak beni cezbeden asıl "sihir"; her biri kendi başına ayrı bir öykü olduğu gibi bütünsel bir roman gibi de okunabilecek bu metinlerin asıl gücü, "abject" kavramının (bilinçli ya da değil) kullanımındaki başarı. Julia Kristeva, dışının kültür ve tarih ile olan ilişkisini abject kavramıyla belirler.

Abject'in günlük hayattaki görünümü; kan, irin, ter, çöp, bağırsak, ölü bedenler, kusmuk ve benzeridir. Vücut, bu ve benzeri kayıpları biteviye yaşayarak özerk hale gelir. Özellikle "Döngü" (ve onunla geçişli "Leke") adlı öyküde; yapışkan, küflü ve çürük bir kuyuda bekledikten sonra ıslanan, çamura bulanana ve nihayetinde yeryüzüyle barışan kadın kahraman, dışarı attığı ifrazat sayesinde saflaşarak kendi bedenine hakim olur ve rahat bir uykuya dalabilir.

hayat arasındaki ironiyi incelleme yakalaması; çok da olağan şeyleri, olağanüstü metaforlara ikame etmesi; arzuyu kopyalanan kadının, bir atığa, bir ölüye dönüşmesini, kimi zaman doğaüstü imgelerden, kimi yerde masallardan ve şarkı sözlerinden yararlanarak handiye fıkra anlatırcasına dile getirmesi, Spatar'ın öykülerinde, abject'i belirginleştiren önemli ayrımlar. "Yılan"

öyküsünde, kendisini öldürmek isteyen kocasından kaçan kadın, suyun içinde doğurur bebeğini. Yüzündeki kanı ve pisliği, deniz suyuyla temizledikten sonra görür, ondaki - kendi içinden çıkan bebeğin- çirkinliği(ni). Zira annelik, abject içinde ilk sıradadır. Doğum, korkutucu, heyecanlandırıcı, arıttıcı ve çoğaltıcı olduğu kadar bir yönüyle de "iğrenç"tir; yeni doğmuş bebek de doğum yapan anne de... İçindeki; kimi kez doğurarak, kimi kez kusup fırlatarak, gece yaraları sokaklarda dolaşarak ya da etinden kazıyarak dışarı atan(lar)ın (olağan kahramanlara alışmış okurlar dahilinde) başatlığı, Spatar'ın öykülerini ürkütücü ya da fantastik kılmaz. Onlara kendi gücünü kazandıran, tam da bu iğrenilendir; "dehşetli"ymiş gibi gösterilen değil, hakikati(ni) dehşetli olandan alandır. Eğer iğrendiriyorsa, başarısı buradadır. Kadın bedeninin mitleştirilmesine, arzu nesnesi kılınaarak akıldan uzaklaştırılmasına karşı durduğu için tedirgin kılar, eğer kılacaksa "erkek" zihinleri...

Vücut tüylerini ve bıyıklarını almayan bir kadın, onu alması zaruretini masseden egemen öğretisi için ne denli "pis" ise kimi erkeklere ve erkekleşmiş kadınlara, aynı bağlamda "grotesk" gelebilir, Spatar'ın öyküleri. Tekinsiz olana arka çıktığı için değil; onu önüne katıp izinden gittiği için. Estetize edilen yüce duygularla, kadını salt bedenden ibaret kılıp onu, meme, popo, baldır, bacak gibi parçalara ayırarak kutsayan "kartezyen" mantığın parodisini yaparken bir yandan şarkı söyleyip bir yandan da ıslık çalabildiği için dayanamaz yarıda

bırakabilirsiniz, kendi olma becerisine haiz değilseniz, sizi de kopyaladırsa, kopya olandan...

Pastiş kadın

"... Şeker Kız'ın adını Sultan koymalıyız. Şimdiki zamana uygun versiyonunun yaratırken onun

Emek Ergün

kumral buklelerini en sosyetik kuaförde modaya uygun bir renge boyatmalı, Rönesans resimlerine öykünen iri memelerini, 21. yüzyıl trendlerine uygun olarak (avuca oturacak biçimde) azıcık küçültmeli, kusursuz burnunu biraz deforme edip, aklına birkaç tutam daha akıl ekleyip (mükemmel görüntüsünden biraz çalsak da) edinmesi gereken mevkiler gereği ona kimi yetenekler vermeliyiz." (S: 91)

Kitaba adını veren ve bütünü belkemiğini oluşturan en sıkı dokunmuş, hatta diğerlerini de yönlendiren, yöneten "Kopya Kadınlar" adlı öykü, fotoğraf sanatçısı Cindy Sherman'ın işlerini anımsattı bana. Bir yığın beden parçasını yan yana getirip onları uzuvlarından ayırarak farklı bedenlere ait parçaları cinsiyet, ırk, yaş gibi ayrımlar doğrultusunda eklemleyen Sherman gibi Spatar da, Aışe'den donuşturulan / yaratılan Aisa'da benzer bir yöntemi izliyor.

Kurucu hakikatin, doğasını bozup yamalar yaparak elde ettiği bu "pastiş" kadın, radikal bir kültür eleştirisinin odağına oturtulan bir yapma bebeğe evriliyor giderek.

Adı, bedeni, tavırları, düşünce ve duyguları modernize edilen, kendinden öncekilerden kopyalanan, bir kopyanın kopyası olarak kurgulanan; otantizme meraklı aç gözleri doyuracak kadar Doğulu; yüzyıllık Batı hayranlığımızı yatıştırarak kadar Batılı olan bu "yap-boz" kadın, oysa çok tanıdık.

Hepimizden bir parça taşıyor. Bir hücre, bir gen, bir tat, bir doku.

Bu yüzden soruyor ya Spatar:

"Peki, kimin kopyasıym ben?"

Ya sen? Kopyaladın mı yoksa kopyaladılar mı senden?" (S: 65)

Ama aynı zamanda "Kopya Kadınlar" adlı öykü, bir başka tersinlemeyi, bir karşı tavrı daha barındırır:

Erkek yazarların yarattığı "çok içeriden" kadın tipolojilerine, kadının estetize ve stilize ve dahi iğdiş edilmesine, ciddi bir dimdik duruşu da satır aralarına gizlerken, bir kadın yazar olarak kadını yazan erkeklere "nanik" yaparcasına kadın klonlanışına karşı çözümünü de öneriyor, Spatar. Kopyalanmaktan nasıl mı kurtuluruz?

Benliğimizin derisine sahip olarak!

Nitekim "Yedinci Anket" adlı öyküde, kentin terk edilmiş, örselenmiş evleriyle dolu semtinde oturan bir adama (son) anket/i uygulamaya giden genç kadın, pirinçten zil tablasının üzerine yazılı şu cümleyi görür:

Taxis Derma.... Hareket ve ten ya da tenin harekete geçmesi..."

Teninin, ruhunun, düşüncelerinin, hayal ve içgüdülerinin, arzularının ve kadınlığının hareket geçtiği bu macera sonunda anketi bitirir, kahramanımız. O kapıdan içeri girerken dışardan baktığı ölü kuşa ve doldurulmuş kuşa artık içerden bakabilme yetisine haizdir. Çünkü kendi derisine, etine, içine dokunabilir artık: "...Hareket ve Ten. Deri canlıdan alınır ve yapay bedene yerleştirilerek yaşıyormuş gibi görüne kadar işlenir. Doğal olan yalnızca deridir, onun dışındaki her şey yapaydır." (S: 64)

Orlan'ın ifadesinde birleşir bu tez, nihayet:

"Deri, ihtiyaç duymaktır... Hayatta insan yalnızca başka birinin derisine sahip olur.

Benliğimin derisine asla sahip olmadım. Bu kuralın istisnası yoktur. Çünkü ben neye sahip olursam olayım, asla ben değilim."

Bu handikabı aşmak, iç görüntüsünü dış görüntüsüyle birleştirmek ve kendi derisini sahip olabilmek için cerrahi müdahalenin yardımına başvuran Orlan, ifade aracı olarak "avangard" sanatı değil, kendi tenini kullanır. Ve ameliyatlar sırasında ayık kalarak kendi dönüşümünün canlı tanığı olur. Onun için asıl önemli olan, bedeninin kesilip açıldığı gözlemlemektir.

Spatar'ın kadınları da, kesilen, parçalanan, koparılan bedenlerinden içeri girip; iç ile dış arasında dolaştırmazlar mı gözlerini?

Herhangi bir gerçekliği görüp yansıtmak üzere değil, şeylerin ve durumların konumlanışındaki devingen, belirsiz ve geçiren imgeleri,

yüzeylerinden sıyrarak "iç"lerine, oradaki kaynamayı ve "yuvalanışı" göstermek üzere kullanmaz mı bu kadınlar, gözlerini de; yeni doğan bebeğini tutan, kocasının doğum

lekesini tırmıklayan, piyanonun tuşlarına dokunan ve içini, dışını, olanı, olmayanı yazmak için kaleme sarılan elleri gibi...

"Kadın yazmalıdır, bedeni gibi, şiddetle uzaklaştırıldığı yazıya kendini taşımalıdır," der, Helene Cixous ve kadını yazıya, kendi yazısına çağırır.

Spatar da uyar bu çağrıya, düşüncelerini, duygularını yazıya taşır; ki zaten yazmış ve taşımıştır.

Kadını yazan kimi erkek ve/veya kadın yazarın düştüğü hatadan sıyrılmış, çünkü derisine içrek kılmış yazısını da. Kadından yana değil, kadına doğru yazmış. Anlatısını, her ne kadar fantastik öğeler taşıdığı iddia edilse de geleneksel bir mücadele üzerinden kurmuş. Kadının cinsel, bedensel, tinsel eşitsizliğin groteske varan boyutları değil midir, onun arzu ve duygularını, istek ve düşüncelerini "fantastiğe" yaklaştıran? Yazıyı egemenliğine alan erkek egemenliği değil midir, kendi kurduğu kalıpların dışına taşmış bir kadın yazısını "gerçeküstüne" terfi (!) ettiren. Dürtülerini keşfeden kadın (eliyle, kalemiyle), konuşma alanını işgal eden erkeğin iktisadına dayalı sistemi dönüştürmek için altyapıdan yani kanalizasyonlardan (bağırsaklardan) başlayacaktır yeniden inşa.

Atababa'nın dilini -kendi "ağzını" iğdiş ederek, ezbere konuşmak zorunluluğunu atarak dillendiren, kadını kendini keşfe çağırın öyküler, kuracaktır. Tenin içinden, mırıl mırıl ya da yakıp yıkarak, kendi kurmadığımız düzeni yerinden ederek. Yılanlarla, solucanlarla, canavarlarla, usul akışın mecrasını değiştiren garabet meleklerimizle. Ama kopyalamadan ve kopyalanmadan, bu sistemin rol-modellerinden. Bizi yutan kurdun karnında büyümeyi öğrenmek yerine tüm "kurt"ları ortadan kaldırmaya gücü yetecek olan 'an'ları, sözcük sözcük biriktirerek içimizde...

Kopya Kadınlar, Deniz Spatar
Alkım Yayınevi, 2003

İSPANYA: İspanya'nın yeni Sosyalist hükümetinin sekiz kadın bakanı, Başbakan Jose Luis Zapatero'nun kabinesinin yarısını oluşturabilir, ama bakanların kadın hareketiyle arası bozuldu bile. *Vogue* dergisinin Eylül 2004 sayısında, sekizi kadın 16 bakan, fotoğraflar için, başkanlık konutlarında manken gibi poz verdiler. Dergide bakanlarla yapılmış politikayla ilgili röportajlar yayınlanmış olsa da, fotoğraflar İspanyol feministler kızdırdı. Komşu Kadınlar Derneği başkanı Lourdes Hernandez, kabine bakanlarının "mankenler gibi poz vermemesi" gerektiğini söyleyip ekledi: "Değerimizi göstermek için bunu yapmak zorunda değiliz."

KANADA: Kanada'nın en kalabalık bölgesi olan Ontario'da iki kadın (kimlikleri gizli tutuluyor), Eylül ayında ülkenin ilk eşcinsel boşanmasını gerçekleştirdi. Bölge mahkemesi Kanada Boşanma Yasası'ndaki geleneksel "eş" tanımının anayasaya aykırı olduğu kararına vardı. Federal boşanma yasası evliliği kadın ve erkek arasında olarak tanımlasa da, Ontario eşcinsel evliliklerinin yasal olduğu dört bölgeden biri (diğer bölgeler, Quebec, British Columbia ve Yukon). Federa hükümet, Boşanma Yasası'ndaki sinirli "eş" tanımının Kanada Haklar ve Özgürlükler Anlaşması'nı ihlal ettiğini göz önünde bulundurarak Ontario'nun kararına karşı çıkmadı. Şu anda, Hükümet partisi Liberal Parti eşcinsel evliliklerini ülke çapında yasallaştırmadan önce, Yüksek Mahkeme'nin eşcinsel evliliklerinin anayasaya uygunluğuna karar vermesini bekliyor.

ÇİN: Fujian bölgesinin kıyı şeridindeki köylerde ve öteki kırsal bölgelerde, Komünist Parti görevlileri ve yerel yetkililer, anne-babaların kız çocuklarına yönelik olumsuz tutumlarını değiştirmeye çalışıyor. Erkek çocukları kız çocuklara tercih eden gelenek ve Çin'in "tek-çocuk politikası" (1979 senesinde, hızla artan nüfus patlamasını ve ona bağlı olarak gelen yoksulluğu durdurmak için başladı) yüzünden, kız bebeklerin öldürülmesi Çin'de ciddi ve büyüyen bir sorun haline geldi: Cinsiyet dengesi açısından baktığımızda, 100 kıza 117 oğlanın düştüğü Çin'de ciddi bir dengesizlik yaşanıyor. Hükümetin yeni yaklaşımı, "Kızlarımızla İlgilenelim" adlı program, köyde yaşayan ve kız çocuğu olan anne-babaları vergi ödemekten muaf tutuyor, yeni ev kurlmalarına yardım ediyor ve üniversiteye kadar kız çocuklara ücretsiz eğitim sunuyor.

VATİKAN: Vatikan, kadın ve erkeklerin görevleri üzerine otuz yedi sayfalık yeni bir beyanname çıkardı. Beyannamenin yazarı Kardinal Joseph Ratzinger açıklamasında, feminizmi "cinsiyet ideolojisi" olmakla ve "kadınla erkek arasındaki biyolojik farkları göz ardı etmekle" suçluyor. Kardinal'e göre, kadınlar açıkça görüldüğü gibi "dinleme, hoş karşılama ... ve beklemede doğuştan yetenekliler." Belge aynı zamanda hükümetlere, "meslek sahibi olmak isteyen kadınların ailelerini ihmal etmesini gerektirmeyecek şekilde şartları ayarlaması" konusunda çağrı yapıyor. Ancak bu mesleğin dinle ilgili olması durumunda, Vatikan, kadınların rahip olmasına karşı çıkan yasağı savunuyor.

Kaynak: MS Dergisi Kış 2004/2005 sayısı.

istenmeyen hamilelikler için bir yöntem daha...

ertesesi gün hapı

Bu sayıda size biraz NorLevo adlı ilaçtan söz etmek istiyorum. Hani şu "Ertesi Gün Hapı" olarak lanse edilen haptan. Son günlerde kadınların bu hapa çok sık başvurmaları ve bunu sıradan bir doğum kontrol yöntemi gibi kullanmak istemeleri hem dikkatimi çekti ve hem de biraz endişelendirdi beni. Çünkü, bu ilaç da çoğu diğer ilaç gibi azımsanmayacak yan etkileri olan ve aslında bir adet döneminde yalnızca bir kez kullanılması gereken bir ilaç.

kanamalarda düzensizlik yaratma tehlikesinin artması yuzünden tavsiye edilmez. Düzenli olarak doğum kontrol hapı kullanmak istiyorsanız, daha etkin, başka yöntemler vardır. Doktorunuza veya ebenize danışınız!

NorLevo, bilinen ve piyasada var olan oral kontraseptiflerin (ağızdan kullanan doğum kontrol haplarının) içlerindeki hormonları, oldukça yüksek düzeyde içeren bir ilaç. Yani çok sık kullanım, bu hormonların vücuda çok sık yüklenmesi demek oluyor. Bunun da ne gibi sonuçlara yol açtığı hâlâ tıp çevrelerinde tartışılmakta. (Çok uzun süreli yüksek dozda hormon preparatları kullanımının yüksek tansiyon, kalp krizleri, sinir, memelerde büyüme ve ağrı, meme ve rahim kanseri riskini arttırdığı biliniyor.) Bu nedenle NorLevo gibi, aslında bilinçli kullanımı durumunda bizi istenmeyen gebelikten kurtarabilecek bir ilacı, bilinçsiz kullanımımızla zehire dönüştürmemeliyiz. NorLevo konusunda, kendi broşürlerinde yayınladıkları ve bilinmesi gerektiğini düşündüğüm bazı noktaları sizinle paylaşmak istiyorum.

NorLevo nedir?

NorLevo sadece, korunmasız cinsel ilişkinin ardından acil bir önlem olarak kullanılması gereken akut doğum kontrol hapıdır. NorLevo tedavisinin amacı gebelik halinin oluşmasını önlemektir.

NorLevo kimi doğum kontrol hapları ve mini haplarda bulunan levonorgestrel adlı cinsel hormonu içerir. Tedaviye, korunmasız cinsel ilişkiden sonra ne kadar çabuk başlanırsa, tedavi o ölçüde etkili olur. NorLevo almış olmanıza karşın gebe kalma tehlikesi, hap, korunmasız cinsel ilişkiyi izleyen ilk 24 saat içerisinde alınmışsa % 0,4, ikinci gün alınmışsa % 1,2 ve üçüncü gün alınmışsa % 2,7'dir.

NorLevo nasıl alınır?

Tedavi, her birinde 750 mikrogram levonorgestrel bulunan 2 haptan oluşmaktadır. Bu iki hapın, korunmasız cinsel ilişkiden hemen sonra ve 72 saatten (3 gün) daha geç olmamak üzere, aynı anda alınması gerekir. NorLevo, adet döngüsü süresince istenildiği zaman alınabilir. NorLevo kullandıktan sonra, bir dahaki adete kadar prezervatif, peser veya sperm öldürücü bir madde kullanmanız tavsiye edilir. NorLevo, doğum kontrol haplarını kullanmaya devam etmenizi engellemez.

NorLevo istenmeyen gebeliklerden nasıl korur?

NorLevo'nun istenmeyen gebeliğe karşı ne şekilde koruduğu tam olarak bilinmemektedir. En önemli mekanizmanın, NorLevo'nun, ovülasyonu (yumurtlama) önlemesi veya geciktirmesi olduğu sanılmaktadır.

Gebelik testi ne zaman yapılmalıdır?

Gebelik durumunda da adet kanamasına benzer bir kanama görülebilir. NorLevo'nun gerçekten etkisini gösterdiğinden emin olmak için 3-4 hafta sonra gebelik testi yapılması iyi olur. Adet, zamanında görülmekle birlikte, anormalse veya 5 günden daha fazla gecikirse, kesinlikle gebelik testi yapılmalıdır. Doğum kontrol hapı kullananlar, NorLevo kullandıktan sonra, doğum kontrol hapına ara verilen dönemde menstrüasyon(adet) olmamaları durumunda, gebe olmadıklarından emin olabilmek için gebelik testi yaptırmalıdır.

NorLevo ne zaman kullanılabilir?

- *Prezervatif, planlandığı şekilde işlev yapmadıysa (kaydıysa veya yırtıldıysa).
- *Doğum kontrol hapını almayı unuttuysanız veya hapı geç aldıysanız (kullandığınız doğum kontrol hapının prospektüsüne bakınız!).
- *Peser veya vajinal prezervatif yerinden kaydıysa veya erken çıkarıldıysa.
- *Spiral yerinden kaydıysa veya düştüyse.
- *"Cinsel ilişkiyi yarıda kesme" veya "güvenli dönemler" yöntemi başarısız olduğunda.
- *Başka bir nedenle korunmasız cinsel ilişkide bulunduğunuz zaman.
- *Cinsel tecavüze uğramış olma durumunda.

NorLevo'nin yan etkileri var mı?

Her ilaç gibi NorLevo'nun da yan etkileri olabilir. Olağan olarak görülen yan etkiler şunlardır: mide bulantısı, karın ağrısı, halsizlik, baş ağrısı, baş dönmesi, göğüslerde sertlik, menstrüasyon kanamalarında düzensizlik, kusma ve ishal.

NorLevo'yu ne kadar sık alabilirim?

NorLevo gebelik önleyici diğer yöntemlerin yerini alan bir araç değildir ve sadece acil bir önlem olarak kullanılır. Aynı menstrüasyon döngüsü içerisinde birkaç kez kullanılması,

Prezervatif - Cinsel hastalıklara karşı en iyi korunma yöntemi!

NorLevo, prezervatiften farklı olarak, cinsel hastalıklara karşı bir güvence sağlamaz. Prezervatif hem cinsel hastalıklardan korunmanızı sağlar hem de gebe kalmanızı önler. Yeni bir eşle birlikte olduğunuzda prezervatif kullanmayı unutmayınız! Bazen, bazı şeyleri önceden düşünmeniz gerekir

NorLevo kullandığım zaman ekstra kanama olabilir mi?

Normal olarak herhangi bir ekstra kanama görülmez, ancak kanama olması mümkündür. Bazı kadınlarda, bir sonraki kanama, beklenen günden bir gün önce veya bir gün sonra görülebilir. Aynı menstrüasyon döngüsü içerisinde birkaç kez NorLevo kullandıysanız kanama düzensizliklerinin ortaya çıkma tehlikesi artar.

NorLevo tedavisinden sonra doğum kontrol haplarımı nasıl kullanacağım?

Bir korunma yöntemi olarak doğum kontrol hapı kullandıysanız, doğum kontrol haplarını almaya normal şekilde devam edeceksiniz. Ancak doğum kontrol hapına ara verdiğiniz zaman bu hapların etkisi tam olmaz. Bu nedenle bir haftalık bir süre boyunca ek korunma olarak prezervatif kullanmanızı tavsiye ederiz. Mini hap denilen haplardan kullanan kadınlarda sık sık düzensiz kanama olur. Mini hap kullanıyorsanız NorLevo kullandığınız günden, kural olarak 3-4 hafta sonra, gebe olmadığınızdan emin olmak için, gebelik testi yaptırmamız iyi olur.

9. Korunmasız cinsel ilişkiden ne kadar zaman sonra NorLevo haplarımı alabilirim?

NorLevo korunmasız cinsel ilişkiden sonra en kısa zamanda ve 72 saat içinde (3 gün) alınmalıdır. Haplar korunmasız cinsel ilişkiden sonra ne kadar çabuk alınır, tedavi o kadar etkili olur.

Yararlanılan kaynaklar:
NorLevo hakkındaki İsveççe broşür,
www.norlevo.nu sitesi

Li bo ducanîbûnên ku nayan xwestin re rêbazek din jî;

rojja dinê heba

Di vê hejmarê de ez dixwazim ji we re qala heba binavê NorLevo bikim. Heba ku wekî "heba roja dinê" te binavkirin. Bala min kişand û ez xistim nava metirsiyê ku jin di van demên dawî de pir zêde serî li van heban didin û wekî rêbazek bergirtina ducaniyê dibînin. Lewra, ev derman jî wekî gelek dermanên dine bi awayeke mezin bandorên wê yî neyînî hene. Û di heman demê de divê ku di dema regli de carekê tenê be vexwarin.

Norlevo, di bazara heyî de wekî kontraseptifin (heben ji bo jinen ducanî en ku ji dev ten vexwarin) ku di nav xwe de hormonên pir zede dihewîne ye. Ango mirov wan zahf vexwe, ev yek te wateya ku ev hormon zahf bikevin nav laşe mirovan. Ev rewşa xetereyî ku ji kîjan sedeman rebibe encam, li der doren tibe he jî te niqaşkirin. (Te zanîn ku demek dirêj şixulandina van heban, bi sedema ku re li nexweşîniyên weki bilindbûna tansiyone, qeyrana dil, di pesîran de mezinbûn û eş, bilindbûna sînîre, rejeya qansera memik û rehîmê, vedike, hate niqaşkirin.) ji ber ve sedemê dermanek wekî NorLevo dema ku bi zanabûnê be şixulandin, çawa ku mirov ji ducaniyên ku naye xwestin xelas dike wisa dive ku bi awayek nezani em neguherînin jehrî ye. Der heqê NorLevo de, hin agahiyan ku di malpera xwe de weşandine û pêwîstbûna zanîna wî difikirim, dixwazim bi we re parve bikim.

NorLevo çiyê?

NorLevo tenê piştî tekiliya zayendiyî ya be parastin de, wekî hebek li hemberî ducaniyek pekan, te bikaranîn e. Armanca şixulandina NorLevo peşgirtina rewşa ducaniyê ye. NorLevo dermanek ku di rewşek awarte de ji bo peşgirtina ducaniyê te bikaranîn. NorLevo jî wekî heben biçûk ên ku di peşgirtina ducaniyê de ten bikaranîn, hormonên zayendî ku wek Levonorgestral te binavkirin di hundire xwe de dihewîne. Piştî tekiliya zayendî çiqas zû be bikaranîn, başbûn ew qas çetir dibe. Li gel ku NorLevo hatiye bikaranîn, xetereya ducaniyê; ger ku piştî tekiliya zayendî ya be parastin di 24 demjimêran de hatibe vexwarin, ji sedî 0,4, ger du roja duduyan de hatibe vexwarin, ji sedî 1,2, ger du roja 3, an jî piştî roja 3'yan hatibe vexwarin ji sedî 2,7 e.

NorLevo çawa te bikaranîn?

Tedawî ji du heben ku her yek di hundire xwe de 750 mikrogram levonorgestrel dehewîne pek te. Dive ev herdû heb piştî tekiliya zayendî herî kem di nava 72 demjimêran (3 roj) de, bi hev re bene vexwarin. Di navbera rojên herdû regliyan de kengî be xwestin te bikaranîn. Te peşniyarkirin ku piştî NorLevo hate vexwarin, heya regliyêk dine, di tekiliyên zayendî de prezervatif, peser an jî madeyên ku spermê

dikujin bene bikaranîn. NorLevo, naye wateya ku heben bergirtina ducaniyê edî neyên bikaranîn.

NorLevo ji ducaniyên ku naye xwestin çawa dipareze?

He bi temamî naye zanîn ku NorLevo çawa peşiya ducaniyên ku naye xwestin digire. Taybetiya we ya herî berbiçav ew e ku ovûlasyone derengî dihele.

Sehek (test) ducaniyê dive kengî be çekirin? Di dema ducaniyê de xwînek ku dişibe regliye dibe ku be dîtin. Ji bo ku mirov baş ji encama NorLevoye fem bike, dive mirov piştî tekiliyê bi 3-4 hefteyan seheka ducaniyê çebike. Ger ku dema regliye neasayî be û ji 5 rojan zedetir dereng bimîne, dive teqez seheka ducaniyê be kirin. Kesên ku heben bergirtina ducaniyê bikar tînin, ger ku piştî bikaranîna NorLevo ye reglî nebin, dive ji bo ewlebûne kontrola ducaniyê bikin.

NorLevo kengî te bikaranîn?

Prezervatif li gorî daxwazê nehatibe bikaranîn (qetiya be, şemitî be) ger bikaranîna heben astengkirina ducaniyê hatibe jîbîrkirin, Ger ku we heben bergirtina ducaniyê ji bîr kiribe. Ana jî we dereng bikar anibe. (Li prospektûse heben astengkirina ducaniyê binerin.) Peser an jî prezervatifê vajînal ji şûna xwe şemitî be. An jî zû hatibe derxistin. "Tekiliya zayendî nîvco mabe" an jî "rebaza serdemen mîsoger" bicih nehatibe, dema ku bi sedemek dine hun ketibin tekiliya zayendî ya be parastin. Dema ku mirov bi tecawîza zayendî rû bi rû bimîne.

Bandora neyînî ya NorLevo heye gelo?

Wekî her dermanî bandore neyînî ye NorLevo jî dibe ku hebe. Bandore neyînî ku wekî asayî te dîtin ev in: lihevketina ser dil, eşa hinavan, behalî, eşa serî, çûyîna dewxe, hişkbûna pesîran, di navbera rojên regliye de be rekûpekî, verişîn û zikeşî

NorLevoye ez çikas dikarim bikar bînim? NorLevo ne amûrek ku şûna rebazên dine en bergirtina ducaniyê digire ye. Û tenê di reşwa aloz de te bikaranîn. Bi sedema ku di navbera rojên herdû regliyan de ji careke zedetir bête

bikaranîn, xetereya xerabûna birekûpekiya regliye jî pekan e, ji bo bikaranîne naye peşniyazkirin. Ger ku hun bixwazin bi awayeke rekûpek heben bergirtina ducaniyê bistînin, rebazên baştir hene. Serî li bijîşke xwe bidin. Prezervatif - li hemberî nexweşiyên zayendî rebaza herî baş a bergirtine ye! NorLevo, ne wekî prezervatifê ye. Li hemberî nexweşiyên zayendî, nemîsogerî ye. Prezervatif hem we ji nexweşiyên zayendî dipareze, hem jî ji ducaniyê. Ger tekiliyek bi partnerek dine hebe, teqez dive prezervatif be bikaranîn. Carna dive mirov hin tiştan ji bere de bifikire.

Dema ku ez NorLevo bikar bînim, de xwîna ekstra be gelo?

Xwîneke ekstra naye dîtin. Le pekan e ku xwîn jî be. Li hin jinan regliya peşiyê dibe ku rojek berê an jî rojek dawiyê be. Ger ku we di nava dema heman regliye de çend caran NorLevo bikar anibe, de xwîna we ne bi rekûpek be.

Piştî tedawiya NorLevo ezê heben bergirtina ducaniyê çawa bikar bînim?

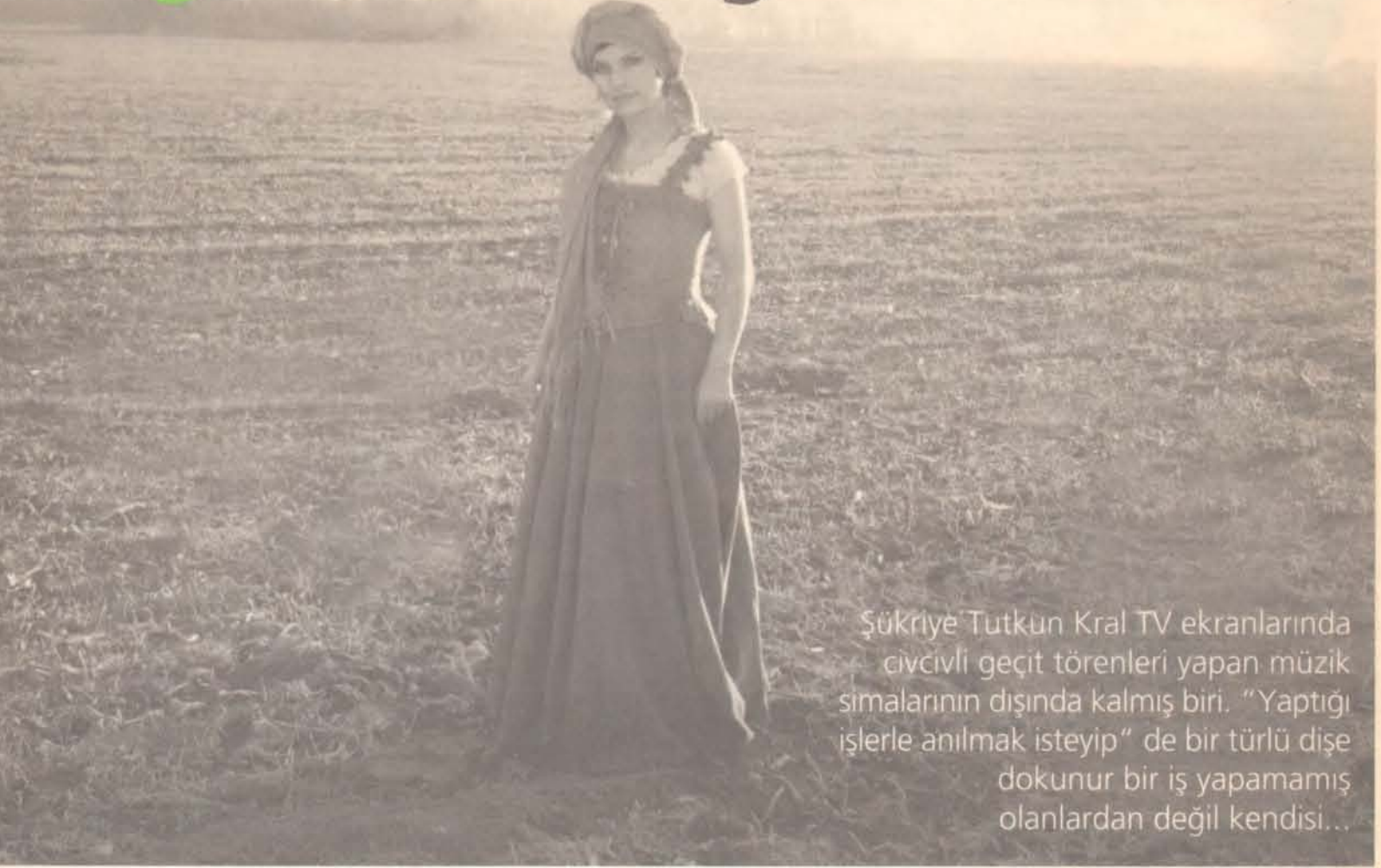
Ger ku we wekî rebazek heben bergirtina ducaniyê bikar anibe, hune dîsa ve rebazê bidomînin. Le ger ku we navber dabe bikaranîna van heban, bandora wan namîne. Ji ber ve yekê em peşniyar dikin ku hefteyêkê ji bo xweparastine prezervatif bikar bînin. Jinen, heben ku je re te gotin "heben biçûk" bikar tinin, xwîna wan be rekûpekî te. Ger ku we heben biçûk bikar anibe, piştî ku we NorLevo bikar anî, ji bo ku hun baş ewle bibin, di nava 3-4 hefteyan de teqez kontrola ducaniyê bikin.

Piştî tekiliya zayendî ya be parastin, di nava çiqas demî de dikarim heben NorLevok bikar bînim?

Norlevo piştî tekiliya zayendî ya be parastin dive herî kem di nava 72 katjimêran de (3 roj) be bikaranîn. Ger ku heb piştî tekiliya zayendî ya be parastin çiqas zû bene standin ew qas ji bo tedawiyek baştir bandor dihelin.

Çavkaniyên ku je sîd hate wergirtin: Broşûrek bi zimane Swedî ya der heqê NorLevo de. malpera

Şükriye Tutkun: her şey kişisel seçimlerde

Şükriye Tutkun Kral TV ekranlarında civcivli geçit törenleri yapan müzik simalarının dışında kalmış biri. "Yaptığı işlerle anılmak isteyip" de bir türlü dişe dokunur bir iş yapamamış olanlardan değil kendisi...

Albümünüzü "Gerçek bir Türk aydını" diye tanımladığınız, Azamet Arsever Hanımefendi'nin anısına ithaf etmişsiniz. Öncelikle bu hanımefendinin kim olduğunu öğrenebilir miyiz?

Azamet Arsever için manevi annem diyebilirim. Sadece bana değil, bir çok arkadaşına annelik yapmış çok değerli bir insandır. Köy Enstitüleri geleneğinin son temsilcilerinden, Hasan Ali Yücel'in yanında çalışmış, Edebiyat Fakültesinden emekli olmuş gerçek bir aydıdı. Hepimizin öğretmeni, manevi annesi, en büyük destekçisiydi. Kendisi geçtiğimiz eylül ayında rahmetli oldu. Bu albümün çalışmalarında o da vardı. Bunlar ona hep söylediğim şarkılardı. Dolayısıyla albümümü kendisine, onun ölümsüz anısına ithaf etmek istedim.

Bu albüm bana, alıştığımız, bildiğimiz Şükriye Tutkun albümlerinden daha farklı bir çalışmamış gibi geldi. Müzikal yolculuğunuzda farklı bir durağa ya da yeni bir dönüm noktasına gelmiş olabilir misiniz? Yoksa bana mı öyle geldi?

Gerçekten de bir değişim var. Yeni bir şeyin

başladığına inanıyorum. Benim için ilk albüm hissi uyandıran bir çalışma oldu bu. Bu albümün içinde tamamen varım ve her şeyiyle içime sindiğini söyleyebilirim.

Daha akustik bir çalışma olmasının saymazsak, 'Gücüm Yetene Kadar'ı bundan önceki dört albümünüzden ayıran nedir?

Müzikal anlamda baktığımız zaman, bu tür çalışmalara daha önce pek fazla rastlamadığımızı söyleyebilirim. Albümde on iki tane şarkı var. Ve bunların hepsi ayrı ayrı çok başarılı çalışmalar oldu. Genellikle albümlerde birkaç tane başarılı çalışma, lokomotif şarkı oluyor. Gerisi albüm dolsun diye konuluyor. Bizim bu çalışmamızda hiç boş şarkı yok diyebilirim. Her biri için ayrı ayrı özenildi ve çok büyük emek harcandı. O anlamda her şeyden önce benim çok içime sinen bir çalışma oldu bu. Ben bu albümü "kurtların dansı" diye ifade ediyorum.

O da ne demek?

Bu albümde bir çok müziğin ve müzisyenin dansı var aslında. Keman, obua, klarnet, hepsi

dans ediyor bu albümde. Bu albümde çalışan herkes işlerini çok iyi yapan kişiler. Hepsi ruhlarıyla çaldılar diyebilirim. Buzuki Orhan'dan tutun, Hüsnü Şenlendirici'ye kadar pek çok değerli isimle müzisyenlerle çalışma şansı buldum ben. Sonuçta benim sesimde bir enstrümandı ve onlara eşlik ettim. Herkes kendine düşen görevi büyük bir başarıyla gerçekleştirerek, son derece keyifli bir uyum ve birliktelik sağlanmasına katkıda bulundu. Ortaya çıkan albüm, hepimizin çok özendiği ve merakla beklediği bir çalışma oldu.

Bu albümde daha önce Müslüm Gürses, Orhan Hakalmaz gibi isimlerin prodüktörlüğünü yapan Ali Osman Erbaş gibi önemli bir prodüktörle çalıştınız. Kendisiyle tanışmanızı ve albüm ortaya çıkana kadar geçen süreci anlatabilir misiniz?

Ben Ali Osman Hoca'nın çalışmalarını biliyordum. Sonra bir gün bir arkadaşın stüdyosunda tesadüfen tanıştık. Görüşmelerimiz sonucunda beraber çalışabileceğimizi düşündük. Herşeyden önce kafaların uyuşması gerekiyor bu tür çalışmalar için. Ben, kendisinin

müzikal anlamda çok derin ve bilgili bir insan olduğunu düşünüyorum. Onun bilgileri, düşünceleri ve bana tuttuğu ışık, albümün bu hale gelmesini sağladı.

Günümüzde türkü söylemek isteyen şarkıcıların düştüğü kimi handikaplar var. Ya fazlasıyla yerel söyleyerek kentlerdeki insanlara seslenemiyorlar ya da türkülere klasik batı müziği kalıplarıyla yaklaşmayı deneyerek

meselenin özünden uzaklaşıyorlar. Şan eğitimi almış bir türkücü olarak, siz kendi durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben her zaman o ikisinin ortasını bulmaya çalıştım. Bir kere yerel bir sanatçı değilim. İstanbul türkçesiyle konuşan, şarkı söyleyen biriyim. Dolayısıyla yerel bir ağızla söylemeye çalışsam, komik görünür, zorlama olur diye düşünüyorum. Hiçbir zaman Neşet Ertaş'ın türküsünün onun gibi yorumlayamam mesela. Ben bunu öğrenip, özünü bozmadan, kendi tarzımla söyleyebilirim ancak. O da yeni bir yorum olur zaten. Daha ilk albümle beraber şan tekniği ile söylediğime dair eleştiriler gelmeye başladı zaten. Oysa ben her zaman

ikisinin arasını bulmaya çalıştım. Kendime ait olmayan yerel bir ağız kullanmamaya da batı kalıplarına sokacağım diye türkülerin özünü bozmamaya da dikkat ettim.

Bu albümde şu söz konusu şan tekniği meselesi biraz daha geri plandan kalmış gibi görünüyor. Bu albümde tekniğimizi tamamen operadan arındırdık. Sadece albüm kapağı için çekilen fotoğraflarda operanın izi kaldı. Carmen kostümlerini kullandık.

Bu arada albüm kapağındaki fotoğrafları çok beğendik. Nerede yaptınız fotoğraf çekimlerini? Çekim için Edirne'ye gittik. Trakyalı değilim ama nedense oralara bağlılık duyuyorum. Bir çekim söz konusu sanırım. Albüme baktığım zaman da ağırlıklı olarak Balkan havası oluşmuş olduğunu görüyorum. Balkan türkülerini daha güzel söylediğime dair bir kanı var etrafımdaki insanlarda da. İçten gelen bir durum olmalı diye düşünüyorum.

Geçtiğimiz yıl sahnelediğiniz Türkü Müzikali'nin akıbeti nedir? Bitti mi devam edecek misiniz yoksa?

Türkü Müzikali maalesef bitti, bitirmek zorunda kaldık. Geçen yıl bir sene boyunca Şehir Tiyatrolarıyla birlikte oynadık bu oyunu. Çok büyük ilgi de gördü. Halk oyunları, halk müziği ve tiyatronun iç içe olduğu ve belki de Türkiye'de ilk defa denenilen bir çalışmaydı. Ama ne yazık ki maddi sorunlardan, imkansızlıklardan dolayı bitirmek zorunda kaldık.

Müzik piyasasında yer alan kadınların durumunu genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Açık konuşmak gerekirse, her alanda olduğu gibi müzik piyasasında da kadınlarla erkeklere aynı şekilde yaklaşılmıyor. Benim birebir gözlemlediğim çok fazla şey yok. Çünkü mümkün olduğunca dışarıda durmaya çalışıyorum. Yine de şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki bu ülkede erkek sanatçılar

daha çok tutuluyor. Bu bir gerçek. Müzik piyasasındaki erkek sayısı kadınlara oranla daha fazla. Çünkü benim gözlemlerime göre, müzik dinleyicileri, albümleri satan alan insanlar, genellikle genç kızlardan oluşuyor. Bu sebeple erkek starlar daha fazla tutuluyor. Televizyonda yayınlanan bu tür yarışma programlarından da birinci olarak erkeklerin çıktığını biliyoruz. Kadınları kolay kolay star yapmıyorlar.

Bir de klip mevzuu var. Kadınlar erkek şarkıcıların kliplerinde de kendi kliplerinde de genellikle dekor işlevi görüyorlar. Bedenleri yaptıkları işin önüne çıkıyor ya da çıkarılıyor. Bu piyasada tutunmanın başka yolu yok mu? Bütün kadın şarkıcılar olmasa bile pek çoğu bu tür imajlara bürünerek piyasada yer edinmeye çalışıyor. Bu işin kolay tarafı elbette. Yani müziğine, sesine güvenmeyen insanlar, bu tür şeyleri ön plana çıkararak varlık göstermeye çalışabiliyorlar. Bu durum elbette piyasanın kadına bakışını yansıtıyor. Ama ben kimsenin buna zorunlu tutulduğunu, tek seçeneğin bedeni ön plana çıkarmak olarak sunulduğunu düşünmüyorum. Başarılı olmak için bu yolu seçen kadınların da bu işte büyük payı var. Eğer böyle yansıtılmak istemiyorlarsa, cinselliklerini ön plana çıkarmayabilirler. Sonuçta kimse kimseye zorla bir şey yaptıramaz. Eğer istemezsen sana öyle bir klip çektirip, bedenini zorla sergileyemezler

Yine de ben bu durumun piyasa tarafından yönlendirildiğini, kadınlara böylesi bir rol biçildiğini düşünüyorum.

Evet, birileri kadınları böyle görmek istiyor olabilir. Ama her zaman seçim yapma şansınız var. Size sunulanı kabul etmeyebilirsiniz. Sonuçta bu piyasada kaliteli, iyi işlere de ihtiyaç var. Siz de doğru işlerle gidip, cinselliğinizi ya da kadınlığınızı ön plana çıkarmadan işinizi yapabilirsiniz. Bu da mümkün. Dediğim gibi her şey kişisel seçimlerde bitiyor aslında.

gönül yarası dünya'nın

Yavuz Turgul sinemacılık kariyerinin başından beri kendine ait bir dünya kurmuş, kendi temaları üstünde düşünen bir yönetmen. Bu tematik dünyanın en temel unsurunu, Güneydoğululuk üzerinde düşünmek, diye tanımlayabiliriz. Züğürt Ağa'nın senaryosunda, "Muhsin Bey" ve "Eşkiya" filmlerinde, "İkinci Bahar" TV dizisinde hep bu temanın örneklerini izledik. Turgul'un, şimdilerde gösterimde olan son filmi "Gönül Yarası"nın ana kahramanları da Güneydoğulu. Bir kez daha yönetmenin Güneydoğulu insanların hikâyesini anlattığına tanık oluyoruz. Senelerce Mardin'de ilkokul öğretmeni olarak çalıştıktan sonra emekli olup İstanbul'a, Samatya'daki eski mahallesine dönen Nazım'ın hikâyesiyle başlar film. Kendini ailesine değil, mesleğine ve insanlara adanmış, yıllarını İstanbul'dan uzakta, Güneydoğulu'da geçirmiş olan Nazım, İstanbul'a döndükten sonra, Samatya'daki eski evini, içindeki yoksul insanları mağdur etmemek için müteahhite vermeyip, taksi şoförü olarak çalışmaya başlar. Bu sırada ona hayatının hesaplaşmasını yaşatacak olan, pavyon şarkıcısı Dünya ile karşılaşır.

Dünya, küçük kızı Melek'le birlikte, ona zulmeden kocası Halil'i Urfa'da bırakıp İstanbul'a kaçmıştır. Dünya'nın müziğe, türkülere derin bir tutkusu vardır. Müzik, Yavuz Turgul filmlerinin kahramanları için her zaman çok temel bir dışavurum olmuştur. Onun sinemasının en önemli unsurlarından biridir. İçkili, kaba, cinselliğin satın alındığı bir dünyada, sadece şarkı söyleyerek varılmaya çalışan Dünya'nın kurmaya çalıştığı yeni hayatı, Halil'in Urfa'dan gelip tekrar onun peşine düşmesiyle altüst olur.

Halil, feodal, baskıcı değerlere sahip genç bir adamdır. Dünya ise kendi düşlerini gerçekleştirmek için hayatla mücadeleye girmiş, İstanbul'da ayakta kalmaya çalışan bir kadındır

Halil, Dünya'nın özgürlükçü, müzikle dolup

taşan iç dünyasına uymamaktadır. Halil, Dünya'ya tutkudur ama onun düşlerini anlamaktan çok uzaktır. Nazım Öğretmen'in , kendini ister istemez tam göbeğinde bulduğu, toplumsal sorumluluk duygusuyla kayıtsız kalamadığı, ama olayların akışını kontrol edemediği bu süreç bir trajediyle sonuçlanır. Filmi değişik açılardan irdeleyip eleştirmek mümkün, ama Yavuz Turgul'un bu filmde en çok başarılı olduğu şeyin, bu üç ana karakterin, özellikle de Dünya ile Halil'in ruh halini, içinde buldukları koşulların çıkızsızlığını, var oldukları zaman ve mekân boyutu içinde yetkinlikle yansıtabilmek olduğunu belirtmeliyiz. Bu anlamda birkaç sahnenin özellikle altını çizmek gerekiyor.

Dünya'nın Nazım'la birlikte gittikleri Türkü Bar'da, o muhteşem Kürtçe türküleri dinlerken, müzikle olan ilişkisinin derinliğini ifade ettiği sahne bunlardan biri. Keza Halil'in mahalleliye kendini anlattığı sahne de aynı anlamda çok başarılı. Dünya'nın, Urfa'ya isteksizce döndüğü sahnede Nazım'ın ona verdiği karanfil geri vermesi de böyle bir sahne.

Bu sahneler kahramanları sinemasal açıdan son derece başarılı ve derinlikli bir biçimde, yoğun bir duyguyla kavramamızı sağlayıp filmi gerçekten yükseltirken, Yavuz Turgul'un sinema sanatı üzerinde düşündüğü ve arayış içinde olduğunun da somut kanıtları.

Ben bu sahnelerdeki performansı, John Cassavetes'in filmlerindeki doğalcı ve emprovize oyunculuklara yakın buldum. Ki bu benzerlik, öyle kolay ulaşılabilen bir merteye değildir. Cassavetes'in yaratıcılığı, sinema sanatına çok ciddi açılımlar kazandırmıştır. Turgul sinemasında böyle bir çabayı görmek Türkiye sineması adına oldukça sevindirici.

Dünya isminde genç bir kadın ve "kadersizlik"

Dünya, bize geçen yıl yaşanan Güldünya

"Gönül Yarası" Dünya'nın cisminde bir Güneydoğulu kadın hikâyesi aynı zamanda. Çocuk yaşında tecavüze uğramış, ailesi onu koruyacağına yok etmeye çalışmış. Sokağa düşmüş. Pavyonlarda şarkı söylemeye başlamış. Müziğe aşık olmuş. Halil'le pavyonda tanışmış. Evlenmişler. Çocukları olmuş. Ama müziğe olan derin tutkusu onu bırakmamış. Halil'in onun üstünde kurmak istediği tahakküme direnmiş. Sonunda onu bırakıp İstanbul'a kaçmış. Başka bir şey olmak istiyor Dünya. Başka bir hayatı özliyor. Pavyonda konsomasyon yapmak zorunda kalmak değil, veya Halil'in tahakkümü altında eve kapanmak da değil...

trajedisini düşündürdü. Turgul, kahramanına bu ismi verirken bu olayı anımsamış olmalı. "Gönül Yarası" Dünya'nın cisminde bir Güneydoğulu kadın hikâyesi aynı zamanda. Çocuk yaşında tecavüze uğramış , ailesi onu koruyacağına yok etmeye çalışmış. Sokağa düşmüş. Pavyonlarda şarkı söylemeye başlamış. Müziğe aşık olmuş. Halil'le pavyonda tanışmış. Evlenmişler. Çocukları olmuş. Ama müziğe olan derin tutkusu onu bırakmamış. Halil'in onun üstünde kurmak istediği tahakküme direnmiş. Sonunda onu bırakıp İstanbul'a kaçmış. Başka bir şey olmak istiyor Dünya. Başka bir hayatı özliyor. Pavyonda konsomasyon yapmak zorunda kalmak değil, veya Halil'in tahakkümü altında eve kapanmak da değil... Sadece türkü söylemek istiyor. İyi türkü söylemek istiyor. Ama başka bir hayata geçit yok. Halil'in çıkmazıysa başka bir insan olabilmeyi, sevdiği kadının varolma isteğine saygı göstermeyi becerememek. Turgul, bu filmde kahramanlarına, eşit uzaklıkta duruyor. Onları yargılamıyor. Seyircinin de yargılamasını istemiyor. Sadece onları anlamamızı istiyor. Ama öte yandan Dünya'nın kızıyla birlikte girdiği mücadele ve bu mücadelede yenik düşmesi, filmin en yakıcı yanı.

Dünyanın avuçlarında sıkarak buruşturduğu karanfil, tüm doğulu, özgürlükleri, düşleri, yaşamları ayaklar altına alınan kadınları simgeliyor sanki. Yavuz Turgul, Doğulu olmanın ne menem bir şey olduğunu, Güneydoğulu insanının üzerine düşünmeyi sürdürüyor. Bu tutarlılık ve azme herhalde saygı duymak gerekiyor.

Feminist

Ansiklopedi

Kabuklu: Argo. Sünnet olmamış erkek, Hıristiyan.

Kadayıf: Argo. Hoş güzel alımlı kız.

Kadın: Bu madde için önce TDK sözlüğü karşılıklarına bakacak olursak TDK 1969'daki karşılıklar "1. Yetmiş dişi insan erkek veya adam karşıtı 2.Er görmüş kadın, kız karşıtı" iken TDK 1988'de "1.Dişi cinsten erişkin insan 2. Evlenmiş kız "dır.Türkçe'mizdeki kadın kız ayrımının bekâretle ilgili olduğunu herkes bildiği halde sözlükler bunu diyememektedir. Bir kadına kadın demek maalesef saygısızlık olarak görüldüğü için mesela sporcu kadınlardan bayan sporcular olarak söz edilebilmektedir. Dildeki bu ikilik, bu kaç göç ,bir toplumsal cins olarak kadın'ın durumuyla ilgili bize bir fikir verir.

Kadın (ikinci Cins): Simone De Beauvoir'in Genç Kızlık Çağı, Evlilik Çağı, Bağımsızlığa Doğru isimlerini taşıyan üç ciltlik eserinin adı. Türkiye'de 1970 yılında yayınlandı. Bu kitaba ulaşma imkânı olan bütün insanlar kadın kelimesinin o güne kadar sözlüklerde anlatılmayan anlamıyla karşılaşmış oldular. Bugüne kadar yazılmış en etkili Feminist kitap olduğu söylenebilir.

Kadınca: Kadına yakışır. Kadın gibi. Kadına benzer. Bu erkekçe ile zıtlık kurmak dışındaki bütün anlamları değişken olan bir sözcüktür. Eğer erkekçe açıkça ve korkusuzca demekse kadınca gizlice ve korkakça demek olabilir mi? Kadınca ya ideolojik ya da özcü anlamlar taşımaya müsait bir kelimedir. Muhakkak doğuştan gelen kadınlara özgü bazı özellikler vardır. Doğurganlık gibi. Ama bunlar biyolojik özelliklerdir. Davranışlara veya duygulara göre kadınca ve erkekçe ayrımı yapılabilmesi için cinsiyetçilikten arınmış bir bilimsel ortama ihtiyaç vardır.

Kadınca Dergisi: 1 Aralık 1978 yılında ilk sayısı, 1 Mart 1992'de son sayısı yayımlanan Kadın dergisi. Ercan Arıklı tarafından moda, güzellik vb. konulara yer veren tipik bir kadın dergisi olarak tasarlanan dergi Duygu Asena tarafından bambaşka bir içeriğe kavuşturulmuştur. Asena'nın dergideki ilk yazısının başlığı "Ali'ler uyanın, Ayşe'leri uyandırın" idi. Tirajı 90 binlere kadar ulaşan bu dergi okuyucusu olan her kadının hayatını değiştirmiş, Türkiye'de kadınların uyanışında önemli bir etki yaratmıştır.

Kadınsılık: (İngilizcesi: femininity) Kadınlara özgü hareket ve duygu biçimlerin karşılayan, erkekliğin- erkeksiliğin karşıtı olarak kullanılan terim. Neleri kapsadığı meçhul ve değişkendir.Terim kadın öznelliğinin toplumsal kökenleri eşliğinde içeriğine kavuşturulabilir. Yaşadığımız dünyadaki anlamı ideolojiktir.

Kadınlık: TDK 1988 karşılığı şöyledir. "Kadının gerekli erdem ve niteliği taşıması durumu. 'Kendisinden uzak duran kadın şimdi ona sokuluyor kadınlığının bütün silahlarını birbiri arkasından tecrübe ediyordu.' Ahmet Hamdi Tanpınar " Kadınlık özel bir erdemlilik hali olarak tanımlanıyorsa, erkeklik başka bir erdemlilik hali midir? Erkekler için sevişerek, bir kadını arzularak, veya hayal ederek erdem kaybetme diye bir sorun yoktur. Bu ve benzeri faaliyet ve duygular onlara genel ahlak kurallarına göre serbesttir. Tanpınar'dan sözlüğün yaptığı alıntıdaki "kadınlığını kullanmak" ifadesinde kadınlığın erdem anlamı yerini baştan çıkarcılığa, kandırmaçılığa bırakmaktadır.Yani sözlüklerin tam söyleyemediği ve ama erkek egemen düzenin üstünde anlaşmaya vardığı şudur; kadınlık ya safıktır, ya potansiyel bir günaha çağırır.

Kadınlık Durumu: (İngilizcesi: Women's Estate)İngiliz feminist, Juliet Mitchell'in kitabı. Kadın Çevresi Yayınları tarafından, Kadın Sözü dizisinin ikinci kitabı olarak 1985'te yayınlanmıştır. Kitabı Gülseli İnal, Gülnur Savran, Şirin Tekeli, Feraye Tınç, Şule Torun, Yaprak Zihnioğlu feminist bir grup çalışması içinde Türkçe'ye çevirmiş, kapağını Nilgün Oykut hazırlamıştır. Kitabın arka sözü şöyledir, "Aile içindeki ezilmişliğimiz biz kadınları ne hale getirir?Bu durum bizde, küçük insanlar olma eğilimini, adi kıskançlıkları, usdışı bir duygusallığı ve rasgele bir öfkeyi doğurur; bizi bağımlılığa, rekabetçi bir bencilliğe, tekelciliğe, edilgenliğe ve tutuculuğa yöneltir... Bunlar, kadının, kendisi de cinsiyetçi bir toplumun içine gömülmüş olan aile içindeki nesnel koşullarının sonucudur. Dar ve geri bir dünyada yaşayıp bundan etkilenmemek olanaksızdır."

KADINLIK DURUMU

Uruguaylı yazar Eduardo Galeano'nun son kitabı

Zamanın Ağızları
tüm kitapçılarda!

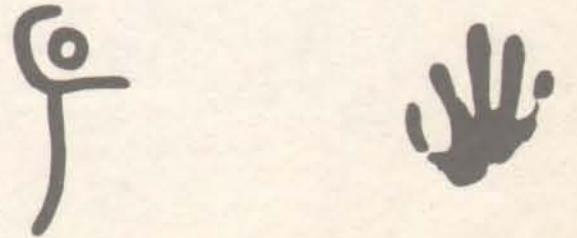
"Zamandanız hepimiz.

Bizler onun ayakları ve ağızlarıyız.

Zamanın ayakları ayaklarımızda yürüyor.

Artık biliyoruz ki, kısa ya da uzun vadede, zamanın rüzgârları ayak izlerini silecek.

Hiçin güzergâhı mı, hiç kimsenin adımları mı? Zamanın ağızları anlatıyor yolculuğu."

Çitlembik

www.citlembik.com.tr

Geceleeri de, sokakları da istiyoruz!

Taciz ve tecavüz çokça söylendiği gibi kadınların aç saçık giyinmesi, şuh tavırları ya da gecenin bir vakti sokaklarda olmalarından kaynaklanmıyor. "O sırada, orada, o olduğu için, tecavüz erkeklerin sorunudur ve cinsel şiddetin sona erdirilmesi için kendini değiştirmesi gereken kadınlar değil, erkeklerdir"

